

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО
КАФЕДРА ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУ**

АСОЦІАЦІЯ ПРИВАТНИХ ВИКОНАВЦІВ УКРАЇНИ

ІНСТИТУТ ПРИВАТНИХ ВИКОНАВЦІВ: АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРАКТИКИ

**Матеріали круглого столу,
присвяченого сучасним питанням діяльності приватних виконавців
в Україні
*м. Харків, 15 червня 2021 р.***

За загальною редакцією проф. К. В. Гусарова

Електронне наукове видання

Харків – 2021

УДК 347.9
171

*Рекомендовано до поширення через мережу Інтернет
рішенням кафедри цивільного процесу
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
(протокол № 9 від 01.06.2021 р.)*

Організаційний комітет

Гусаров К. В. – д-р юрид. наук, проф., завідувач кафедри цивільного процесу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого;

Колісник Д. В. – голова Секретаріату Ради приватних виконавців України;

Сібільов Д. М. – канд. юрид. наук, доц., доцент кафедри цивільного процесу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого;

Чепурний В. М. – голова Ради приватних виконавців України

**Інститут приватних виконавців: актуальні проблеми
171 практики** : матеріали круглого столу, присвяченого сучасним питанням діяльності приватних виконавців в Україні (м. Харків, 15 червня 2021 р.) / за заг. ред. проф. К. В. Гусарова. – Харків : ТОВ «Оберіг», 2021. – 94 с. – Електронне наукове видання. – <https://library.nlu.edu.ua/>
ISBN 978-966-8689-53-6

ISBN 978-966-8689-53-6

УДК 347.9
© Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, 2021
© ТОВ «Оберіг», 2021

ЗМІСТ

<i>Гетьман П. П.</i> Вітальне слово	5
<i>Авторгов А. М.</i> Проблемні питання виконання рішень зобов'язального характеру	6
<i>Гузе К. А.</i> Повноваження приватних та державних виконавців: чи є підстави прирівняти їх обсяг?	9
<i>Гусаров К. В.</i> Засади кадрового забезпечення діяльності приватних виконавців в Україні	12
<i>Ілларіонов О. Ю.</i> Інститут помічника приватного виконавця: сучасні прогалини та перспективи	14
<i>Коверзнев В. О.</i> Питання ефективності функціонування інституту приватних виконавців	16
<i>Колісник О. В.</i> Юрисдикційні питання оскарження рішень, дій та бездіяльності державних та приватних виконавців	19
<i>Коломієць Я. Л.</i> Окремі проблеми повноважень приватних виконавців	21
<i>Кохановська О. В.</i> Принципи діяльності приватних виконавців в Україні: законодавче закріплення і перспективи застосування	24
<i>Кройтор В. А.</i> Виконання судових рішень: встановлення нових дороговказів	26
<i>Куліченко Д. О.</i> Реалізація майна у виконавчому провадженні після відкриття провадження у справі про банкрутство боржника	29
<i>Лига А. І.</i> Проблематика та перспективи використання інституту приватних виконавців для виконання рішень суду у справах, пов'язаних із споживачами	31
<i>Левченко Ю. В.</i> Проблемні питання зведеного виконавчого провадження в діяльності приватних виконавців	36
<i>Малярчук Л. С.</i> Основна винагорода приватного виконавця: проблеми стягнення	43
<i>Овчаренко О. М.</i> Інститут дисциплінарної відповідальності приватного виконавця: проблемні питання	46
<i>Олюха В. Г.</i> Шляхи підвищення ефективності інституту приватних виконавців	51
<i>Попляк В. В.</i> Проблемні питання щодо черговості стягнення на майно боржника	52
<i>Рябченко Ю. Ю.</i> Місце виконавчого провадження у національній правовій системі як вихідний критерій розвитку організації системи виконання судових рішень	55
<i>Сібільов Д. М.</i> Роль приватних виконавців в контексті реалізації змішаної моделі виконавчого провадження в Україні	58
<i>Світлична Г. О.</i> Представництво у виконавчому провадженні: напрямки вдосконалення	62
<i>Сивокозов О. М.</i> Електронна взаємодія у сфері судового контролю та	

процесуальних питань виконавчого провадження	64
<i>Скобелев В. П.</i> Медіативна угода і деякі інші нові підстави виконання у правовій системі Республіки Білорусь (російською мовою)	66
<i>Снідевич О. С.</i> Щодо організаційних форм приватної діяльності з примусового виконання рішень	69
<i>Соломко О. В.</i> Проблемні питання організації роботи Дисциплінарної комісії приватних виконавців	71
<i>Чепурний В. М.</i> Проблемні питання звернення стягнення на майно боржника, що знаходиться у депозитних скриньках (сейфах) у банківських установах	83
<i>Шпак М. В.</i> Правова допомога у виконавчому провадженні по цивільним справам	87
<i>Шутенко О. В.</i> Проблеми диспозитивності у виконавчому провадженні	89
<i>Щербак С. В.</i> Інститут приватних виконавців: генеза та сучасний стан	91

*Гетьман А. П.,
д-р юрид. наук, проф.,
ректор Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого,
академік НАПрН України*

ВІТАЛЬНЕ СЛОВО

У ці дні виповнюється п'ять років з часу прийняття Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» та нового Закону України «Про виконавче провадження».

Прийняття цих законодавчих актів стало значним кроком у реформуванні законодавства про виконавче провадження, важливим етапом у зміцненні правової системи України та наблизенні вітчизняного законодавства до європейських стандартів.

Правосуддя у державі відбувається не лише тоді, коли суди постановляють законні та обґрунтовані рішення, а й коли такі рішення належно й ефективно виконуються. Невипадково Європейський суд з прав людини та інші поважні європейські установи звертали увагу на нерозривність цих процесів. Зміцнення правових основ держави та суспільства, фундамент правопорядку та відчуття панування верховенства права нерозривно пов'язані як із судовою діяльністю, так і з діяльністю органів та осіб, які займаються виконанням судових рішень.

Належне виконання судових рішень, ефективність роботи як судової системи, так і органів виконавчого провадження, укріплюють довіру суспільства до держави, до діяльності державних інституцій, викликають у суспільства відчуття справедливості і верховенства права.

Законодавство України про виконавче провадження зазнало значних змін за часів незалежності України, але найбільш впливовими стали події, що відбулися в червні 2016 р. з прийняттям кардинально нового законодавства про виконавче провадження, прямим наслідком якого був перехід від державної до змішаної моделі виконання з появою нових суб'єктів виконавчого провадження – приватних виконавців.

За цей час приватні виконавці довели свою значущість і стали потужною силою. П'ять років – достатній час для того, щоб переконатись, що перехід до змішаної моделі виконавчого провадження був цілком виправданим. Ефективність діяльності приватних виконавців є досить високою, вона створює нові стандарти у виконавчому провадженні – більш якісні, динамічні та привабливі.

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого щиро вітає учасників сьогоденного круглого столу – цього поважного форуму, який зібрав приватних виконавців, вчених, практичних працівників, усіх тих, кого цікавлять актуальні проблеми виконавчого провадження та діяльності приватних виконавців. Ми раді взаємодіяти з

Асоціацією приватних виконавців України й сподіваємось на подальшу плідну співпрацю!

Бажаю всім учасникам круглого столу успіхів, конструктивної роботи та нових здобутків!

Авторгов А. М.,
канд. юрид. наук,
приватний виконавець

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ВИКОНАННЯ РІШЕНЬ ЗОБОВ'ЯЗАЛЬНОГО ХАРАКТЕРУ

Незважаючи на те, що процесуальне законодавство не містить таких визначень, судові рішення прийнято умовно поділяти на рішення майнового та немайнового характеру.

Окремо можна виділити рішення зобов'язального характеру – тобто рішення, яким боржника зобов'язано вчинити певні дії або утриматись від їх вчинення.

Рішення зобов'язального характеру за своє суттю можуть бути як немайновими, наприклад «зобов'язати боржника не чинити перешкод», або ж майновими, які зобов'язують боржника передати стягувачу грошові кошти або майно.

Законодавством передбачено такий примусовий порядок виконання рішення зобов'язального характеру: виконавець у постанові про відкриття виконавчого провадження зазначає про необхідність виконання боржником рішення протягом 10 робочих днів (крім рішень, що підлягають негайному виконанню та рішень про встановлення побачення з дитиною). Наступного робочого дня після закінчення цього строку, виконавець перевіряє виконання рішення боржником. Якщо рішення підлягає негайному виконанню, виконавець перевіряє виконання рішення не пізніш як на третій робочий день після відкриття виконавчого провадження.

У разі невиконання без поважних причин боржником рішення виконавець вносить постанову про накладення на боржника штрафу, в якій також зазначаються вимога виконати рішення протягом 10 робочих днів (за рішенням, що підлягає негайному виконанню, – протягом трьох робочих днів) та попередження про кримінальну відповідальність. Наступного робочого дня після закінчення повторно наданого строку, виконавець знову перевіряє виконання рішення боржником.

У разі повторного невиконання без поважних причин боржником рішення, якщо таке рішення може бути виконано без участі боржника, виконавець надсилає органу досудового розслідування повідомлення про вчинення боржником кримінального правопорушення та вживає заходів примусового виконання рішення, передбачених Законом.

У разі невиконання боржником рішення, яке не може бути виконано без участі боржника, виконавець надсилає до органу досудового розслідування повідомлення про вчинення боржником кримінального правопорушення та виносить постанову про закінчення виконавчого провадження.

Оцінка можливості виконання рішення без участі боржника лежить виключно в площині сумлінності виконавця.

Слід зазначити, що такий порядок виконання зобов'язального рішення є далеким від досконалості. Штрафи в силу їх незначного розміру, фактично є недієвими.

Вітчизняна судова практика пішла таким шляхом, що судові рішення в жодному випадку не може викладатися альтернативно. На моє переконання, від цієї догми потрібно відходити.

Так, судові рішення про зобов'язання відповідача за власний кошт демонтувати споруду чи прибудову виявляється фактично «невиконуваним», оскільки виконання такого рішення передбачено виключно за власний рахунок відповідача.

Іноді, навіть у випадку, якщо рішення й може бути виконане без участі боржника, виконавець не проявляє належної ініціативи, й судові рішення залишається невиконаним.

Верховний Суд у своїх рішеннях неодноразово вказував на те, що виконавець має докласти всіх зусиль задля виконання рішення зобов'язального характеру.

Аргументи ВС у таких справах, як правило, зводяться до наступного:

Якщо судовим рішенням передбачено зобов'язати боржника знести паркан (будівлю, споруду), звільнити земельну ділянку тощо, виконавець двічі зобов'язавши боржника виконати рішення та наклавши штраф та штраф у подвійному розмірі, має примусово виконати таке рішення шляхом знесення цього паркану (будівлі, споруди).

Якщо судовим рішенням передбачено зобов'язати боржника сплатити (повернути) стягувачу кошти, виконавець двічі зобов'язавши його це зробити та наклавши штраф та штраф у подвійному розмірі, має примусово виконати таке рішення шляхом стягнення цих коштів з боржника у примусовому порядку.

Яким чином домогтися виконання рішень зобов'язального характеру?

Перш за все слід відійти від тієї догми, що судові рішення не може бути викладене альтернативно.

На наше переконання, запровадження альтернативного способу виконання та/або «монетизації» зобов'язального або немайнового рішення, значно би сприяло його виконанню.

Також можна розглянути питання введення у вітчизняне законодавство астренту (від французького «l'astreinte» – примус) у немайнових спорах. Наприклад, у Франції, якщо судові рішення немайнового характеру не виконується, суд стягує з відповідача штраф

- певну суму за кожен день невиконання такого рішення. Сплачується астрент на користь стягувача.

Щоденний астрент може стати для боржника більш вагомим та переконливим аргументом, аніж розмір штрафу, передбачений чинною редакцією Закону України «Про виконавче провадження», який можна накласти лише двічі.

Результатом має стати те, що невиконання судового рішення стане фінансово обтяжливим для боржника.

Елементи астренту вже існують у вітчизняному законодавстві. Так, в адміністративному судочинстві (ст. 382 КАС України) суд має право накласти на керівника суб'єкта владних повноважень, відповідального за виконання рішення, штраф у сумі від двадцяти до сорока розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб за його невиконання або неподання звіту про його виконання. Половина суми штрафу стягується на користь позивача, інша половина – до Державного бюджету України. З наступного дня після набрання ухвалою законної сили на суму заборгованості без додаткового рішення суду нараховується пеня у розмірі трьох відсотків річних з урахуванням індексу інфляції.

Закон України «Про виконавче провадження» не так давно поповнився новелою, відповідно до якої, за наявності заборгованості зі сплати аліментів, сукупний розмір якої перевищує суму відповідних платежів за 1, 2 або 3 роки, виконавець виносить постанову про накладення на боржника штрафу в розмірі 20, 30 та 50 % від суми заборгованості зі сплати аліментів. Ці суми штрафів стягуються з боржника та перераховуються стягувачу.

Такі штрафи на користь стягувача в тому чи іншому вигляді, слід запровадити і для боржників, які ухиляються від виконання рішень зобов'язального характеру.

На практиці це має виглядати так: не бажаєш виконувати судове рішення про перенесення паркану у «сусідському» спорі, будеш сплачувати сусіду, умовно кажучи, по 500 грн на день за його невиконання, а виконавець буде цю суму одразу стягувати.

Таким чином, запровадження законодавчих змін стосовно альтернативного викладення судових рішень зобов'язального характеру; їх «монетизації», у випадку неможливості виконання; запровадження астренту; встановлення абсолютного судового контролю адміністративних справах; запровадження судового контролю за виконанням рішення у господарських та цивільних справах має сприяти принципу обов'язковості виконання судових рішень і дасть стягувачу та виконавцю певні процесуальні важелі для їх реального виконання.

Список використаних джерел

1. Про виконавче провадження : Закон України від 02.06.2016 р. № 1404-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2016 р. – № 30. – С. 5. – Ст. 542.

2. Авторгов А. Проблемні питання виконання рішень зобов'язального характеру. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://sud.ua/ru/news/blog/160592-problemni-pitannya-vikonannya-sudovikh-rishen-zobovyazalnogo-kharakteru>.

3. Авторгов А. Астрентом по боржникам <https://pravo.ua/astrentom-po-borzhnykam/>.

*Гузе К. А.,
канд. юрид. наук,
асистент кафедри цивільного процесу,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого*

ПОВНОВАЖЕННЯ ПРИВАТНИХ ТА ДЕРЖАВНИХ ВИКОНАВЦІВ: ЧИ Є ПІДСТАВИ ПРИРІВНЯТИ ЇХ ОБСЯГ?

Конституція України у ст. 129-1 закріплює, що судові рішення є обов'язковим до виконання. Держава забезпечує виконання судового рішення у визначеному законом порядку.

Зазначені конституційні положення кореспондуються з висновками Конституційного Суду України, висловленими у рішенні від 15 травня 2019 р. № 2-р (II)/2019 (справа щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень ч. 2 ст. 26 Закону України «Про виконавче провадження» (щодо забезпечення державою виконання судового рішення)) де суд конституційної юрисдикції підкреслив, що судовий захист прав і свобод людини і громадянина необхідно розглядати як вид державного захисту прав і свобод людини і громадянина, і саме держава бере на себе такий обов'язок відповідно до ч. 2 ст. 55 Конституції України (абзац 15 п. 3 мотивувальної частини Рішення від 7 травня 2002 р. № 8-рп/2002);

В аспекті статей 3, 8, частин 1, 2 ст. 55, частин 1, 2 ст. 129-1 Основного Закону України Конституційний Суд України наголосив, що держава, створюючи належні національні організаційно-правові механізми реалізації права на виконання судового рішення, повинна не лише впроваджувати ефективні системи виконання судових рішень, а й забезпечувати функціонування цих систем у такий спосіб, щоб доступ до них мала кожна особа, на користь якої ухвалене обов'язкове судові рішення, у разі, якщо це рішення не виконується, у тому числі державним органом [1].

Слід зазначити, що забезпечення виконання судових рішень, які набрали законної сили, залишається однією з гострих правових проблем нашої держави, адже переважна більшість звернень громадян України до Європейського суду з прав людини пов'язане саме з системним невиконанням або несвоєчасним виконанням рішень національних судів (рішення ЄСПЛ у справі «Юрій Миколайович Іванов проти України»

(заява № 40450/04) [2], «Бурмич та інші проти України» (заява № 46852/13) [3].

Суттєвим кроком підвищення ефективності виконання судових рішень слід вважати прийняття Верховною Радою України 2 червня 2016 р. нової редакції Закону України «Про виконавче провадження» та Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів». Вказаними законами в Україні запроваджено інституту приватних виконавців у системі примусового виконання рішень. При цьому законодавець зупинився на змішаній моделі організації примусового виконання рішень, де рішення судів та інших юрисдикційних органів вправі виконувати як державні, так і приватні виконавці. Водночас обсяг повноважень державних та приватних виконавців на сьогодні не є однаковим. Чинне законодавство містить низку обмежень у діяльності приватного виконавця, серед яких, зокрема, заборона займатися виконанням рішень, за якими стягувачем або боржником є держава.

Так, згідно з ч. 2 ст. 5 Закону України «Про виконавче провадження» приватний виконавець здійснює примусове виконання рішень, окрім: 1) рішень про відібрання і передання дитини, встановлення побачення з нею або усунення перешкод у побаченні з дитиною; 2) рішень, за якими боржником є держава, державні органи, Національний банк України, органи місцевого самоврядування, їх посадові особи, державні та комунальні підприємства, установи, організації, юридичні особи, частка держави у статутному капіталі яких перевищує 25 %, та/або які фінансуються виключно за кошти державного або місцевого бюджету; 3) рішень, за якими боржником є юридична особа, примусова реалізація майна якої заборонена відповідно до закону; 4) рішень, за якими стягувачами є держава, державні органи; 5) рішень адміністративних судів та рішень Європейського суду з прав людини; 6) рішень, які передбачають вчинення дій щодо майна державної чи комунальної власності; 7) рішень про виселення та вселення фізичних осіб; 8) рішень, за якими боржниками є діти або фізичні особи, які визнані недієздатними чи цивільна дієздатність яких обмежена; 9) рішень про конфіскацію майна; 10) рішень, виконання яких віднесено цим Законом безпосередньо до повноважень інших органів, які не є органами примусового виконання; 11) інших випадків, передбачених цим Законом та Законом України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» [4].

Відмінності в обсязі повноважень приватних та державних виконавців, як уявляється, негативно впливає на загальний відсоток виконаних рішень. Адже ефективність діяльності приватних виконавців має високі показники.

Так, за даними Агенції з питань виконання рішень, у 2019 р. виконанню підлягало майже 3,8 млн виконавчих документів. Для порівняння, у 2018 р. примусовому виконанню підлягало 3,4 млн

документів. Зросла також і сума стягнення за виконавчими документами, що підлягали виконанню – 724,6 млн у 2019 р. відносно 609,9 млн у 2018 р. Зросли також і показники повного фактичного виконання: 1 087 тис. документів на 14,5 млрд грн у 2019 р. проти 907 тис. документів на 10,6 млрд грн у 2018 р.

Щодо діяльності приватних виконавців, то у 2019 р. ними прийнято до виконання 124 тис. виконавчих документів на суму 79,5 млрд грн. Завершено приватними виконавцями 20,4 тис. виконавчих проваджень на суму 23,7 млрд грн, з них на підставі пунктів 2, 7, 9, 12 ст. 39 Закону України «Про виконавче провадження» завершено 9,9 тис. виконавчих проваджень на суму 3,1 млрд грн та фактично стягнуто 4,2 млрд грн.

Відповідно до звіту та інформації прес-служби Асоціації приватних виконавців України, у 2019 р. приватні виконавці зібрали 20 % від загальної суми стягнутих боргів, складаючи лише 4,5 % загальної кількості виконавців. Того ж року 213 приватних виконавців реалізували більше майна у рахунок стягнення, ніж всі 4 472 державні виконавці (754,8 млн грн проти 725,4 млн грн) [6; 7]. Враховуючи вищенаведене вважаємо, що повноваження приватних виконавців щодо правовідносин, в яких стороною є держава, а також інших публічних правовідносинах, повинні бути розширені й прирівняні з повноваженнями державних виконавців

Отже, пропонуємо внести зміни до ст. 5 Закону України «Про виконавче провадження» та виключити ч. 2 зі змісту цієї норми.

Список використаних джерел

1. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційною скаргою Хліпальської Віри Василівни щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини другої статті 26 Закону України «Про виконавче провадження» (щодо забезпечення державою виконання судового рішення): справа № 3-368/2018(5259/18), рішення № № 2-р (II)/2019 від 15 травня 2019 р. / Верховна Рада України : офіц. веб-портал. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v002p710-19#Text>.

2. Справа «Юрій Миколайович Іванов проти України» (заява № 40450/04) [Електронний ресурс] рішення ЄСПЛ від 15 жовтня 2009 р. / Верховна Рада України : офіц. веб-портал. – Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_479#Text

3. Справа «Бурмич та інші проти України» (заява № 46852/13) [Електронний ресурс] : рішення ЄСПЛ від 12 жовтня 2017 р. / Міністерство юстиції України : офіц. веб-сайт. – Режим доступу : <https://minjust.gov.ua/m/4600>.

4. Про виконавче провадження : Закон України від 2 червня 2016 року № 1404-VIII // Відом. Верхов. Ради України. – 2016. – № 30. – Ст. 542.

5. Звіт про роботу органів ДВС та приватних виконавців за 2019 рік [Електронний ресурс] / ГО «Агенція з питань виконання рішень» : веб-сайт. – Режим доступу : <https://yur-gazeta.com/golovna/u-2019-roci-privatni-vikonavci-zibrali-20-vid-zagalnoyi-sumi-styagnutih-borgiv.html>.

6. Річний звіт Асоціації приватних виконавців України за 2019 р. [Електронний ресурс] / Асоціації приватних виконавців України : офіц. веб-сайт. – Режим доступу : <https://drive.google.com/file/d/1KLBjLTz0Y2IIQD6vSvTvbsEq1OtDo3Ku/view>.

7. У 2019 році приватні виконавці зібрали 20 % від загальної суми стягнутих

боргів / Інформація прес-служби Асоціації приватних виконавців України за підсумками міжнародної конференції «Приватне виконання в Україні: шлях до ефективної реформи» [Електронний ресурс] // Юридична газета online. – Режим доступу : <https://yur-gazeta.com/golovna/u-2019-roci-privatni-vikonavci-zibrali-20-vid-zagalnoyi-sumi-styagnutih-borgiv.html>.

Гусаров К. В.,
д-р юрид. наук, проф.,
завідувач кафедри цивільного процесу,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого,
чл.-кор. НАПрН України

ЗАСАДИ КАДРОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПРИВАТНИХ ВИКОНАВЦІВ В УКРАЇНІ

Національним законодавством, зокрема ст. 1 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» (далі – Закон), передбачено можливість примусового виконання судових рішень і рішень інших органів та посадових осіб (надалі – рішення) приватними виконавцями у випадках, передбачених законодавством. З часу дії цього Закону відносно можливості функціонування служби приватних виконавців, в Україні здійснюють діяльність 253 приватних виконавця [1]. Водночас, відповідно до інформації Міністерства юстиції України, загальна кількість державних виконавців станом на 01.01.2020 р. складала 4657 осіб [2].

Однією з вимог, що висуваються ч. 1 ст. 18 Закону до осіб, які прагнуть отримати статус приватного виконавця, є наявність вищої юридичної освіти не нижче другого рівня. Так, ст. 5 Закону України «Про вищу освіту» як умову набуття особою другого (магістерського) рівня освіти передбачає опанування здобувачем вищої освіти здатності до розв'язування складних спеціалізованих завдань у певній галузі професійної діяльності. Вказані положення національного законодавства щодо освітніх вимог до приватного виконавця видаються справедливими. При цьому варто звернути увагу на положення про необхідність розв'язування завдань у певній галузі професійної діяльності. Саме цей компонент потребує пояснення з урахуванням наявності у теперішній час доволі численного кола закладів вищої освіти, котрі здійснюють підготовку фахівців магістерського рівня правової галузі знань. Так, В. В. Комаров з цього приводу пов'язує хаотичне збільшення кількості вищих навчальних закладів з підготовки юристів із популярністю юридичної професії та відсутністю чітких критеріїв визначення затребуваності таких фахівців [3, с. 22].

Аналіз декількох освітніх програм магістерського рівня галузі знань 08 «Право», що функціонують в окремих закладах вищої освіти,

дозволяє дійти висновку про відсутність в їх змісті освітніх компонентів фахового спрямування, котрі могли б надавати майбутньому приватному виконавцю знання в цій сфері. Так, аналіз переліку освітніх компонентів деяких закладів вищої освіти [4] свідчить про відсутність спеціального навчального предмета, який би свідчив про підготовку приватного виконавця до професійної діяльності. Проте їх відсутність, на нашу думку, не свідчить про певний брак освітніх програм, оскільки вони спрямовані на підготовку правників магістерського рівня з урахуванням так званих фокусів зазначених програм, формуючи у здобувачів вищої освіти придатність до працевлаштування на інших посадах.

Можливість виступу на даному науковому заході за участю науково-педагогічної спільноти та приватних виконавців України дозволяє як приклад навести навчальні компоненти, що пропонуються Національним юридичним університетом імені Ярослава Мудрого здобувачам вищої освіти для професійної підготовки до здійснення діяльності приватними виконавцями з примусового виконання рішень. Так, як навчальні дисципліни студентам пропонуються такі освітні компоненти: виконавче провадження; процесуальні питання виконання судових рішень; визнання та виконання рішень іноземних судів; судовий контроль за виконанням судових рішень [5].

Звісно, різний зміст освітніх програм магістерського рівня з права закладів вищої освіти не дає можливості надавати сьогодні освітні послуги за єдиним «шаблоном», із використанням одних і тих же навчальних дисциплін однакового змісту. На нашу думку, при прийнятті кваліфікаційного іспиту в осіб, що мають бажання здійснювати повноваження приватних виконавців, уповноважені суб'єкти Міністерства юстиції України мають враховувати опанування ними навчальних дисциплін, зміст яких свідчить про набуття здобувачами вищої освіти здатності до розв'язування завдань дослідницького або інноваційного характеру у галузі професійної діяльності по здійсненню повноважень приватного виконавця.

Список використаних джерел

1. Реєстр приватних виконавців України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://apvu.com.ua/reyestrpv>.
2. Рекомендації слухань у Комітеті на тему: «Виконання судових рішень як гарантія дієвості судового захисту». [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://kompravpol.rada.gov.ua/uploads/documents/33346.pdf>.
3. Комаров В. В. Вища юридична освіта України: нові виміри // Право України. – 2017. – №10. – С. 20–37.
4. Освітньо-професійні програми «Право» другого рівня вищої освіти зі спеціальності 081 «Право». [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ur.snau.edu.ua/wp-content/uploads/2020/02/%D0%9E%D0%9F%D0%9F-%D0%9C%D0%B0%D0%B3%D1%96%D1%81%D1%82%D1%80.pdf> ; https://www.ukma.edu.ua/ects/images/ects/docs/op/ONP_pravo_magistr.pdf.
5. Каталог № 2 вибіркових навчальних дисциплін другого (магістерського) рівня. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/09/>

Ілларіонов О. Ю.,
*старший науковий співробітник,
Державна установа «Інститут економіко-правових
досліджень ім. В. К. Макутова НАН України»*

ІНСТИТУТ ПОМІЧНИКА ПРИВАТНОГО ВИКОНАВЦЯ: СУЧАСНІ ПРОГАЛИНИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Виконання рішення суду – чи не найактуальніше питання сучасної правової дійсності в Україні. Не вдаючись до проблеми якості судового рішення, його треба виконати, і виконання далеко не завжди відбувається у добровільному порядку. Попри хвилі реформування відповідних державних органів та намагання створити оптимальну структуру таких органів стала очевидною необхідність залучення самозайнятих осіб (саме таким статусом наділений приватний виконавець відповідно до ч. 2 ст. 16 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» від 02.06.2016 р. № 1403-VIII [1] (далі – Закон)). Концептуально вважалось, що така особа – громадянин України, уповноважений державою здійснювати діяльність з примусового виконання рішень може здійснювати заходи примусового характеру ефективніше. Звісно, забезпечення діяльності такої особи потребує залучення й інших осіб – помічників.

Правовий статус помічника приватного виконавця встановлений статтями 28, 29 та 30 Закону. Неоднозначним є положення про те, що помічнику приватного виконавця видається посвідчення, зразок якого затверджується Міністерством юстиції України (ч. 3 ст. 28 Закону). Крім того, на підставі абз. 10 ч. 2 ст. 23 Закону в Єдиному реєстрі приватних виконавців України містяться відомості про прізвище, ім'я та по батькові помічників приватного виконавця (у разі їх наявності). Однак за Законом Мінюст здійснює контроль за діяльністю, зрозуміло, приватного виконавця, а за діяльністю помічника приватного виконавця – не здійснює попри наявність виданого посвідчення від імені Мінюсту та наявності відомостей в Реєстрі? Звісно, приватний виконавець здійснює контроль за діяльністю помічника на підставі того, що саме виконавцем вносяться відповідні відомості до Реєстру та видається Мінюстом за заявою посвідчення помічника (за встановленою Мінюстом формою у Додатку 3 Порядку допуску до професії приватного виконавця, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 25.10.2016 р. № 3053/5 [2]). Але все ж таки Мінюст має зберігати важелі впливу та контролю і за діяльністю помічника приватного виконавця, мають бути чітко виписані підстави його звільнення, відкликання посвідчення та

внесення відповідних змін до Реєстру. Підстави припинення та зупинення діяльності помічника приватного виконавця, викладені у ст. 30 Закону, навряд чи можуть вважатися вичерпними лише на підставі припинення (зупинення) діяльності приватного виконавця або з інших підстав, визначених трудовим законодавством (якість та практична гнучкість якого залишає бажати кращого).

Відповідно до п. 4 ч. 1 ст. 17 Закону Міністр України визначає вимоги до офісу приватного виконавця. На вимогу цієї норми наказом Мініюсту від 15.11.2016 р. № 3238/5 було затверджене Положення про офіс приватного виконавця [3]. Аналіз положень цього документу демонструє повне ігнорування існування такого інституту як помічник приватного виконавця. Так, у Розділі II «Вимоги до офіса» не встановлено жодних параметрів для робочого місця таких осіб, їх присутність як можливість непрямо встановлена в п. 3 вказаного Розділу на тій підставі, що в офісі не можуть здійснювати професійну діяльність особи, діяльність яких не пов'язана з вчиненням виконавчих дій чи наданням додаткових послуг правового чи технічного характеру, пов'язаних з ними. Помічник приватного виконавця здійснює саме вказану діяльність (з обмеженням, встановленими Законом). Тож, Положення про офіс приватного виконавця потребує удосконалення щодо вимог до робочого місця помічника, умов його праці тощо.

Проблемним також є питання цивільно-правової відповідальності помічника приватного виконавця. Статтею 24 Закону встановлено положення про страхування цивільно-правової відповідальності приватного виконавця, але зі змісту цієї статті незрозуміло, чи несе приватний виконавець відповідальність за дії помічника? Чи має помічник страхуватися окремо. Звісно, тут практику мало влаштовують загальні норми трудового законодавства про відповідальність найманого працівника (яким по суті є помічник) перед роботодавцем (приватним виконавцем) та доволі незмістовне положення п. 1 ст. 29 Закону про те, що приватний виконавець відповідальний за діяльність помічника під час вчинення виконавчих дій, у тому числі за шкоду, завдану діями помічника сторонам виконавчого провадження і третім особам.

Потребує також удосконалення Порядок допуску до професії приватного виконавця, затверджений наказом Міністерства юстиції України від 25.10.2016 р. № 3053/5 в частині зарахування стажування помічникові приватного виконавця необхідного терміну стажування у разі прагнення такої особи здійснювати самостійну діяльність приватного виконавця (за умов додержання всіх інших вимог допуску до професії та порядку видачі довідки приватним виконавцем, з яким помічник знаходиться у трудових відносинах, адже виконання діловодчих функцій в офісі приватного виконавця та присутність і фактична участь у здійсненні дій примусового характеру з відповідним документарним супроводом – два різних види діяльності, які фактично є прирівняними). Відтак, п. 3 ст. 29 Закону потребує більшої деталізації. Також актуальним

є питання обґрунтування та впровадження у практику делегування певних повноважень приватного виконавця помічнику шляхом внесення доповнень у згаданий п. 3 ст. 29.

Подальший розвиток інституту приватного виконавця, і, поряд із ним, помічника приватного виконавця вимагає вирішення і інших питань, але аналіз останніх нормативних ініціатив як з боку Верховної Ради України, так і Мінюсту свідчить про поки що ігнорування питання вдосконалення та деталізації статусу і засад діяльності помічника приватного виконавця не дивлячись на те, що вакансія помічника приватного виконавця є досить затребуваною на ринку праці (судячи з відповідних повідомлень на спеціалізованих ресурсах).

Список використаних джерел

1. Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів : Закон України від 02.06.2016 р. № 1403-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2016. – № 29. – Ст. 535.

2. Порядок допуску до професії приватного виконавця, затверджений наказом Міністерства юстиції України від 25.10.2016 р. № 3053/5 // Офіційний вісник України. – 2016. – № 87. – Ст. 2873.

3. Положення про офіс приватного виконавця, затверджене наказом Міністерства юстиції України від 15.11.2016 р. № 3238/5 // Офіційний вісник України. – 2016. – № 90. – Ст. 2948.

Коверзнев В. О.,
д-р юрид. наук, проф.,
старший науковий співробітник,
Державна установа «Інститут економіко-правових
досліджень ім. В. К. Макутова НАН України»

ПИТАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ІНСТИТУТУ ПРИВАТНИХ ВИКОНАВЦІВ

02.06.2016 р. Верховною Радою України ухвалено Закон «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і інших органів» № 1403-VIII [1] (далі – Закон), що запроваджує інститут *приватних виконавців*, які здійснюють примусове виконання судових рішень, а також рішень інших органів (далі – Рішення). За цим Законом примусове виконання Рішень в Україні здійснюють і державні виконавці, які працюють в органах державної виконавчої служби, що входить до структури Міністерства юстиції України.

За приписом частин 1, 2 ст. 4 Закону діяльність органів державної виконавчої служби та приватних виконавців здійснюється з дотриманням принципів: верховенства права; законності; незалежності; справедливості, неупередженості та об'єктивності; обов'язковості

виконання рішень; диспозитивності; гласності та відкритості виконавчого провадження та його фіксування технічними засобами; розумності строків виконавчого провадження; співмірності заходів примусового виконання рішень та обсягу вимог за рішеннями. Державний виконавець та приватний виконавець повинні здійснювати свою професійну діяльність сумлінно, не розголошувати в будь-який спосіб професійну таємницю, поважати інтереси стягувачів, боржників, третіх осіб, не принижувати їхню гідність.

Таким чином, Закон III висуває однакові вимоги щодо забезпечення основних засад примусового виконання Рішень як до державних, так і приватних виконавців.

Водночас ст. 24 цього Закону встановлено, що приватний виконавець зобов'язаний до початку здійснення діяльності застрахувати свою цивільно-правову відповідальність перед третіми особами, а також укласти договір страхування на новий строк не пізніше як за 10 днів до закінчення строку дії договору страхування; мінімальний розмір страхової суми має становити 10 % загальної суми стягнення за виконавчими документами, що перебувають на виконанні у приватного виконавця протягом року, але не менше 1 тисячі мінімальних розмірів заробітної плати станом на початок відповідного календарного року (у 2021 р. мінімальний розмір страхової суми становить 6 млн грн). Протягом перших трьох років зайняття діяльністю приватного виконавця мінімальний розмір страхової суми за договором страхування цивільно-правової відповідальності приватного виконавця не може бути меншим загальної суми стягнення за виконавчими документами, що перебувають на виконанні у приватного виконавця протягом року, але не менше 1 тисячі мінімальних розмірів заробітної плати станом на початок відповідного календарного року. У разі, якщо сума стягнення за виконавчим документом з урахуванням сум за виконавчими документами, що вже перебувають на виконанні, перевищує мінімальний розмір страхової суми за договором страхування цивільно-правової відповідальності – приватний виконавець має право здійснювати виконавчі дії лише після укладення додаткового договору страхування на належну страхову суму.

Отже, Закон визначає достатньо ефективний механізм реального покриття збитків, які можуть бути завдані приватним виконавцем під час примусового виконання ним Рішень, шляхом страхування його цивільно-правової відповідальності.

У той же час майнова шкода, завдана особі державним виконавцем, відшкодовується на загальних підставах, передбачених ст. 1174 Цивільного кодексу України, – державою, а можливість її фактичного відшкодування напряму залежить від наявності в Державному бюджеті України на відповідний календарний рік бюджетних коштів, призначених для даного виду виплат.

Крім цивільно-правової, приватні виконавці несуть ще й

дисциплінарну відповідальність за вчинення ними дисциплінарних проступків, перелік яких наведений у ч. 2 ст. 38 Закону.

Наведене свідчить про те, що запроваджений Законом механізм юридичної відповідальності приватних виконавців є набагато ефективнішим і дієвішим, ніж механізм юридичної відповідальності, що може бути застосований до державних виконавців. Зазначене спонукає приватних виконавців до більш сумлінного та якісного виконання своїх професійних обов'язків.

Цей висновок підтверджується результатами діяльності приватних виконавців, які упродовж п'яти років поспіль демонструють значно більший відсоток реального виконання Рішень у порівнянні з органами державної виконавчої служби, при цьому кількість скарг на дії приватних виконавців, що надходять до судів від учасників виконавчого провадження, є набагато меншою.

Слід зазначити, що процедура примусового виконання Рішень визначена Законом України «Про виконавче провадження» від 02.06.2016 р. № 1404-VIII [2]. За ч. 2 ст. 5 цього Закону приватний виконавець здійснює примусове виконання рішень крім:

1) рішень про відібрання і передання дитини, встановлення побачення з нею або усунення перешкод у побаченні з дитиною;

2) рішень, за якими боржником є держава, державні органи, Національний банк України, органи місцевого самоврядування, їх посадові особи, державні та комунальні підприємства, установи, організації, юридичні особи, частка держави у статутному капіталі яких перевищує 25 %, та/або які фінансуються виключно за кошти державного або місцевого бюджету;

3) рішень, за якими боржником є юридична особа, примусова реалізація майна якої заборонена відповідно до закону;

4) рішень, за якими стягувачами є держава, державні органи;

5) рішень адміністративних судів та рішень Європейського суду з прав людини;

6) рішень, які передбачають вчинення дій щодо майна державної чи комунальної власності;

7) рішень про виселення та вселення фізичних осіб;

8) рішень, за якими боржниками є діти або фізичні особи, які визнані недієздатними чи цивільна дієздатність яких обмежена;

9) рішень про конфіскацію майна;

10) рішень, виконання яких віднесено цим Законом безпосередньо до повноважень інших органів, які не є органами примусового виконання;

11) інших випадків, передбачених цим Законом та Законом України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів».

З цього випливає, що Закон значною мірою обмежує компетенцію приватних виконавців у порівнянні з державними виконавцями, що не містить логічного обґрунтування та не узгоджується з показниками якості

їх роботи, а також суттєво гальмує розвиток інституту приватних виконавців.

Підсумовуючи викладене, уявляється доцільним виключення із ст. 5 Закону положень частини другої з метою зрівняння обсягу функціональних повноважень приватних і державних виконавців та створення законодавчих передумов для нормального розвитку в Україні інституту приватних виконавців, який на практиці підтвердив свою ефективність у сфері примусового виконання Рішень, що є заключною стадією судочинства.

Список використаних джерел

1. Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і інших органів : Закон України від 02.06.2016 р. № 1403-VIII (зі змін. та допов.) // Відомості Верховної Ради України. – 2016. – № 29. – Ст. 535.
2. Про виконавче провадження : Закон України від 02.06.2016 р. № 1404-VIII (зі змін. та допов.) // Відомості Верховної Ради України. – 2016. – № 30. – Ст. 542.

Колісник О. В.,
канд. юрид. наук,
старший науковий співробітник,
асистент кафедри цивільного процесу,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ЮРИСДИКЦІЙНІ ПИТАННЯ ОСКАРЖЕННЯ РІШЕНЬ, ДІЙ ТА БЕЗДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНИХ ТА ПРИВАТНИХ ВИКОНАВЦІВ

В аспекті забезпечення судового контролю за законністю та правомірністю дій державних та приватних виконавців під час виконання судових рішень та рішень інших органів досить актуальними є проблеми розмежування предметної юрисдикції різних за своїм характером спорів, які виникають у процесі виконавчого провадження та поза його межами.

Відповідно до ст. 74 Закону України «Про виконавче провадження» (далі – Закон), якщо йдеться про оскарження рішень, дій чи бездіяльності державного чи приватного виконавця під час виконання ним судових рішень, належним судом із вирішення спору буде суд, який видав виконавчий документ. Так само у ст. 447 ЦПК та ст. 339 ГПК вказано, що сторони виконавчого провадження мають право звернутися до суду із скаргою, якщо вважають, що рішенням, дією або бездіяльністю приватного виконавця під час виконання судового рішення порушено їхні права. Проте якщо йтиметься про оскарження рішень, дій чи бездіяльності державного чи приватного виконавця під час виконання рішень інших органів, а не суду, а також про оскарження постанов приватного виконавця про стягнення основної винагороди, витрат

виконавчого провадження та штрафів, то в такому разі належним судом із розв'язання зазначених питань буде адміністративний суд.

На перший погляд така законодавча конструкція не породжує конфлікту юрисдикцій. Проте практична площина цього контексту висуває багато питань для роздумів. Поширеною є ситуація, коли після закінчення виконавчого провадження або повернення виконавчого документа до суду, який його видав, виконавець у порушення вимог ст. 40 Закону не знімає арешт з майна чи коштів боржника. Так, у справі № 678/1191/18 Летичівським районним судом позовну заяву залишено без руху у зв'язку з тим, що сторона виконавчого провадження мала б звернутися не з позовною заявою щодо зняття арешту з майна, а зі скаргою в порядку ст. 447 ЦПК до суду, який видав виконавчий документ. Така позиція безумовно відповідає процесуальному законодавству. Але ж право на оскарження рішень, дій чи бездіяльності виконавця мають лише сторони виконавчого провадження. Слід враховувати, що особа залишається стороною виконавчого провадження до тих пір, доки воно не завершено. Саме тому особа, яка вже не є учасником виконавчого провадження, але арешт чи інші обмеження щодо її майна не зняті, позбавляється можливості подати скаргу відповідно до ст. 447 ЦПК або ст. 339 ГПК. Відповідно до п. 2 Постанови Пленуму Вищого спеціалізованого суду з розгляду цивільних і кримінальних справ від 03.06.2016 р. позов про зняття арешту з майна може бути пред'явлений власником, а також особою, яка володіє на підставі закону чи договору або іншій законній підставі майном, що не належить боржнику (речове право на чуже майно). Як стає зрозуміло з цього положення, боржник, будучи стороною відкритого виконавчого провадження, не може подавати подібний позов, а таке право мають лише особи, майно яких помилково було включене до арештованого майна. Але після закінчення виконавчого провадження боржник втрачає цей статус, тому, на нашу думку, єдиним способом захисту майнових прав такої особи залишається подання позовної заяви про зняття арешту. Захист прав «колишнього» боржника виконавчого провадження тепер має здійснюватися не в порядку судового контролю за виконанням судових рішень, а в порядку позовного провадження.

Варто звернути увагу й на те, що дуже часто зацікавленими особами у подібних справах виступають спадкоємці «колишніх» учасників виконавчого провадження, які не можуть прийняти та оформити спадщину через наявність у відповідних реєстрах заборон чи обмежень щодо спадкового майна. Такі особи теж можуть захистити свої порушені права шляхом подання позовної заяви про зняття арешту. Але й тут постають певні перешкоди і труднощі, зокрема щодо визначення належного відповідача: хто саме має бути ним визнаний – державний чи приватний виконавець, орган ДВС чи особа, в інтересах якої було накладено арешт.

Досить непоодинокими є також випадки, коли суди фактично

позбавляють особу права на судовий захист, залишаючи без руху позовні заяви щодо зняття арешту з майна через те, що зацікавленою особою не перелічено конкретних видів рухомого та нерухомого майна, з якого потрібно зняти обмеження, фактично прикриваючись тим, що відсутність вказівки на конкретне майно позбавляє суд можливості вирішити питання підсудності та відкриття провадження. Прикладом може бути ухвала Ладижинського міського суду Вінницької області у справі № 135/84/21 від 01 лютого 2021 р.

Таким чином, для правильного вирішення питання розмежування юрисдикції загальних та спеціальних судів щодо оскарження рішень, дій чи бездіяльності державних чи приватних виконавців, а також для вирішення питання предметної юрисдикції спорів, пов'язаних з виконавчими діями цих осіб, важливо правильно визначити: 1) суб'єктів оскарження (чи є вони учасниками виконавчого провадження, чи ні), 2) об'єкт оскарження, 3) у який момент відбувається оскарження (під час відкритого виконавчого провадження чи після його закінчення), 4) у порядку судового контролю за виконанням судових рішень чи у порядку позовного провадження має відбуватися захист прав, порушення яких відбулося під час здійснення виконавчого провадження.

*Коломієць Я. Л.
канд. юрид. наук,
асистент кафедри цивільного процесу,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого*

ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ ПОВНОВАЖЕНЬ ПРИВАТНИХ ВИКОНАВЦІВ

Виконання судових рішень є одним з основоположних прав особи на судовий захист, яке гарантоване як на рівні національного законодавства України, так і нормами міжнародного права.

З прийняттям законів України «Про виконавче провадження» від 02.06.2016 р. № 1404-VIII (далі – Закон) та «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» (далі Закон) від 02.06.2016 р. № 1403-VIII було запроваджено інститут приватних виконавців. Відтак України перейшла на змішану модель організації примусового виконання рішень. Така новела має на меті зменшити навантаження на державних виконавців та покращити ефективність виконавчого процесу.

Завданням приватних виконавців як і органів державної виконавчої служби є своєчасне, повне і неупереджене виконання рішень, примусове виконання яких передбачено законом. Держава наділила державних і приватних виконавців рівними правами та обов'язки під час виконавчого

провадження. Так, приватний виконавець, як і державний, має право накладати арешт на майно боржника, опечатувати, вилучати, передавати таке майно на зберігання та реалізовувати його в установленому законодавством порядку. Також вимоги приватного виконавця рівноцінно обов'язкові до виконання всіма фізичними та юридичними особами, зокрема органами влади та їх посадовими особами (ст. 18 Закону).

Проте, наділивши рівними правами та обов'язками державних і приватних виконавців, держава все ж таки примусове виконання певних рішень залишила виключно в межах компетенції (повноважень) органів державної виконавчої служби. Так, відповідно до ч. 2 ст. 5 Закону приватні виконавці не можуть здійснювати примусове виконання: рішень про відібрання і передання дитини, встановлення побачення з нею або усунення перешкод у побаченні з дитиною; рішень, за якими боржником є держава, державні органи; рішень, за якими боржником є юридична особа, примусова реалізація майна якої заборонена відповідно до закону та ін. Також відповідно до ч. 4 ст. 24 Закону приватний виконавець не має права здійснювати виконавчі дії, якщо сума стягнення за виконавчим документом з урахуванням сум за виконавчими документами, що вже перебувають у нього на виконанні, перевищує мінімальний розмір страхової суми за договором страхування цивільно-правової відповідальності приватного виконавця. У такому разі приватний виконавець зобов'язаний укласти договір страхування на належну страхову суму. Таким чином, приватні виконавці не можуть приводити до виконання усі рішення, які підлягають примусовому виконанню відповідно до Закону.

Існування таких обмежень на повноваження приватних виконавців щодо примусового виконання певних рішень можна було б пов'язати з наявністю недостатньої кваліфікації, досвіду у приватних виконавців як новоствореного інституту, але якщо проаналізувати вимоги, які пред'являються до осіб на посади державного і приватного виконавця, то за кваліфікацією приватних виконавців можна порівняти з особами, які претендують на зайняття посад керівників територіальних органів державної виконавчої служби.

Так, відповідно до ст. 18 Закону приватним виконавцем може бути громадянин України, який досяг 25 років, має вищу юридичну освіту не нижче другого рівня (магістр), володіє державною мовою, має стаж роботи у галузі права після отримання відповідного диплома не менше двох років, склав кваліфікаційний іспит, а перед складанням кваліфікаційного іспиту ця особа зобов'язана пройти навчання і стажування приватного виконавця, також цей закон передбачає кожні п'ять років з дня отримання посвідчення приватного виконавця складати іспит шляхом автоматизованого анонімного тестування

На відміну від приватних виконавців до осіб, які претендують на зайняття посад головних та старших державних виконавців відділу,

державних виконавців примусового виконання рішень Управління забезпечення примусового виконання рішень, районних, районних у містах, міських, міськрайонних, міжрайонних відділів державної виконавчої служби міжрегіональних управлінь Міністерства юстиції встановлені лише вимоги щодо вільного володіння державною мовою, наявності освіти не нижче молодшого бакалавра, бакалавра за юридичною спеціальністю та знання конкретних законів України [1]. Наявність досвіду роботи у галузі права, навчання чи стажування, складання іспиту для головних, старших державних виконавців відділу, державних виконавців не передбачена. До осіб, які претендують на зайняття посад керівників територіальних органів державної виконавчої служби висуваються додаткові вимоги щодо досвіду роботи у сфері права не менше двох років, досвіду роботи на керівних посадах не менше двох років та наявності юридичної освіти за юридичною спеціальністю рівнем не нижче магістр [2].

Таким чином ми бачимо, що кваліфікаційні вимоги до приватних виконавців значно суворіші ніж до органів державної виконавчої служби, права та обов'язки – однакові, а повними повноваженнями щодо виконання усіх рішень, які підлягають примусовому виконанню наділені лише органи державної виконавчої служби.

Такі обмеження щодо приватних виконавців можуть мати певні негативні наслідки. Якщо приватних виконавців не наділити повноваженнями на виконання усіх рішень, що підлягають обов'язковому виконанню, ми не зможемо в достатній мірі розвантажити державний сектор виконавчої служби, таким чином не вдасться значно покращити ефективність виконавчого процесу. Фізичні та юридичні особи для виконання рішень, передбачених ч. 2 ст. 5 Закону не можуть на власний розсуд обрати орган, який здійснює примусове виконання і повинні звертатися лише до органів державної виконавчої служби. Таке обмеження може викликати у суспільства враження про недостатню кваліфікацію приватних виконавців чим може завдати шкоду розвитку інституту приватних виконавців.

На сьогодні у Верховній Раді України знаходяться три законопроекти за № 4330 від 05.11.2020 р.; № 4331 від 05.11.2020 р.; № 4532 від 21.12.2020 р., які були прийняті в першому читанні 20.05.2021 р. Ці законопроекти передбачають розширення повноважень приватних виконавців по виконанню рішень, що підлягають примусовому виконанню, але навіть з урахування можливих майбутніх змін приватні виконавці не наділяються повноваженнями на виконання усіх рішень, які підлягають примусовому виконанню. Зрівняння в повноваженнях на виконання усіх рішень приватних і державних виконавців є необхідною умовою для ефективною реалізації реформи у виконавчому процесі.

Підсумовуючи зазначимо, що будь-яка реформа, покликана вдосконалити і покращити реалізацію прав людини є позитивним моментом. Запровадження змішаної системи виконання рішень, може

зробити виконавчий процес більш ефективнішим та подолати проблеми, які раніше існували. На даному етапі необхідно вдосконалювати нормативне регулювання інституту приватного виконавця і запозичувати позитивний досвід іноземних держав.

Список використаних джерел

1. Спеціальні вимоги до осіб, які претендують на зайняття посад державних виконавців територіальних органів державної виконавчої служби [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1444-16#n4>.

2. Спеціальні вимоги до осіб, які претендують на зайняття посад керівників територіальних органів державної виконавчої служби [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1443-16#n4>.

Кохановська О. В.,
д-р юрид. наук, проф.,
професор кафедри цивільного права,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка,
академік НАПрН України

ПРИНЦИПИ ДІЯЛЬНОСТІ ПРИВАТНИХ ВИКОНАВЦІВ В УКРАЇНІ: ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАКРІПЛЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ

Будь-яка діяльність починається із з'ясування не лише її предмету і способів здійснення, окреслення кола суб'єктів та інших важливих питань, але передусім – із принципів, на яких вона буде ґрунтуватися. В цьому аспекті діяльність приватних виконавців в Україні виходить із ряду важливих принципів, закріплених у ст. 4 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» від 02.06.2016 р. № 1403-VIII (далі – Закон) [1]. Серед них, зокрема, принципи: 1) верховенства права; 2) законності; 3) незалежності; 4) справедливості, неупередженості та об'єктивності; 5) обов'язковості виконання рішень; 6) диспозитивності; 7) гласності та відкритості виконавчого провадження та його фіксування технічними засобами; 8) розумності строків виконавчого провадження; 9) співмірності заходів примусового виконання рішень та обсягу вимог за рішеннями. При цьому приватний виконавець повинен здійснювати свою професійну діяльність сумлінно, не розголошувати в будь-який спосіб професійну таємницю, поважати інтереси стягувачів, боржників, третіх осіб, не принижувати їхню гідність (ч. 2 ст. 4 Закону).

З погляду цивіліста, можна відмітити серед названих низку принципів – справедливості, розумності, добросовісності (сумлінності – у Законі) та ін., які відомі цивільному праву та які активно досліджувались представниками науки цивільного права в усі часи, і особливо в процесі

прийняття чинного Цивільного кодексу України (далі – ЦК України) [2]. На часі – оновлення ЦК України і новий етап інтересу до загальних засад цивільного законодавства (ст. 3 ЦК України). Принципи верховенства права, законності та інші, притаманні будь-якій діяльності в правовій сфері. Якщо ж говорити про диспозитивність, то вона є не лише принципом, але й методом регулювання відносин у цивільному праві.

Низка положень ст. 4 Закону присвячені інформації, зокрема професійній таємниці, якої має дотримуватися приватний виконавець і яка розглядається з точки зору принципів його діяльності. Так, відповідно до ч. 3 ст. 4 Закону до професійної таємниці належить інформація, що стала відома приватному виконавцю, помічнику приватного виконавця у зв'язку із здійсненням професійної діяльності, а обов'язок зберігати професійну таємницю поширюється на особу й після припинення діяльності приватного виконавця, помічника приватного виконавця. Таким чином, обсяг інформації, яка може становити відповідну таємницю практично необмежений, оскільки йдеться про всю і будь-яку інформацію, що стала відома приватному виконавцю та (або) його помічнику в процесі та у зв'язку із здійсненням їхньої професійної діяльності. Звідси зрозуміло, що обмеження щодо поширення подібної інформації стосуються лише суб'єктів, які можуть її отримати, виконуючи свої професійні функції. Це вирізняє зазначену таємницю від лікарської (або медичної) таємниці, яка на сьогоднішній день охороняється від усіх і кожного, кому така таємниця стала відома, а не стосується лише лікарів чи медичного персоналу. Причому приватний виконавець може надавати іншим особам інформацію, що містить професійну таємницю, виключно у випадках і порядку, передбачених законом і повинен зберігати її після припинення такої професійної діяльності. Отже, крім Конституції України та міжнародних договорів України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, діяльність приватних виконавців у цьому аспекті має спиратися також на ряд інших законів, нормативно-правових актів, прийнятих на їх виконання, зокрема на законодавство у сфері інформаційних відносин, а в найважливіших аспектах – на норми про особисте немайнове право фізичної особи на інформацію та на низку інших, що закріплені у Книзі другій ЦК України, а саме: право на свободу та особисту недоторканість, право на недоторканність особистого і сімейного життя, право на повагу до гідності і честі, право на таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції, право на недоторканність житла, право на вільний вибір місця проживання та на свободу пересування тощо (ст. 270 ЦК України). Приватний виконавець (як і державний) зобов'язані вживати всіх необхідних заходів, спрямованих на запобігання чи усунення конфлікту інтересів, яким у Законі вважається суперечність між особистими інтересами державного виконавця або приватного виконавця та його професійними правами і обов'язками, наявність якої може вплинути на об'єктивність або неупередженість під час виконання державним

виконавцем або приватним виконавцем його професійних обов'язків, а також на вчинення чи невчинення ним дій під час здійснення примусового виконання рішень (ч. 4 ст. 4 Закону).

Не можна забувати у процесі діяльності приватних нотаріусів про такі принципи як неприпустимість свавільного втручання у сферу особистого життя людини; неприпустимість позбавлення права власності, крім випадків, встановлених Конституцією України та законом; судовий захист цивільного права та інтересу; добросовісність (ст. 3 ЦК України), а, можливо, й доповнити перелік принципів у ст. 4 Закону, обговоривши пропозиції, які містяться в Концепції оновлення ЦК України [3].

Список використаних джерел

1. Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів : Закон України від 02.06.2016 р. № 1403-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2016. – № 29. – Ст. 535.
2. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.03.2003 р. № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – №№ 40–44. Ст. 356.
3. Концепція оновлення Цивільного кодексу України. Київ : Вид. дім «АртЕК», 2020. – 128 с.

***Кройтор В. А.,**
д-р юрид. наук, проф.,
професор кафедри цивільного права та процесу,
Харківський національний університет
внутрішніх справ*

ВИКОНАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ: ВСТАНОВЛЕННЯ НОВИХ ДОРОГОВКАЗІВ

Виконавче провадження є завершальною та важливою частиною діяльності із захисту порушених прав та інтересів у випадку, коли приписи юрисдикційних органів не виконуються [1, с. 7]. Виконання судового рішення є невід'ємною складовою права кожного на судовий захист й охоплює, зокрема, законодавчо визначений комплекс дій, спрямованих на захист і відновлення порушених прав, свобод, законних інтересів фізичних та юридичних осіб, держави [2, с. 4-5; 3, с. 5; 4, с. 4-5].

Відповідно до ст. 55 Конституції України права і свободи людини і громадянина захищаються судом. Право на судовий захист включає не лише постановлення і оголошення судом рішення, але й своєчасне його виконання. Усунення наслідків порушення суб'єктивних прав і охоронюваних законом інтересів та їх поновлення є однією з найважливіших завдань правосуддя. Своєчасне і повне виконання судових рішень гарантує здійснення суб'єктивних прав, визнаних судовим рішенням, і виконання юридичних обов'язків, що підтверджені

ним. Закінчення процесу судового захисту порушеного або оспорюваного суб'єктивного матеріального права, або охоронюваного законом інтересу відбувається лиш у випадках їх реального поновлення шляхом примусового виконання судового рішення, що здійснюється у виконавчому провадженні.

Стаття 129-1 Конституції України встановлює, що суд ухвалює рішення іменем України. Судове рішення є обов'язковим до виконання. Держава забезпечує виконання судового рішення у визначеному судовому порядку. Контроль за виконанням судового рішення здійснює суд. Згідно з п. 9 ч. 2 ст. 129 Конституції України обов'язковість судового рішення є основною засадою судочинства.

Рішення суду відповідно до процесуального законодавства є обов'язковим уже з моменту його винесення і проголошення. Але з моменту набрання ним законної сили воно стає загальнообов'язковим, тобто обов'язковим не тільки для суду, не тільки для інших учасників справи, а й для всіх органів, підприємств, установ, організацій, посадових осіб і громадян, і підлягає виконанню на всій території України. Так, наприклад, рішення суду про встановлення батьківства є обов'язковим для органів державної реєстрації актів цивільного стану, рішення суду про задоволення позову про поновлення на роботі і відповідний йому виконавчий лист обов'язкові для організації, де працює позивач.

У своїй прецедентній практиці Європейський суд з прав людини неодноразово наголошував на значенні своєчасного виконання рішень суду для захисту прав та свобод людини і громадянина, зауважуючи, що виконання судових рішень є невід'ємною частиною цивільного процесу, а несвоєчасне виконання судових рішень є таким, що суперечить п. 1 ст. 6 ЄКПЛ і є порушенням права на суд. Як зазначалося в рекомендаціях щодо виконання судових рішень у цивільних та комерційних справах, розроблених експертами Ради Європи для Республіки Хорватія, «виконання судових рішень становить невід'ємну частину фундаментального права людини на справедливий судовий розгляд у розумний строк, закріплене в статті 6 Європейської Конвенції з прав людини, і є необхідним для належного функціонування судової системи та побудови правової держави. Кожен має право на доступ до правосуддя, а виконання судових рішень являє собою ключовий елемент забезпечення даного права».

Прецедентна практика Європейського суду з прав людини, юрисдикція якого щодо тлумачення і застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод і протоколів до неї, визнана Україною як учасницею цієї Конвенції, вказує на те, що в розумний строк розгляду справи включається період із надходження до суду заяви до закінчення виконання рішення суду [5, с. 942]. Виходячи з практики Європейського суду з прав людини та, зокрема, зокрема: у справі *Горнсбі проти Греції* від 19.03.1997 р. [6], у справі *Ромашов проти України* від

27.07.2004 р. [7], у справі *Дубенко проти України* від 11.01.2005 р. [8] та ін. виконання судового рішення є невід'ємним елементом права на судовий захист, передбаченого ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, для цілей якої виконання рішення, ухваленого будь-яким судом, має розцінюватися як складова частина судового розгляду. Практика Європейського суду з прав людини знайшла своє законодавче відтворення у національному законодавстві щодо виконання. Згідно зі ст. 1 Закону «Про виконавче провадження» виконавче провадження визначається як завершальна стадія судового провадження та примусове виконання рішень інших органів (посадових осіб). Виконавче провадження характеризується тим, що воно може бути порушено і не у зв'язку із судовим розглядом справи, оскільки закон доручає органам виконання виконувати і акти інших органів (адміністративних органів, нотаріату, третейських судів та ін.).

[Законом України «Про виконавче провадження»](#) визначено основні положення здійснення виконавчого провадження, вичерпний перелік виконавчих документів, порядок прийняття виконавчого документа до виконання, відкриття виконавчого провадження, здійснення виконавчих дій спрямованих на належне та своєчасне виконання рішень судів або інших уповноважених на це законом органів. Закон України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» визначає основи організації та діяльності з примусового виконання судових рішень і рішень інших органів (посадових осіб) органами державної виконавчої служби та приватними виконавцями, їхні завдання та правовий статус. Вказані акти мають на меті підвищення ефективності діяльності органів та осіб, що здійснюють примусове виконання судових рішень і забезпечення належної реалізації завершальної стадії судового розгляду. Передбачається впровадження змішаної системи виконання судових рішень шляхом модернізації служби державних виконавців та запровадження інституту виконавців приватних. Нині можливо стверджувати, що централізовану систему виконання змінено на децентралізовану, відповідно до чого повноваження щодо виконання судових рішень і рішень інших органів будуть мати державні та приватні виконавці. Така система є змішаною за критерієм альтернативності, адже, за загальним правилом, особа матиме право обирати, до якого з органів звертатися, проте окремі категорії справ віднесені до компетенції тільки державних виконавців. Так згідно ч. 1 ст. 19 [Закону України «Про виконавче провадження»](#) право вибору пред'явлення виконавчого документа для примусового виконання до органу державної виконавчої служби або до приватного виконавця, якщо виконання рішення відповідно до [ст. 5](#) цього Закону віднесено до компетенції і органів державної виконавчої служби, і приватних виконавців, належить стягувачу

Список використаних джерел

1. Кройтор В. А. Исполнительное производство / В. А. Кройтор, Н. М. Ясынок. – Харьков : Эспада, 2003.
2. Господарський процесуальний кодекс України: науково-практичний коментар / за заг. ред. д.ю.н., проф. М. М. Ясинка. – Київ : Алерта, 2018. – 522 с.
3. Кодекс адміністративного судочинства України: науково-практичний коментар / за заг. ред. д.ю.н., проф. М. М. Ясинка. – Київ : Алерта, 2018. – 522 с.
4. Цивільний процесуальний кодекс України: науково-практичний коментар / за заг. ред. д.ю.н., проф. М. М. Ясинка. – Київ : Алерта, 2018. – 604 с.
5. Курс цивільного процесу : [підруч.] / [В. В. Комаров, В. А. Бігун, В. В. Баранкова та ін.]; за ред. В. В. Комарова. Харків : Право, 2011. 1352 с.
6. Практика Європейського суду з прав людини. Рішення. Коментарі. – 1999. – № 3. – С. 133–135.
7. Вісник Верховного Суду України. – 2004. – № 11. – С. 31–33.
8. Вісник Верховного Суду України. – 2005. – № 4. – С. 38–39.

Куліченко Д. О.,
приватний виконавець
виконавчого округу Миколаївської області

РЕАЛІЗАЦІЯ МАЙНА У ВИКОНАВЧОМУ ПРОВАДЖЕННІ ПІСЛЯ ВІДКРИТТЯ ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВІ ПРО БАНКРУТСТВО БОРЖНИКА

У доповіді розглядається практичне застосування та взаємозв'язок положень Закону України «Про виконавче провадження», та Кодексу України з процедур банкрутства під час вжиття виконавцем заходів примусового виконання шляхом звернення стягнення на майно боржника у виконавчому провадженні.

► На жаль, існувала непоодинокі практика, коли недобросовісні боржники вже під час звернення виконавцем стягнення на майно, розпочинали банкрутство, з метою невиконання рішення суду або його затягування.

► Кодексом України з процедур банкрутства встановлено норми яких раніше не існувало, і які суттєво змінюють правовідносини реалізації майна боржника на стадії банкрутства.

► За звичною практикою, після відкриття провадження у справі про банкрутство боржника, господарським судом вводиться мораторій на задоволення вимог кредиторів та забороняється стягнення на підставі виконавчих документів.

► Проте, положеннями статей 41 та 121 Кодексу України з процедур банкрутства передбачено, що забороняється стягнення на підставі виконавчих та інших документів, що містять майнові вимоги, у тому числі на предмет застави, за якими стягнення здійснюється в

судовому або в позасудовому порядку відповідно до законодавства, *крім* випадків перебування виконавчого провадження на стадії розподілу стягнутих з боржника грошових сум (у тому числі одержаних від продажу майна боржника), *перебування майна на стадії продажу з моменту оприлюднення інформації про продаж*, а також у разі виконання рішень у немайнових спорах (ч.3 зазначених статей)

■ Що ж таке стадія продажу і що вважається моментом оприлюднення інформації про продаж?

■ Верховний суд в постанові від 31.07.2019 р. у справі № 922/1787/18 зазначив таке: «стадія продажу майна починається з моменту оприлюднення інформації про продаж (внесення в систему інформаційного повідомлення про електронних торгах) і включає в себе власне *електронні торги* (в т.ч. *повторні, треті*), а в разі нереалізації майна на третіх електронних торгах у разі виявлення стягувачем бажання залишити його за собою – також і *процедуру передачі майна стягувачу в рахунок погашення боргу*».

■ Як відбувається на практиці, чи правомірно не зупинити реалізацію майна боржника відносно якого відкрито провадження у справі про банкрутство. Що нам говорить Верховний Суд?

■ Постановою Верховного суду від 01.10.2020 р. у справі № 910/17501/19 викладено **ПРАВОВУ ПОЗИЦІЮ**: Винятками із спеціального регулювання порядку задоволення вимог кредиторів за рахунок майна боржника згідно з КУзПБ є *два випадки*:

1. якщо на момент відкриття провадження у справі про неплатоспроможність виконавче провадження перебуває на стадії розподілу стягнутих з боржника грошових сум, у тому числі одержаних від продажу майна боржника;

2. якщо майно перебуває на стадії продажу з моменту оприлюднення інформації про продаж.

■ Яка ж позиція регулятора з цього питання?

■ Листом від 21.09.2020 р. № 9350/22124-33-20/20.5.1 Міністерство юстиції України роз'яснило, що: Враховуючи положення статей 41, 121 КУзПБ у разі, якщо ухвала про відкриття провадження у справі про банкрутство (неплатоспроможність) боржника винесена після внесення до Системи інформаційного повідомлення про електронні торги, *виконавчі дії щодо реалізації майна зупиненню не підлягають*.

■ Але ж Закон України «Про виконавче провадження» не передбачає таких обставин і нібито зобов'язує виконавця зупинити виконавчі дії!?

■ Виходячи з теорії права, Кодекс це кодифікований нормативний акт вищої юридичної сили, який забезпечує детальне правове регулювання певної сфери суспільних відносин, в даному випадку є спеціальним законодавчим актом який регулює відносини учасників після початку процедури банкрутства, крім того прийнятий пізніше ніж Закон «Про виконавче провадження», тому норми Кодексу є обов'язковими для

використання в тому числі виконавцями.

Список використаних джерел

1. Про виконавче провадження : Закон України від 02.06.2016 р. № 1404-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2016. – № 30. – Ст. 542.
2. Кодекс України з процедур банкрутства 2597-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2019. – № 19. – Ст. 74.

*Луга А. І.,
аспірант і провідний економіст відділу
економіко-правових проблем містознавства,
Державна установа «Інститут економіко-правових
досліджень імені В. К. Макутова НАН України»*

ПРОБЛЕМАТИКА ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ІНСТИТУТУ ПРИВАТНИХ ВИКОНАВЦІВ ДЛЯ ВИКОНАННЯ РІШЕНЬ СУДУ У СПРАВАХ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ СПОЖИВАЧАМИ

Введення інституту приватних виконавців і створення правового підґрунтя для змішаної системи виконання судових та інших рішень у 2016 р. через прийняття законів України «Про виконавче провадження» від 02.06.2016 р. № 1404-VIII та «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» від 02.06.2016 р. № 1403-VIII, а також Постанови КМУ від 08.09.2016 р. № 643 «Про затвердження Порядку виплати винагород державним виконавцям та їх розмірів і розміру основної винагороди приватного виконавця» було обґрунтовано низькою ефективністю судових рішень.

Так, згідно з даними, наведеними міністром юстиції П. Петренко, «в Україні виконується тільки 20 % вердиктів судів» [1]. За даними Міністерства фінансів України у 2013 р. на виконанні в органах Державної виконавчої служби (далі – ДВС) знаходилось 8 млн виконавчих документів на загальну суму у 440 млрд грн [2]. Це, до речі, перевищувало на 25 % доходну частину бюджету України за той же рік [3].

Як справедливо зазначає К. А. Грищенко, «підвищення ефективності судової системи України має суттєвий соціальний ефект, адже істотно впливає на якість та ефективність правової захищеності законних прав та інтересів громадян, що, у свою чергу, підвищує рівень довіри населення до держави взагалі та судових органів зокрема» [4].

Саме низька довіра до державних та судових органів, а також дріб'язковість більшості з щоденних порушень прав споживачів (термін у значенні Закону України «Про захист прав споживачів») призводить до того, що за дослідженнями споживчих організації проведеними на

початку двотисячних років лише 1 % порушень виносився на розгляд до органів державної та місцевої влади із захисту прав споживачів (далі – ЗПС) та ще менше, у разі відсутності позитивного розгляду, зверталась за судовим захистом своїх прав.

При цьому власний іманентний 16-річний досвід у захисті прав споживачів підтверджує, що відсоток виконання рішень у справах, виграних споживачами, в цілому корелюється з даними представників влади, наведеними вище. Також невисоким є рівень добровільної сплати суб'єктами господарювання економічних санкцій, накладених органами влади за порушення прав споживачів.

Перешкоджає цьому виконанню не тільки низька ефективність ДВС, але й те, що недобросовісні суб'єкти господарювання (які переважно й формують значну частину справ із захисту прав споживачів) часто припиняють свою діяльність ще до початку судового розгляду або використовують у своїй діяльності штучно створених ФОПів без значних матеріальних активів (наприклад, створив їх на тимчасових працівників без постійного власного житла або інвалідів), які ліквідуються у разі негативних рішень суду або органів влади.

Проблематика підриву довіри споживачів до ринку, що стримує розвиток економіки, дуже гостра для України, а підвищення споживчої довіри до європейського ринку товарів, робіт та послуг є наріжним каменем політики ЄС із захисту прав споживачів [5].

Тому в контексті підвищення споживчої довіри до ринку та механізмів державного захисту прав споживачів значення має не тільки власне діяльність різних гілок влади, але й забезпечення примусового виконання судових рішень.

Важливо також зазначити, що *інститут примусового виконання судових рішень і рішень інших органів виконує в контексті правовідносин із споживачами дві основні функції*: Відновлення порушених законних прав та інтересів споживачів, та притягнення винних до відповідальності; Притягнення споживачів до фінансової відповідальності, через невиконання ними своїх зобов'язань перед суб'єктами господарювання.

Обставини, що призводять до невиконання споживачами фінансових зобов'язань з відповідними рішеннями суду, слід поділяти на справи пов'язані з: безвідповідальним або свідомо протиправним невиконанням своїх фінансових зобов'язань частиною споживачів; невиконання своїх зобов'язань в наслідок непередбачених складних обставин для споживача які суб'єкт господарювання не визнав за пом'якшувальну обставини; невиконання своїх зобов'язань через використання до них елементів несправедливих, агресивних, оманливих господарських практик, несправедливих або занадто важких умов у договорах укладених під дією обставин наявності істотної потреби та відсутності значної альтернативи на ринку при укладанні подібних договорів (наприклад з приблизно однаково високими кредитними

ставками за споживчими або іпотечними кредитами); недоліками чинного законодавства які покладають на споживачів зайву відповідальність (Наприклад: встановлення та перевірка приладів обліку комунальних послуг, тобто пристрою який дозволяє продавцю визначити обсяг реалізованих послуг (в торгівлі аналог ваги) покладається не на продавця, а на споживача. Несвоєчасне перевірка призводить до переведення на нормативне споживання, що призводить до значних сум заборгованостей та пені, які потім стягується у судовому порядку).

Отже, тільки перша обставина притягнення до відповідальності за невиконання зобов'язань споживачами за своєю суттю не викликає зауважень з позицій моралі та суспільної справедливості.

Тому з точки зору суспільства соціальний ефект від покращення примусового виконання рішень суду для задоволення юридично правильно оформлених але суспільно аморальних (або суперечливих) вимог суб'єктів господарювання, навряд відповідає меті реформи як явища спрямованого на соціальний ефект, підвищення рівня захисту прав людей, що підвищує рівень довіри населення до держави взагалі та судових органів. Не відповідає це і задекларованим у ст. 3 Конституції України принципам, за якими саме людина, її права та свободи визнано найвищою цінністю держави та її політики, й прямо проголошеній у ст. 42 державній функції захищати права споживачів, серед яких є прямі вимоги, щодо заборони несправедливих умов в договорах, та нечесної господарської практики, тощо. Тобто підвищення якості примусового виконання рішень суду в подібних справах несе користь не стільки суспільству, скільки інтересам великих фінансових груп чи банків або відносно невеликій частки суспільства.

Крім того, більш високі розміри винагороди за послуги приватних виконавців у порівнянні з державними створює більше фінансове навантаження на тих до кого вони застосовуються.

Цей суперечливий з точки зору більшої частки суспільства ефект міг бути частково знівелюваний через рівне застосування інституту приватних виконавців, не тільки для господарюючих суб'єктів але й у справах, щодо захисту законних прав та інтересів споживачів.

На жаль, телефонне опитування керівників таких поважних організацій з захисту прав споживачів в судових інстанціях, як голова Всеукраїнської громадської організації «Фінансова грамота України» Михайло Стрельников та голова ГО «Всеукраїнське об'єднання споживачів страхових послуг «Страховий захист» та Василь Дарков, виявило, що хоча в цілому вони бачать перспективу для використання інституту приватних виконавців для примусового виконання рішень суду з захисту прав споживачів в майбутньому, але за наявних недоліків в законодавстві, фактичної відсутності належного контролю та відповідальності за діяльністю приватних виконавців, на сучасному етапі їм невідомо жодного випадку, коли приватні виконавці виступали на боці споживачів.

Натомість, як підкреслив Михайло Стрельніков, йому відомо безліч випадків протиправних дій з боку приватних виконавців щодо майна споживачів, які користуються повним потаканням своїм діям з боку Міністерства Юстиції та тим, що єдиним органом для оскарження їх дій є суд. Ефективність же розгляду таких справ у судах і тим більше виконання судових рішень по відношенню до приватних виконавців лишається достатньо низькою.

На підтвердження факту, що ринкова *ніша приватних виконавців достатньо вузька та спрямована на роботу переважно з відстоювання інтересів великих клієнтів* свідчить той факт, що за роки які минули з часу впровадження інституту приватних виконавців їх чисельність майже не змінилась 159 у 2019 р. [6] проти майже 200 у 2021 р. [7] [8]. У свою чергу кількість державних виконавців істотно зменшилась з майже 8000 у 2014 р. [8] до 4500 у 2021 р. [9]. Навіть враховуючи те, що, на думку д-ра юрид. наук С. Шкляра, ефективність приватних виконавців у 5 разів вища за державних виконавців, скорочення їх кількості на 3500 мало відбутись за рахунок утворення, що найменше 700 приватних виконавців, чого не відбулось. *Тобто навантаження на державних виконавців збільшилось* зробив їх ще більш не ефективними, а враховуючи, що приватні виконавці обслуговують переважно інтереси суб'єктів господарювання, то *зменшується і можливості для вирішення проблем з виконанням судових рішень для більшої частини суспільства.*

Відсутність практики з примусового виконання судових рішень на користь споживачів, на нашу думку ґрунтується на незацікавленості приватних виконавців брати у роботу подібні справи з наступних причин: переважна більшість рішень з захисту прав споживачів (за винятком договорів страхування) мають відносно невеликі суми позову і з фінансової точки зору недостатньо привабливі; претензійна робота з боку споживачів з захисту своїх прав менш систематизована, менш професійна у порівнянні з претензійною роботою господарюючих суб'єктів, отже вірогідність позитивних рішень на їх користь менша; претензії споживачів поодинокі та унікальні, претензії фінансових установ масові та за великим рахунком шаблонні, що дозволяє поставити їх на потік; споживач майже завжди має майно, джерело доходу та потребу у пересуванні, тобто це дозволяє здійснити відносно нескладні процедурні дії, щодо примусу у виконанні судових рішень, натомість контрагенти споживача часто на момент винесення судового рішення ліквідовані та не мають жодного майна, отже такі безперспективні діла переходять у ведення на сьогодні менш ефективною ДВС [9].

У свою чергу більш низька ефективність ДВС ґрунтується, зокрема, на абсолютно не конкурентному розмірі винагорода, яка у приватних виконавців в фінансова винагорода приватних виконавців повністю нівелює аргументи певної частки науковців які вважають, що

запровадження додаткового інституту приватних виконавців створила конкурентні умови. Навпаки, меншій рівень фінансової винагороди сприяє відтоку найбільш кваліфікованих кадрів. До того варто ще раз підкреслити, що крім фінансового фактору більш низька ефективність державних виконавців ґрунтується на тому, що до їх ведення віднесено менш перспективні з точки зору можливості стягнення справи. Тому зауваження частини науковців, що чинне законодавство в цій сфері робить приватних виконавців другорядними та з меншими правами [10], не коректне адже їм дістаються найбільш вигідні та масові та найменш проблемні справи.

Отже, можна зробити висновок, що сьогодні інститут приватних виконавців є достатньо ефективним з фінансової точки зору для вузької частки суб'єктів господарювання, але не виконує головну функцію зменшення соціальної напруги та підвищення довіри суспільства до влади та судових органів для якої утворювався.

У майбутньому підвищення практики використання інституту приватних виконавців та підвищення якості роботи державних виконавців для виконання рішень суду у справах пов'язаних із захистом прав споживачів, може бути досягнуто через: створення рівних конкурентних умов для роботи державних та приватних виконавців; встановлення оплати послуг приватних та державних виконавців у справах пов'язаних з примусового виконання рішень у справах споживачів в залежності не тільки від відсотку суми позову, але і чітко визначеного мінімального розміру (але достатньо високого для зацікавленості у розгляді таких справ) у прожиткових мінімумах працездатних осіб.

Список використаних джерел

1. Закірова С. Приватні виконавці: європейський досвід виконання судових рішень у практику українського судочинства [Електронний ресурс] / С. Закірова ; Центр досліджень соціальних комунікацій НБУВ СІАЗ НЮБ ФПУ. – Режим доступу : http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=4066:privatni-vikonavtsi-evropejskij-dosvid-vikonannya-sudovikh-rishen-u-praktiku-ukrajinskogo-sudochinstva&catid=71&Itemid=382.
2. Самілік Л. О. Впровадження інституту приватного виконавця в Україні: негативні та позитивні аспекти [Електронний ресурс] / Л. О. Самілік, В. В. Розмаїта // Право і суспільство. – 2017. – № 1, ч. 2. – Режим доступу : http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2017/1_2017/part_2/17.pdf.
3. Про подання звіту про виконання Закону України “Про Державний бюджет України на 2013 рік” [Електронний ресурс] / Офіційний єдиний Веб-портал органів виконавчої влади в Україні. – Режим доступу : <https://www.kmu.gov.ua/npas/247170208>.
4. Грищенко К. А. До характеристики діяльності працівників державної виконавчої служби та приватних виконавців [Електронний ресурс] / К. А. Грищенко // Науковий вісник публічного та приватного права. – 2019. – Вип. 1, т. 1. – Режим доступу : http://www.nvppp.in.ua/vip/2019/1/tom_1/26.pdf.
5. Communication from the Commission to the European ... / Article 1 / Consumer policy as an essential contribution to Europe 2020 [Електронний ресурс] //

COM/2012/0225 final / EUR-Lex is an official website of European Union law. – Режим доступу : <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A52012DC0225>.

6. Руденко Д. Ю. Реформа виконавчого провадження в Україні: запровадження інституту приватних виконавців [Електронний ресурс] / Д. Ю. Руденко, О. М. Федоров // Юридичний науковий електронний журнал. – 2019. – № 6. – Режим доступу : http://www.lsej.org.ua/6_2019/33.pdf.

7. Єдиний реєстр приватних виконавців України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://erpv.minjust.gov.ua/#/search-private-performer>.

8. Про встановлення чисельності працівників органів державної виконавчої служби : Постанова КМУ від 08.09.2016 р. № 620 [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/620-2016-%D0%BF#Text>.

9. Шкляр С. Що не так із системою примусового виконання судових рішень в Україні [Електронний ресурс] // Економічна правда : Інтернет – видання. – 03.03.2021. – Режим доступу : <https://www.epravda.com.ua/columns/2021/03/3/671563/>.

10. Зозуля І. Правове забезпечення статусу суб'єктів виконавчого провадження у сфері примусового виконання судових рішень і рішень інших органів та установ [Електронний ресурс] / І. Зозуля // Право і суспільство. – 2017. – № 1. – С. 148–153.

Левченко Ю. В.,
*заступник начальника управління
претензійно-позовної роботи,
АТ «БАНК КРЕДИТ ДНІПРО»*

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗВЕДЕНОГО ВИКОНАВЧОГО ПРОВАДЖЕННЯ В ДІЯЛЬНОСТІ ПРИВАТНИХ ВИКОНАВЦІВ

У зв'язку з початком роботи нового суб'єкта примусового виконання (приватних виконавців) почали з'являтися проблемні питання, які стосуються виконання рішень судів та інших органів різними виконавцями (державними та приватними) щодо одного й того ж боржника.

Виконавче провадження допускає наявність кількох виконавчих документів щодо одного боржника. Наприклад, на одне рішення суд може видати кілька виконавчих документів, які стосуються стягнення основної заборгованості або судового збору. В більш складних ситуаціях одне рішення суду допускає наявність кількох стягувачів (як правило, солідарних). Однак на практиці найчастіше трапляються випадки, коли щодо одного боржника існує кілька рішень судів або інших органів, за якими стягнення здійснюється на користь кількох стягувачів.

Із цим питанням не виникає жодних проблем, якщо виконання здійснюється одним виконавцем. Закон України «Про виконавче провадження» (далі – Закон) визначає, що виконання рішення здійснюється за місцем знаходження (проживання) боржника чи його майна або за місцем його роботи. При цьому право вибору місця виконання належить стягувачу. Враховуючи можливість одночасного

перебування майна боржника в кількох територіальних юрисдикціях або його проживання чи роботи, на практиці виникають ситуації, коли виконавчі провадження щодо одного боржника відкриваються різними виконавцями за вибором стягувачів.

У зв'язку з цим законодавець створив правило зведеного виконавчого провадження, відповідно до якого виконавчі провадження про стягнення з одного й того ж боржника повинні бути об'єднані у зведене.

Яка мета існування інституту зведеного виконавчого провадження? По-перше, процесуальна економія, зокрема звернення стягнення на майно боржника відбувається в обсязі, необхідному для виконання всіх виконавчих документів. По-друге, дотримання принципу черговості та пропорційності розподілу стягнутих з боржника сум.

Однак залишилися методично недопрацьованими питання щодо того, чи в усіх випадках доцільно об'єднувати у зведене виконавче провадження декілька виконавчих документів (наприклад, про звернення стягнення на предмет іпотеки) та виконавчих документів про стягнення на користь стягувачів п'ятої черги. Адже якщо коштів, які надійшли від реалізації заставленого майна, недостатньо для задоволення вимог стягувача – заставодержателя за виконавчим документом, на підставі якого звернено стягнення на заставлене майно, це виконавче провадження підлягає закінченню (ст. 51 Закону).

При цьому неприпустимим є випадок повернення боржнику надмірно стягнутих коштів за одним виконавчим провадженням, коли він продовжує залишатися боржником за іншим провадженням.

Також існує думка деяких фахівців, що у разі наявності двох і більше стягувачів у виконавчому провадженні взагалі має розпочинатися конкурсний процес, тобто провадження у справі про банкрутство. Проте на сьогодні законодавством, яке регламентує банкрутство юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців, цього не передбачено.

Донедавна у разі наявності єдиного суб'єкта примусового виконання (державного виконавця) закон визначав єдиний порядок проведення виконавчих дій у зведеному виконавчому провадженні – арешт накладається з урахуванням всіх виконавчих документів. Тобто стягнення відбувалося одночасно за всіма виконавчими документами.

Вибір за стягувачем?

Однак згідно з ідеологією нової системи (так званої змішаної моделі виконання), тепер під час виконання певних категорій рішень стягувачі мають право вибору – звертатися за примусовим виконанням рішення до державних або приватних виконавців.

Чинна редакція Закону (ст. 30) визначає, що виконання кількох рішень про стягнення коштів з одного боржника здійснюється державним виконавцем, який відкрив перше виконавче провадження щодо такого боржника, в межах зведеного виконавчого провадження.

Виконання кількох рішень про стягнення коштів з одного боржника здійснюється приватним виконавцем у межах зведеного виконавчого провадження.

Зі змісту зазначеної норми одразу вбачається, що у разі надходження на виконання кількох виконавчих документів щодо одного боржника в органах державної виконавчої служби формується своє зведене виконавче провадження, враховуючи правила «першого державного виконавця, який відкрив виконавче провадження», а у приватного виконавця – своє зведене провадження, які фактично «не перетинаються», незважаючи на те, що мова може йти про одного й того ж боржника.

Якщо у системному зв'язку із Законом спробувати проаналізувати ще й Інструкцію з організації примусового виконання рішень, затверджену наказом Міністерства юстиції 02.04.2012 р. №512/5 (далі – Інструкція) яка не може йому суперечити, то можна зовсім заплутатися. Так, п. 15 розд. III зазначеної Інструкції, який мав би регламентувати об'єднання виконавчих проваджень про стягнення коштів з одного боржника у зведене виконавче провадження та приєднання виконавчого провадження до зведеного виконавчого провадження приватним виконавцем, містить лише посилання на п. 14, в якому йдеться про об'єднання виконавчого провадження в органах державної виконавчої служби.

Таке викладення норми у відсильній формі є вкрай невдалим, оскільки надає широке поле для її тлумачення. Чи діє тут «правило першого приватного виконавця», адже про нього в законі немає ні слова?! Чи зобов'язаний державний виконавець передавати своє виконавче провадження (виконавчий документ) приватному виконавцю для приєднання до зведеного, враховуючи, що порядок передачі виконавчого провадження саме в цьому випадку взагалі не передбачений Інструкцією. Запитань багато, а ось відповідей немає.

Питання без відповіді

Крім того, Закон залишає без відповіді, мабуть, основне питання – зміст терміну «зведене виконавче провадження» (на відміну від попередньої редакції Закону). Інструкція також не відповідає на це питання, незважаючи на амбітну мету її авторів врегулювати всі аспекти роботи виконавця. Таким чином, мова може йти лише про загальноприйнятне розуміння зведеного виконавчого провадження. Загальноприйнятні юридичні поняття, які однаково розуміються всіма суб'єктами правозастосування, можуть не потребувати окремого визначення. Наприклад, використання того ж терміну «норма» однаково розуміється як встановлене правило поведінки, хоча жоден нормативно-правовий акт не визначає його змісту.

Якщо йдеться про зведене виконавче провадження, звичайно, під ним розуміється провадження щодо одного боржника за кількома виконавчими документами. Розбіжності можуть стосуватися лише

питання про те, чи входять до цього поняття інші виконавчі документи, окрім виконавчих документів про стягнення. Нинішня редакція Закону не дає відповіді на це питання (тобто загальноприйняте поняття терміну «Зведене виконавче провадження» може охоплювати як виконавчі документи про стягнення, так і виконавчі документи немайнового характеру).

Однак загальноприйняте розуміння поняття зведеного виконавчого провадження було «поховане» нинішньою редакцією ст. 25 Закону. Зокрема, зазначена стаття визначає, що у разі наявності обставин, які ускладнюють виконання рішення (якщо виконавчі провадження про стягнення коштів з одного боржника відкрито в кількох органах державної виконавчої служби, якщо боржник та його майно перебувають на території адміністративно-територіальних одиниць, підпорядковані різним органам державної виконавчої служби), або у разі виконання зведеного виконавчого провадження в органах державної виконавчої служби можуть утворюватися виконавчі групи в порядку, визначеному Міністерством юстиції України.

Звертає на себе увагу розшифрування обставин, які ускладнюють виконання рішення: якщо виконавчі провадження про стягнення коштів з одного боржника відкрито у кількох органах державної виконавчої служби. Саме під таким випадком розуміється зведене виконавче провадження.

Однак законодавець має інше розуміння цього терміну, оскільки після обставин, що ускладнюють виконання рішення, як підставу для утворення виконавчої групи, закон визначає можливість наявності зведеного виконавчого провадження.

Якщо зведене виконавче провадження є не тим, в якому відбувається стягнення коштів з одного боржника, то що тоді вклав законодавець у поняття «зведене виконавче провадження» у ст. 25 Закону? Наявність пунктуаційного і змістового розмежування та окремого розшифрування термінів виключають можливість законодавчої тавтології. Має бути щось інше. Однак що?

Таким чином, закон визначив незрозумілий термін «зведене виконавче провадження», який додатково ускладнює застосування ст. 30 Закону. Однак на цьому законодавець не зупинився. Зміст вказаної норми відкриває несподівані проблеми під час виконання кількох рішень щодо одного боржника.

Закон обумовлює зведене виконавче провадження наявністю кількох рішень. Відповідно до ст. 1 Закону, рішенням вважається судове рішення та рішення інших органів (посадових осіб). Однак виконавчі документи визначаються як такі, що були видані на підставі рішень (ст. 3 Закону). Отже, якщо на виконанні перебуватиме кілька виконавчих документів щодо одного боржника, виданих на одне рішення суду, такий випадок, виходячи з буквального тлумачення, жодним чином не підпадає під визначення ст. 30 Закону.

Окрім того, визначаючи необхідність фактичної передачі виконавчих проваджень на виконання до державного виконавця, який відкрив перше виконавче провадження щодо боржника, проблемою є визначення першого державного виконавця. Чи мається на увазі той державний виконавець, який перший в історії діяльності боржника відкрив щодо нього виконавче провадження (немає значення, чи є воно завершеним чи залишається відкритим), або перший державний виконавець виконавчих проваджень, які залишаються незавершеними. Також законодавець залишив без відповіді питання про те, чи стосується це правило лише виконавчих проваджень про стягнення коштів, чи виконання рішень немайнового характеру.

Проблема реалізації та інформування

Наступна проблема полягає у механізмі передачі виконавчих проваджень. Закон не містить цього механізму, а в Інструкції з організації примусового виконання рішень лише зазначено, що рішення про передачу виконавчого провадження з одного органу державної виконавчої служби до іншого приймається керівником обласного управління державної виконавчої служби або директором Департаменту державної виконавчої служби.

Водночас залишається нез'ясованим питання, хто має інформувати вказаних осіб про необхідність передачі виконавчих проваджень, а також в якому порядку приймається рішення та в який термін воно виконується? Зовсім незрозумілим залишається питання подальших дій у випадку, якщо керівник відмовив у прийнятті такого рішення.

Окрім того, залишається невирішеним питання щодо подальшого пред'явлення стягувачем нових виконавчих документів, оскільки стягувач має право самостійного вибору органу примусового виконання, при здійсненні одним органом примусового виконання зведеного виконавчого провадження, стягувач не позбавлений права пред'явлення виконавчого документа за правилом територіальної підпорядкованості за місцем знаходження іншого органу примусового виконання.

Всі й відразу

Проблемним є питання можливості одночасного проведення виконавчих дій кількома виконавцями щодо одного боржника (мова йде не обов'язково про конкуренцію між державними та приватними виконавцями). Однак закон передбачає можливість об'єднання виконавчих проваджень у зведене лише стосовно рішень, які знаходяться на виконанні в одного приватного виконавця, або рішень, які знаходяться на виконанні в органах державної виконавчої служби. Отже, об'єднання не відбувається у таких випадках: наявність кількох виконавчих документів, виданих на одне рішення; наявність кількох рішень одночасно на виконанні у приватних виконавців; наявність кількох рішень одночасно на виконання у приватних виконавців та органів державної виконавчої служби.

Крім згаданого питання з платіжними вимогами, список наступних питань можна продовжувати випадками накладення арешту на майно трьома виконавцями: чи є це для них перешкодою для проведення трьох наступних описів майна, трьох оцінок і можливої передачі майна на реалізацію. Якщо такі одночасні дії проводилися державними виконавцями, найімовірніше, державна виконавча служба всередині своєї системи знайде компромісне рішення. Проте чи можливий подібний компроміс між приватними виконавцями? Хто з них та в якому випадку повинен поступитися? Поки що законодавець не дає відповідь на це питання.

Перший досвід роботи приватних виконавців показав, що завдяки меншій завантаженості та більшій зацікавленості, вони вчиняють виконавчі дії оперативніше, ніж їхні державні колеги.

На практиці це виливається у випадки, коли у державного виконавця знаходиться виконавче провадження або зведене виконавче провадження стосовно певного боржника. До приватного виконавця звертається інший стягувач із заявою про примусове виконання рішення щодо стягнення коштів з того ж боржника. Якщо керуватися ст. 30 Закону, то не існує підстав для об'єднання цих проваджень у зведене.

Надалі відбувається так, що приватний виконавець стягнув з боржника кошти швидше, ніж державний виконавець. Чи будуть при цьому порушені права стягувачів, рішення на користь яких виконується державним виконавцем? На нашу думку, порушення не буде, якщо в майбутньому це не призведе до неможливості виконання. Якщо все ж таки призведе, то відповідь буде прямо протилежною.

Хто в такому випадку порушить права цих стягувачів: приватний виконавець, який виконав «своє» рішення швидко, чи державний виконавець, який через значне навантаження та інші об'єктивні чи суб'єктивні причини (про наявність зловмисної домовленості з боржником думати не хочеться не зміг або не встиг) цього зробити?

На жаль, перша практика роботи приватних виконавців показує, що незважаючи на зведені виконавчі провадження, відкриті в органах державної виконавчої служби, іноді приватні виконавці, здійснюючи «своє» виконавче провадження, виявляють незаарештовані рахунки та нестягнуті місяцями кошти на арештованих раніше рахунках.

Яким чином можна вирішити ситуацію, не порушуючи права всіх стягувачів, які мають невиконанні рішення на свою користь з одного й того ж боржника? Це питання досить складне та дискусійне.

Якщо вирішувати його виключно імперативним методом, чітко вказавши, що зведене виконавче провадження все ж таки «акумуляється» лише державним виконавцем, який першим відкрив виконавче провадження, це фактично нівелює всю реформу, з огляду на те, що боржник буде «створювати» дружнього кредитора навіть на незначну суму, та «якорити» всі інші провадження щодо себе в одному органі ДВС.

Отже, якщо ми хочемо цьому запобігти, то проблему потрібно вирішувати в інший спосіб. За основу можна взяти закордонний досвід.

Закордонний досвід

Наприклад, у Литовській республіці, де виконання здійснюється виключно приватними виконавцями, якщо кілька виконавчих проваджень щодо одного й того ж боржника знаходяться у кількох виконавців, це питання вирішується у такий спосіб. Пріоритет стягнення надається тому виконавцю, який перший виявив майно боржника та розпочав процес звернення на нього стягнення. Інші виконавці можуть приєднатися своїм виконавчим провадженням до провадження виконавця, який має пріоритет. Останній – зобов'язаний врахувати у своєму провадженні ще одного або кількох стягувачів, а також витрати й винагороду колег. При цьому 75% винагороди отримує «пріоритетний» виконавець, 25% – виконавець, який приєднався до його провадження. Таким чином, не порушується черговість і пропорційність для всіх стягувачів, незалежно від того, веде їх справу один виконавець чи декілька. Однак такого приєднання може і не відбуватися, якщо майна боржника вистачає для задоволення всіх стягувачів, виконавці провадження яких знаходяться у різних виконавців.

У Казахстані, де існує змішана система (тобто працюють державні та приватні виконавці), як при стягненні державним, так і при стягненні приватним судовим виконавцем стягнута з боржника сума надходить на задоволення вимог стягувачів, у тому числі за виконавчими документами, що знаходяться в інших судових виконавців, у межах адміністративно-територіальної одиниці.

В Україні існує технічна можливість для імплементації досвіду інших країн. Так, Україні функціонує автоматизована система виконавчого провадження (далі – АСВП), яка об'єднує в собі всю інформацію щодо кожної виконавчої дії за всіма виконавчими провадженнями.

Наприклад, якщо електронному виконавчому документу під час його видачі присвоювати черговість стягнення та налаштувати АСВП таким чином, щоб вона не пропускала стягнення «поза чергою», а також щоб при арешті коштів враховувалися всі стягнення, що знаходяться на виконанні, теоретично проблему можна було б вирішити.

Отже, з використанням міжнародного досвіду або шляхом пошуку власного шляху, існує нагальна потреба вирішити проблемні питання зведеного виконавчого провадження, розподілу стягнутих сум між стягувачами, а також справедливого розподілу виконавчого збору та основної винагороди приватного виконавця.

Список використаних джерела

1. Про виконавче провадження : Закон України від 02.06.2016 р. № 1404-VIII (зі змін. та допов.) // Відомості Верховної Ради України. – 2016. – № 30. – Ст. 54.
2. Інструкцію з організації примусового виконання рішень.

*Малярчук Л. С.,
канд. юрид. наук,
доцентка кафедри нотаріального, виконавчого процесу
та адвокатури, прокуратури, судоустрою,
Інститут права
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка*

ОСНОВНА ВИНАГОРОДА ПРИВАТНОГО ВИКОНАВЦЯ: ПРОБЛЕМИ СТЯГНЕННЯ

Численні скарги боржників як до суду, так і до Міністерства юстиції України саме на постанови приватних виконавців про стягнення основної винагороди та подальше їх скасування і притягнення приватних виконавців до дисциплінарної відповідальності за їх винесення свідчить про неоднозначність регулювання у чинному законодавстві порядку стягнення основної винагороди та незахищеність представників цієї спільноти у питанні оплати праці. Тому є актуальним акцентування уваги на деяких ситуаціях та окремих правових положеннях, які свідчать про означені проблеми.

Перш за все варто зауважити, що підставою виникнення таких випадків є регламентація в основному порядку стягнення виконавчого збору, але із застереженням у ч. 3 ст. 45 Закону України «Про виконавче провадження» (далі – Закон) [1] щодо розповсюдження цих положень і на основну винагороду. Проте, незважаючи на це, при визначенні розміру сум основної винагороди саме приватні виконавці опиняються у невідповідному становищі, бо прийнято вважати, що останні можуть отримати 10 відсотків лише з реально стягнутих коштів, тоді коли державні виконавці повноважні стягувати від всієї суми присудженого незалежно від обсягів виконання, як зазначено у ч. 2 ст. 27 Закону, хоча по суті ця норма повинна стосуватися і основної винагороди. Однак сам порядок розподілу стягнутих виконавцем з боржника за виконавчим провадженням грошових сум безпосередньо передбачено п. 3 ч. 1 ст. 45 Закону, згідно з яким виконавчий збір стягується у розмірі 10 % фактично стягнутої суми, а основна винагорода приватного виконавця – пропорційно до фактично стягнутої з боржника суми, і ключовою тут є фраза «фактично», тому різниця у сумі стягнення не вбачається і відповідно як державні, так і приватні виконавці можуть претендувати лише на 10 % від дійсно отриманих коштів під час примусового виконання майнових рішень. Не дивлячись на те, що з внесенням змін у 2018 р. до положень ст. 27 Закону відбулася констатація санкційного характеру виконавчого збору, все ж, насамперед, варто виходити із

задекларованого у ч. 1 ст. 27 Закону розуміння того, що виконавчий збір – це збір, який справляється саме за примусове виконання рішення органами державної виконавчої служби, тобто передусім виступає в якості оплати за здійснені виконавцем заходи примусового характеру, і такий підхід стосується відповідно і основної винагороди. З чого слідує, що на початку виконавчого провадження лише визначається загальний розмір виконавчого збору, який в ідеалі повинен отримати виконавець за виконання рішення в кінцевому результаті лише разом із сумою, що підлягає стягненню за виконавчим документом, проте виконання може здійснюватися і частинами в силу різних причин, і тоді стягнення виконавчого збору відбувається пропорційно до отриманих коштів, але по суті по закінченню виконання виконавчого документа в цілому, враховуючи всі проміжні здобутки виконавця або навіть різних виконавців, повинна вийти ця загальна сума. А от безумовне їх стягнення у повному обсязі чи то на початку відкриття виконавчого провадження, чи наприклад, вже після повернення виконавчого документа, навпаки може призвести до подвійного стягнення при його повторному пред'явленні.

Таке бачення нам видається найоптимальнішим і чітко узгоджується із зазначеними вище приписами законодавства та частин 4, 5, 7 ст. 31 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» [2], з аналізу яких вказана відмінність у порядку і розмірах стягнення виконавчого збору та основної винагороди не простежується та відповідно не може створювати перекіс не на користь приватних виконавців, адже вони за рахунок цього фінансують свою діяльність, тоді коли державні виконавці не залежать від отриманого виконавчого збору.

Крім того, у судовій практиці [3] з'явилася негативна тенденція позбавлення приватних виконавців основної винагороди взагалі, зокрема, коли після відкриття виконавчого провадження боржник самостійно перерахував кошти на рахунок стягувача, не дочекавшись їх примусового списання чи до реалізації майна на електронних торгах. Але такого роду дискримінація не відповідає ч. 9 ст. 27 Закону, якою звільнено від сплати виконавчого збору лише при виконанні рішення до винесення постанови про відкриття виконавчого провадження, і цей виняток як раз так само має стосуватися і основної винагороди. Те, що гроші буквально були виплачені напряму стягувачу, не означає, що виконавець їх не стягнув, або не сприяв цьому, адже навіть сам факт відкриття виконавчого провадження та внесення боржника до реєстру боржників могли спонукати останнього виконати рішення.

Таким чином, вважаємо, що як виконавчий збір, так і основна винагорода в першу чергу є платою за примусове виконання рішення, однак при цьому водночас апріорі слугують і мірою покарання за невиконання рішення в добровільному порядку боржником до пред'явлення виконавчого документа, тому навіть за таких обставин

повинна підлягати обов'язковому стягненню, адже в противному разі мета закладення в суть виконавчого збору та основної винагороди стимулу для виконання рішення відповідачем без залучення органів примусового виконання нівелюється. Тому за таких умов треба брати до уваги обсяг проведених заходів виконавцем на цей момент і якщо він для прикладу встиг лише відкрити виконавче провадження і не займався ще виявленням майна і подальшими діями на кшталт арешту та опису майна і т.д., то відповідно було б виправдано зменшувати розмір виконавчого збору/основної винагороди як передбачено у законопроекті № 3726 від 23.06.2020 р. [4], або взагалі переходити на модель компенсації вартості вчинення окремих виконавчих дій, яка діє в ряді зарубіжних країн, однак абсолютно звільняти боржника від сплати цих коштів неприпустимо. Їх стягнення відіграє превентивну (запобігання ухиленню відповідачів від виконання рішень шляхом стимулювання добровільного виконання з огляду на загрози стягнення виконавчого збору/основної винагороди) та каральну роль (за невиконання рішення відповідачем добровільно), і в свою чергу повинні дисциплінувати відповідачів виконувати рішення або вже перейшовши у статус боржника – співпрацювати із виконавцем як мінімум для запобігання реалізації його майна за низькою вартістю, але при цьому повинні також і компенсувати затрати робочого часу виконавця. Натомість такі ситуації грають на руку боржнику та відтягують задоволення вимог стягувача, тим самим порушуючи право приватних виконавців на оплату праці, і такий стан речей є по відношенню до цієї когорти виконавців несправедливим та потребує виправлення.

Список використаних джерел

1. Про виконавче провадження [Електронний ресурс] : Закон України від 02.06.2016 р. № 1404-VIII. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19#Text>.
2. Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів [Електронний ресурс] : Закон України від 02.06.2016 р. № 1403-VIII. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1403-19#n252>.
3. Постанова Верховного Суду від 28 жовтня 2020 року у справі № 640/13697/1. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92482775?fbclid=IwAR2eZQdpCHeFce6VHr5PfYWSbVcGccismbEgOljw0CcEy1pEo2OSNoJb40s>.
4. Проект Закону про виконавче провадження від 23.06.2020 р. №3726. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=69256.

Овчаренко О. М.,
д-р юрид. наук, доц.,
доцент кафедри адвокатури,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого,

ІНСТИТУТ ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ПРИВАТНОГО ВИКОНАВЦЯ: ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ

Виконання судових рішень – важливий заключний етап судового захисту прав осіб, на користь яких боржники добровільно не виконують рішення.

Виконання судових рішень розглядається як невід’ємна частина судового розгляду в розумінні ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, що передбачає право на справедливий суд.

Європейський суд з прав людини у своїх рішеннях неодноразово доходив до висновку, що невиконання судового рішення призводить до ситуації, несумісної з принципом верховенства права, негативно впливає на авторитет органів законодавчої, виконавчої та судової влади, оскільки в цьому разі не досягається кінцева мета правосуддя – захист інтересів громадян і реальне поновлення їхніх порушених прав (рішення у справі «Глоба проти України» від 5 липня 2012 р.).

Крім того, невиконання або тривале виконання судових рішень та рішень інших органів негативно впливає на інвестиційну привабливість України. Як вказав Конституційний Суд України в абз. 11 підп. 3.3 п. 3 мотивувальної частини Рішення від 11 березня 2011 р. № 2-рп/2011, невиконання судового рішення загрожує сутності права на справедливий судовий розгляд.

Запровадження інституту приватного виконавця – це модернізація виконавчої служби, а саме забезпечення виконання рішень національних судів недержавною формою та підвищення кількісного показника виконання судових рішень. На сьогодні в Україні діють більш ніж 250 приватних виконавців, офіси яких розташовані у всіх областях України, окрім тимчасово окупованого Криму.

Діяльність приватних виконавців регулюється Законом України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень та рішень інших органів», а також нормативно-правовими актами Міністерства юстиції України, виданими відповідно до покладених цим Законом повноважень, зокрема: Порядком проведення перевірок діяльності органів державної виконавчої служби, приватних виконавців (наказ Мінюсту від 22.10.2018 р. № 3284/5), Положення Про Дисциплінарну комісію приватних виконавців (наказ Мінюсту від 27.11.2017 р. № 3791/5), Порядком допуску до професії приватного виконавця (наказ Мінюсту від 25.10.2016 р. № 3053/5), Положенням про офіс приватного виконавця (наказ Мінюсту від 15.11.2016 р. № 3238/5 та ін.).

Діяльність виконавців з примусового виконання рішень (процесуальні рішення, дії, бездіяльність) регулюється Законом України «Про виконавче провадження», Інструкцією з організації примусового виконання рішень

(наказ Міністерства юстиції України 02.04.2012 р. № 512/5) та низкою інших підзаконних актів.

Зокрема, Велика Палата Верховного Суду в постанові від 05.12.2018 р. по справі № 904/7326/17 зазначає, що системи державного та приватного виконання судових рішень не є рівноцінними та замінними. Звернення до приватного виконавця забезпечує стягувачу можливість користуватися такими гарантіями і можливостями: а) обов'язкове страхування цивільної відповідальності приватного виконавця; б) можливість фінансування виконавчих витрат на виконання за власний рахунок приватного виконавця (тоді як орган державної виконавчої служби у разі недостатності авансового внеску завжди вимагає покриття додаткових витрат стягувачем); в) можливість встановлення в договорі з приватним, виконавцем іншого розміру додаткової винагороди чи авансового внеску, своєчасного покриття витрат, пов'язаних зі здійсненням виконавчих дій, тобто можливість передбаченим законом способом, вплинути на ефективність примусового виконання важливого для нього рішення шляхом, відповідної мотивації приватного виконавця.

Контроль за діяльністю приватного виконавця здійснюється Міністерством юстиції України шляхом проведення планових і позапланових перевірок у порядку, встановленому Міністерством юстиції України (ч. 1 ст. 34 Закону України «Про органи та осіб що здійснюють примусове виконання судових рішень та рішень інших органів»). Дисциплінарна комісія розглядає подання про притягнення приватного виконавця до дисциплінарної відповідальності та приймає рішення про застосування до приватного виконавця дисциплінарного стягнення протягом двох місяців з дня виявлення дисциплінарного проступку, але не пізніше двох років з дня його вчинення (ст. 40 Закону України «Про органи та осіб, що здійснюють примусове виконання судових рішень та рішень інших органів»).

До недоліків чинного Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» у сфері дисциплінарної відповідальності приватних виконавців слід віднести:

а) відсутність на законодавчому рівні критеріїв оцінювання обґрунтованості скарг на дії приватних виконавців з боку зацікавлених осіб, що призводить до зловживання боржниками правом на оскарження дій і рішень приватних виконавців;

б) відсутність широкого переліку підстав дисциплінарної відповідальності приватного виконавця, що порушує принцип правової визначеності й дозволяє довільне їх тлумачення Дисциплінарною комісією приватних виконавців;

в) занадто вузький спектр дисциплінарних стягнень, який унеможлиблює пропорційність дисциплінарної відповідальності приватних виконавців;

г) істотні прогалини законодавства про виконавче провадження, в якому відсутній чіткий алгоритм дій за певними виконавчими діями, що

призводить до свавільного застосування дисциплінарних стягнень до приватних виконавців;

д) інституційна належність Дисциплінарної комісії приватних виконавців до Міністерства юстиції, а не до Асоціації приватних виконавців України, а також чисельна перевага представників Міністерства юстиції в складі Комісії (9 із 5), призводить до звуження гарантій незалежного й неупередженого застосування дисциплінарних стягнень стосовно приватних виконавців;

Положення про Дисциплінарну комісію приватних виконавців, затверджене наказом Мінюста України від 27.11.2017 р. № 3791/5, зазнало істотних змін відповідно до наказу Мінюсту від 26.03.2020 р. № 1203/5. Ці зміни були спрямовані на звуження гарантій належної правової процедури у дисциплінарному провадженні. До істотних вад Положення про Дисциплінарну комісію приватних виконавців в редакції наказу Мінюсту від 26.03.2020 р. № 1203/5 слід віднести:

а) можливість проведення засідань Дисциплінарної комісії приватних виконавців в режимі відеоконференцзв'язку через карантинні обмеження;

б) неможливість застосування власних засобів зв'язку для приватних виконавців, які запрошуються на засідання Дисциплінарної комісії приватних виконавців, і вимушені брати участь в засіданнях Комісії, прибуваючи до територіальних управлінь Міністерства юстиції України;

в) Міністерство юстиції України у березні 2020 р. вдвічі скоротило строк повідомлення приватних виконавців про дату проведення засідання Дисциплінарної комісії приватних виконавців (з 10-ти до 5-ти днів), що не дозволяє приватним виконавцям та їх представникам належним чином підготуватися до засідання;

г) Міністерство юстиції України не перевіряє факт отримання приватним виконавцем повідомлення про засідання Дисциплінарної комісії приватних виконавців, надсилаючи відповідну інформацію електронною поштою. Це порушує право приватного виконавця на належну підготовку до засідання;

д) відсутність детального всебічного дослідження матеріалів дисциплінарної справи під час засідання Дисциплінарної комісії приватних виконавців;

е) відсутність належної мотивації при ухваленні Дисциплінарною комісією приватних виконавців рішень про застосування дисциплінарного стягнення до приватного виконавця;

є) систематичне не врахування Дисциплінарною комісією приватних виконавців висновків Дисциплінарного уповноваженого Асоціації приватних виконавців України про відсутність у діях приватного виконавця ознак дисциплінарного проступку;

ж) відсутність доступу Дисциплінарного уповноваженого Асоціації приватних виконавців України до засідань Дисциплінарної комісії приватних виконавців в умовах проведення засідань в режимі відеоконференцзв'язку з використанням власних засобів зв'язку;

з) застосування до приватних виконавців дисциплінарних стягнень з порушенням принципу пропорційності, зокрема за умови наявності суперечливої судової практики, прогалин законодавства, неістотності порушення, а також за виконавчими провадженнями, які завершені повним фактичним виконанням рішення суду;

и) ігнорування Дисциплінарною комісією приватних виконавців фактів відкликання скаржниками скарг, поданих на дії приватних виконавців. Незважаючи на відзив скарги, Комісія розглядає подання Міністерства юстиції про притягнення приватного виконавця до дисциплінарної відповідальності й застосовує дисциплінарні стягнення на власний розсуд;

і) численні випадки застосування до приватного виконавця, діяльність якого зупинена на підставі рішення Дисциплінарної комісії приватних виконавців, наступного дисциплінарного стягнення. В такому разі Комісія застосовує ще одне стягнення у вигляді зупинення діяльності приватного виконавця на свій власний розсуд.

До поширених практик Міністерства юстиції України, які призводять до несправедливого застосування інституту дисциплінарної відповідальності приватних виконавців:

а) неналежне виконання Міністерством юстиції України функцій державного регулятора професії приватних виконавців, коли Міністерство ухиляється від надання чітких роз'яснень щодо застосування норм законодавства про виконавче провадження, а в подальшому застосовує до приватних виконавців дисциплінарні стягнення;

б) відсутність плідної кооперації між Міністерством юстиції України й Асоціацією приватних виконавців України стосовно роз'яснення положень законодавства про виконавче провадження призводить до поширення суперечливої практики виконання певних категорій рішень і зрештою, – до непропорційного застосування дисциплінарних стягнень до приватних виконавців;

в) Міністерство юстиції України розглядає всі скарги боржників та інших осіб на дії приватних виконавців, незалежно від форми таких скарг, наявності у скаржника статусу сторони виконавчого провадження, а також підтвердження відповідних повноважень скаржника. Зокрема, істотна кількість скарг боржників та стягувачів розглядається на підставі Закону України «Про звернення громадян» всупереч приписам статті 74 Закону України «Про виконавче провадження». На цій підставі ініціюється початок дисциплінарного провадження;

г) Міністерство юстиції України порушує вимоги законодавства щодо строків оскарження дій і рішень приватних виконавців, приймаючи до розгляду скарги, подані поза межами визначених строків;

д) Подання Міністерства юстиції України до Дисциплінарної комісії приватних виконавців не є достатньою мірою мотивованими, що обумовлено відсутністю критеріїв оцінювання дій приватних виконавців за результатами планових і позапланових перевірок їх діяльності;

е) Міністерство юстиції України не завжди бере до уваги рішення судів,

якими дії приватних виконавців у виконавчому провадженні визнаються законними, що призводить до накладення дисциплінарного стягнення на приватного виконавця, незважаючи на наявність рішення суду на його користь;

є) Міністерство юстиції України відмовляється від офіційної публікації протоколів Дисциплінарної комісії приватних виконавців, незважаючи на численні запити спільноти;

ж) всупереч приписам Порядку проведення перевірок діяльності органів державної виконавчої служби, приватних виконавців, затвердженого наказом Мінюсту № 3284/5 від 22.10.2018, приватним виконавцям невчасно надається для ознайомлення довідка про результати перевірки або не надається взагалі.

Слід також звернути увагу на факт надмірного застосування Міністерством юстиції України своїх повноважень щодо контролю за професією приватних виконавців. Належну оцінку процесуальних дій приватного виконавця у виконавчому провадженні повинен давати тільки суд під час здійснення судового контролю за діями та бездіяльністю виконавця.

Олюха В. Г.,
д-р юрид. наук, доц.,
провідний науковий співробітник,
ДУ «Інститут економіко-правових досліджень
імені В.К. Макутова» НАН України

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ІНСТИТУТУ ПРИВАТНИХ ВИКОНАВЦІВ

Після запровадження системи приватних виконавців відбулося утворення змішаної системи примусового виконання судових рішень. Державна виконавча служба і приватні виконавці діють на однакових принципах (ст.4 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» [1]). Разом з тим посадові особи державної виконавчої служби мають дотримуватись і принципів державної служби, визначених ст. 4 Закону України «Про державну службу» [2]. Здавалось би – така підвищена «принциповість» має виражатись у більшій ефективності діяльності державної виконавчої служби, але практика свідчить про зворотну тенденцію. «Результати діяльності приватних виконавців у перерахунку на суму стягнутої заборгованості є в 5 разів кращими порівняно з результатами Державної виконавчої служби. Для порівняння, у 2019 році двісті тридцять діючих приватних виконавців стягнули 4,2 млрд грн, тоді як 4472 державні виконавці, підпорядковані Міністерству юстиції, стягнули 16,5 млрд грн за той самий звітний період» [3].

При цьому діяльність приватних виконавців є ускладненою у порівнянні з державними виконавцями. Аналіз положень закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» дозволяє зробити висновок про те, що між інститутами приватного виконавця та державної виконавчої служби є істотні відмінності.

На приватного виконавця покладено низку додаткових обов'язків: він має самостійно організувати та утримувати офіс приватного виконавця, що відповідає певним вимогам; провести страхування своєї цивільно-правової відповідальності. Водночас приватні виконавці мають право здійснювати менший об'єм виконавчих дій у порівнянні з державними виконавцями. Бачиться, що диспропорція у колі повноважень є перешкодою для розвитку інституту приватного виконання та створює додаткові штучні перепони для приватних виконавців. В той же час, вони є більш ефективними.

У науковій літературі справедливо наголошується на необхідності забезпечення рівноцінної конкуренції між державними та приватними виконавцями, дотриманні балансу повноважень приватних і державних виконавців[4с.165]. Бачиться - першим кроком для вирішення цієї проблеми є внесення змін до закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» якими дозволити приватним виконавцям проводити примусове виконання стосовно або на користь державних органів та установ.

Список використаних джерел

1. Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів : Закон України від 02.06.2016 р. № 1403-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2016. – № 29. – Ст. 535.
2. Про державну службу [Електронний ресурс] : Закон України. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>.
3. Навіщо Україні потрібне нове законодавство щодо виконання рішень [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://newjustice.org.ua/uk/novini/navishho-ukrayini-potribne-nove-zakonodavstvo-shhodo-vikonannya-rishen/>.
4. Макушев П. В. Діяльність державної виконавчої служби в Україні: проблеми удосконалення адміністративно-правового регулювання / П. В. Макушев // Право і суспільство. – 2020. – № 6. – С. 159–166.

Попляк В. В.,
*приватний виконавець виконавчого округу
Харківської області*

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЩОДО ЧЕРГОВОСТІ СТЯГНЕННЯ НА МАЙНО БОРЖНИКА

Однією з проблем виконавчого провадження є правильне визначення черговості майна боржника з метою звернення стягнення на

нього (його реалізації). Правове регулювання цього питання у законодавстві про виконавче провадження виглядає недосконалим.

Хочу окреслити положення Закону України «Про виконавче провадження» (далі – Закон), які регулюють черговість звернення стягнення на майно боржника:

1) першу чергу становлять кошти боржника у національній та іноземній валютах, інші цінності. Стягнення за виконавчими документами звертається насамперед на кошти боржника у національній та іноземній валютах, інші цінності, в тому числі на кошти на рахунках боржника у банках та інших фінансових установах (ч. 2 ст. 48 Закону);

2) другу чергу становить рухоме майно боржника. У разі відсутності у боржника коштів та інших цінностей, достатніх для задоволення вимог стягувача, стягнення невідкладно звертається також на належне боржнику інше майно, крім майна, на яке згідно із законом не може бути накладено стягнення (ч. 5 ст. 48 Закону);

3) третю чергу становить нерухоме майно боржника. Звернення стягнення на об'єкти нерухомого майна здійснюється у разі відсутності в боржника достатніх коштів чи рухомого майна. При цьому в першу чергу звертається стягнення на окрему від будинку земельну ділянку, інше приміщення, що належать боржнику. В останню чергу звертається стягнення на житловий будинок чи квартиру, в якому фактично проживає боржник (ч. 5 ст. 48, ч. 1 ст. 50 Закону);

4) четверту чергу становлять заробітна плата, пенсія, стипендія та інші доходи боржника як його майнові активи. Стягнення на заробітну плату, пенсію, стипендію та інші доходи боржника звертається у разі відсутності в боржника коштів на рахунках у банках чи інших фінансових установах, відсутності чи недостатності майна боржника для покриття в повному обсязі належних до стягнення сум, а також у разі виконання рішень про стягнення періодичних платежів (ч. 1 ст. 68 Закону).

Але не тільки Закон України «Про виконавче провадження» врегульовує питання, які стосуються черговості у зверненні стягнення на майно боржника. Є відповідні норми, які закріплені іншими нормативно-правовими актами. Такими, наприклад, є положення:

– ч. 6 ст. 10 Закону України «Про колективне сільськогосподарське підприємство» (звернення стягнення на земельну ділянку за претензіями кредиторів може бути здійснено за рішенням суду лише у разі відсутності у боржника іншого майна, на яке може бути звернуто стягнення);

– ч. 5 ст. 166 ЦК України (звернення стягнення на пай члена виробничого кооперативу за його власними зобов'язаннями допускається лише у разі недостатності у нього іншого майна у порядку, встановленому статутом кооперативу і законом);

– Законом України «Про виконавче провадження» перебачено: Особливості звернення стягнення на частку (частину частки) учасника

товариства з обмеженою відповідальністю та учасника товариства з додатковою відповідальністю визначаються Законом України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю»;

– ч. 1 ст. 131 ЦК України (звернення стягнення на частку учасника у складеному капіталі повного товариства за його власними зобов'язаннями допускається тільки у разі недостатності іншого майна для задоволення вимог кредиторів).

вищезазначеного майна, законодавством не визначається, як і не визначається в якій черговості реалізувати зазначене майно боржника та належне боржнику нерухоме майно, звернення стягнення на яке допускається лише у разі відсутності в боржника достатніх коштів чи рухомого майна.

Існує спірність і з черговістю стягнення зазначених видів майна та заробітної плати, пенсії, стипендії та інших доходів боржника, звернення стягнення на які також здійснюється лише за відсутності чи недостатності іншого майна боржника для покриття в повному обсязі належних до стягнення сум.

Але ж присутні й практичні проблеми, які виникають під час виконання судових рішень та рішень інших органів, які тісно пов'язані з черговістю звернення стягнення на майно боржника. Наприклад, є проблема коли боржник приховує транспортний засіб, який оголошено в розшук, не надає виконавцю доступу до приміщення для перевірки майнового стану, чим перешкоджає виконанню рішення в цілому. Виконавець перевірявши майновий стан, виявивши додаткове нерухоме майно в якійсь мірі позбавлений можливості його реалізувати, оскільки буде порушена черговість.

Що стосується коштів на рахунках, які належать боржникам, то вони підлягають арешту та примусовому списанню банками на депозитний рахунок виконавця згідно Інструкції про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті № 22 від 21.01.2004 р.. Але ж на практиці банки порушують вимоги інструкції, не вчасно направляють платіжні вимоги з відповідним помітками на задній частини, щодо їх виконання, іноді навіть зовсім не повідомляють виконавця про прийняте рішення. Порушення вимог інструкції призводить до неможливості виконавцю перейти до звернення стягнення на нерухоме майно боржника. Тому актуальним питанням на сьогоднішній день є введення автоматизованого арешту коштів боржника, та їх автоматизованого списання, для більш ефективного та швидкого виконання рішень судів та інших органів.

Закон України «Про виконавче провадження» містить і окремі правила процедури визначення цієї черговості. Основними з них можна вважати такі положення:

1) звернення стягнення на майно боржника не зупиняє звернення стягнення на кошти боржника;

2) боржник має право запропонувати види майна чи предмети, які

необхідно реалізувати в першу чергу;

3) черговість стягнення на кошти та інше майно боржника остаточно визначається виконавцем (ч. 5 ст. 68 Закону України «Про виконавче провадження»).

*Рябченко Ю. Ю.,
д-р юрид. наук, проф.,
професор кафедри цивільного права та процесу,
Університет державної фіскальної служби України*

МІСЦЕ ВИКОНАВЧОГО ПРОВАДЖЕННЯ У НАЦІОНАЛЬНІЙ ПРАВОВІЙ СИСТЕМІ ЯК ВИХІДНИЙ КРИТЕРІЙ РОЗВИТКУ ОРГАНІЗАЦІЇ СИСТЕМИ ВИКОНАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ

Переважною більшістю вчених виконавче провадження сприймається як стадія цивільного судочинства [1, с. 45–46]. Водночас окремими авторами виконавче провадження розглядається як самостійна складова єдиного процесу захисту суб'єктивного права, відокремлена від цивільного судочинства. Одночасно виконавче провадження характеризується як комплексний міжгалузевий функціональний правовий інститут, виникнення якого зумовлено взаємодією інститутів різних галузей права: цивільного процесуального, цивільного, сімейного, земельного, трудового, адміністративного, податкового, кримінального та ін. [2, с. 12, 15; 3, с. 9]. В окремих навчальних виданнях з цивільного процесуального права не отримали висвітлення ані власне виконавче провадження, ані процесуальні питання, пов'язані з виконанням судових рішень [4].

Уточнення співвідношення виконавчого провадження та цивільного судочинства як правових категорій сприятиме розв'язанню окремих спірних питань правозастосування: чи може суд апеляційної інстанції зобов'язати виконавця зупинити виконавче провадження у разі прийняття апеляційної скарги до розгляду (у разі поновлення строку на апеляційне оскарження) [5]; чи застосовуються до скарги, поданої у порядку судового контролю за виконавчим провадженням (р. 7 Цивільного процесуального кодексу України від 18.03.2004 р. № 1618-IV (далі – ЦПК України) [6]) правила ч. 2 ст. 183 ЦПК України про додання доказів надіслання скарги іншим учасникам справи [7]; чи можлива заміна стягувача у виконавчому провадженні якщо правонаступництво у спірних правовідносинах відбулось до відкриття виконавчого провадження [8].

Місце виконавчого провадження у національній правовій системі має визначатись виходячи передусім, з характеру взаємозв'язку цивільного судочинства та виконавчого провадження. Варто погодитись із С.В. Васильєвим, що виконавче провадження: є наслідком розгляду і вирішення цивільної справи; втілює у собі захист суб'єктивних прав та інтересів [1, с. 46]. Суд є єдиним суб'єктом здійснення правосуддя.

Виконання судового рішення невіддільне від правосуддя та здійснюється під контролем суду (р. 7 ЦПК України), а найбільш значні процесуальні дії у виконавчому провадженні санкціонуються судом (р. 6 ЦПК України). Тому виконавче провадження має розглядатись як невід'ємна стадія цивільного судочинства.

Європейський суд з прав людини, функції якого у європейському правовому просторі сформувались за зразком типових функцій конституційного суду держави [9, р. 23], розглядає виконання рішення як невід'ємну частину судового розгляду В контексті змісту ст. 6 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод від 04.11.1950 р. [10; 11].

Сприйняття виконавчого провадження саме у такому контексті простежується й з практики Верховного Суду. Наприклад, щодо наявності у апеляційного суду повноважень зобов'язати виконавця зупинити виконавче провадження у разі прийняття апеляційної скарги до розгляду (у разі поновлення строку на апеляційне оскарження) Верховний Суд вказав про відсутність у суду таких повноважень оскільки це належить до виключної компетенції виконавця. Але за результатами розгляду скарги (р. 7 ЦПК України) суд має повноваження визнати незаконною бездіяльність виконавця щодо відмови у зупиненні виконавчого провадження [5]. Крім того, відповідно до ч. 2 ст. 451 ЦПК України суд зобов'язує виконавця усунути порушення (поновити порушене право заявника)

Відсутність усталеного розуміння місця виконавчого провадження у національній правовій системі простежується й на законотворчому рівні. Так, проектом Закону України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо розширення повноважень приватних виконавців» від 05.11.2020 р. № 4331 передбачається розширення компетенції приватного виконавця шляхом наділення їх повноваженнями щодо виконання постанов про накладення адміністративного стягнення (зміни до ч. 1 ст. 300), зокрема, у разі несплати правопорушником штрафу у встановлений законом строк (зміни до ст. 308). Автори Проекту виходять з необхідності забезпечення виконання Україною своїх міжнародних зобов'язань відповідно до Меморандуму про взаєморозуміння між Україною як Позичальником та Європейським Союзом як Кредитором і Кредитної угоди між Україною як Позичальником та Національним банком України як Агентом позичальника та Європейським Союзом як Кредитором (щодо отримання Україною макрофінансової допомоги Європейського Союзу у сумі до 1 мільярда 200 млн євро) у частині розширення повноважень приватних виконавців на вимоги до ста тисяч (100 000) грн проти будь-якого боржника (включаючи державних юридичних осіб та юридичних осіб за участю держави) та на адміністративні штрафи, як слідує з Пояснювальної записки від 05.11.2020 р. до вказаного Проекту. 20.05.2021 р. Проект прийнято за основу [12].

Одним із принципів юридичної відповідальності є зокрема, неупередженість і послідовність осіб, які притягують до юридичної відповідальності [13, с. 261]. У порівнянні із роботою органів державної виконавчої служби діяльність приватних виконавців оцінюється неоднозначно: вища ефективність виконання судових рішень, але разом із тим - підвищений ризик порушень законодавства при цьому. Втім, рівень законності діяльності приватних виконавців значною мірою залежить від рівня розвитку системи відповідних гарантій: від судового контролю до можливостей сумісництва для приватного виконавця як засобу додаткового заробітку [14]. Тому подальший розвиток організації виконання судових рішень має ґрунтуватись на визнанні виконавчого провадження невід'ємною стадією цивільного судочинства та вдосконаленні на цій основі системи гарантій законності діяльності суб'єктів виконання судових рішень, в тому числі приватних виконавців.

Список використаних джерел

1. Васильєв С. В. Енциклопедія цивільного судочинства: основні інститути та теоретичні засади / С. В. Васильєв. – Київ : Алерта, 2021. – 658 с.
2. Виконавче провадження: навч. посіб. (у схемах і таблицях) [Електронне видання] / Ю. М. Юркевич, О. Б. Верба-Сидор, Н. М. Грабар та ін. ; за ред. О. Б. Верби-Сидор. – Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2020. – 600 с.
3. Верба-Сидор О. Б. Правосуб'єктність суду у виконавчому провадженні / О. Б. Верба-Сидор : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 ; Нац. акад. внутр. справ. – Київ, 2013. – 20 с.
4. Цивільне процесуальне право України : підруч. / В. М. Коссака, Р. Я. Лемик, Ю. В. Навроцька, С. В. Сенік ; за заг. ред. В. М. Коссака. – Харків : Право, 2020. – 752 с.
5. Про часткове задоволення касаційної скарги: постанова Верховного Суду (Касаційний цивільний суд) від 20.01.2021 р. у справі № 466/5766/13-ц [Електронний ресурс] / Єдиний державний реєстр судових рішень. – Режим доступу : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94362898> (дата звернення: 05.06.2021).
6. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 р. № 1618-IV // Офіційний вісник України. – Офіційне видання від 07.05.2004 – 2004 р. № 16. – С. 11. Ст. 1088. – Код акта 28609/2004.
7. Про задоволення касаційної скарги: постанова Верховного Суду (Касаційний цивільний суд) від 10.03.2021 р. у справі № 766/17333/20-ц [Електронний ресурс] / Єдиний державний реєстр судових рішень. – Режим доступу : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95533074>.
8. Про часткове задоволення касаційної скарги : постанова Верховного Суду (Касаційний цивільний суд) від 31.03.2021 р. у справі № 641/6120/14-ц [Електронний ресурс] / Єдиний державний реєстр судових рішень. – Режим доступу : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96071057>.
9. Dirk Ehlers, Ulrich Becker, Et al. European Fundamental Rights and Freedoms. Berlin: Walter de Gruyter, 2011. 644 с.
10. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод від 04.11.1950 р. Офіційний вісник України. Офіційне видання від 16.04.1998. – № 13 ; № 32 від 23.08.2006. – С. 270.

11. Case of Hornsby v. Greece, 19 March 1997, no. 18357/91 [Електронний ресурс] / Офіційний сайт «European Court of Human Rights HUDOC database». – Режим доступу : <http://hudoc.echr.coe.int/rus?i=001-58020>.

12. Проект Закону про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо розширення повноважень приватних виконавців № 4331 від 05.11.2020 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66516.

13. Теорія держави і права / за ред. О. В. Петришина. – Харків : Право, 2015. – 368 с.

14. Закірова С. Приватні виконавці: європейський досвід виконання судових рішень у практику українського судочинства [Електронний ресурс] / С. Закірова. – Режим доступу : http://nbuviar.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=4066:privatni-vikonavtsi-evropejskij-dosvid-vikonannya-sudovikh-rishen-u-praktiku-ukrajinskogo-sudochinstva&catid=71&Itemid=382.

Сібільов Д. М.,
канд. юрид. наук, доц.,
доцент кафедри цивільного процесу,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

РОЛЬ ПРИВАТНИХ ВИКОНАВЦІВ В КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗМІШАНОЇ МОДЕЛІ ВИКОНАВЧОГО ПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

В ці дні виповнюється 5 років з часу прийняття Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» та нового Закону України «Про виконавче провадження».

Ця дата – це можливість підбити перші підсумки практичного застосування цих законів, тим більше за активної участі та підтримки приватних виконавців, які сформували на сьогодні вагомий пул, набрали значного досвіду, є генераторами та промоутерами багатьох перспективних ідей щодо подальшого удосконалення виконавчого провадження та ролі приватного виконавчого сектору у цих процедурах.

Розвиток суспільства та правової системи призвели до виникнення нових доктринальних та ідеологічних підходів до виконавчого провадження. Якщо законодавство, сформоване наприкінці 1990-х років, ґрунтувалося на безумовній ролі державного апарату як ключового суб'єктного механізму у виконанні рішень судів, інших органів та посадових осіб, а Державна виконавча служба мала монопольне становище в цих процесах, то в 2000-х роках виникли нові підходи, обумовлені як внутрішніми причинами та очевидними недоліками в роботі Державної виконавчої служби, так і позитивним досвідом деяких зарубіжних країн. На законодавчому рівні було започатковано дискусію

про необхідність відмови від державної монополії щодо виконання рішень судів, інших органів та посадових осіб, і про запровадження змішаної системи виконавчого провадження, з переданням відповідних повноважень приватним особам і створенням конкурентного середовища в цій сфері.

У вересні 2009 р. до Верховної Ради України групою народних депутатів був внесений та обговорювався законопроект «Про присяжних виконавців». Цей законопроект передбачав запровадження змішаної системи виконавчого провадження в Україні і його прийняття в ті часи могло зіграти позитивну роль в цій сфері. Однак після обговорень в 2011 р. він був відкликаний його авторами. Повторно він виносився на обговорення вже в 2014 р., в іншому складі Верховної Ради, але і тоді не був прийнятий у вигляді закону. Лише з прийняттям У червні 2016 р. Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» змішану модель виконавчого провадження було прийнято на законодавчому рівні.

Ці події можна оцінити як значні та неперевершені, вони потягли революційні зміни у самому ідеологічному концепті виконавчого провадження, зміну правової парадигми. В нашому законодавстві виникла фігура приватного виконавця як самостійного, окремого суб'єкта права, що існує в рамках встановленої законом організаційно-функціональної автономії.

Ці зміни також можна оцінити і в більш широкому контексті – як перехід від ідеології етатизму, що десятиліттями існувала в нашому суспільстві та передбачала державне втручання у значну кількість суспільних відносин, до ідеології лібералізму, де державне втручання відіграє значно меншу роль, а роль інститутів цивільного права та його автономних суб'єктів є значно більшою. І хоча приватні виконавці є особами, що мають владні повноваження, їх діяльність в значній мірі підкоряється базовим цивілістичним засадам з характерними ознаками договірних правовідносин між ними та стягувачами як сторонами у виконавчому провадженні.

У фундаментальному вимірі відбувається перехід до виконавчого провадження як частини приватного права, де механізми державного примусу співіснують з інститутами цивільного права, а ризики, що виникають під час виконавчих процедур, розглядаються як ризики цивілістичного характеру.

Діяльність приватних виконавців за ці роки можна оцінити дуже високо і позитивно. Ефективність роботи приватних виконавців значно перевищує діяльність державних виконавців. Слід зауважити, що такого роду прогнози і давалися спеціалістами на перспективу в час законодавчого запровадження змішаної моделі. Ці позитивні прогнози виправдалися. Апарат державної виконавчої служби, хоча і значно поліпшив свою роботу і результати діяльності за ці десятиліття, все ж таки не позбавлений певних системних недоліків, характерних для

державного апарату в цілому, хоча причини для цього мають як об'єктивний, так і суб'єктивний характер.

Наявність ефективних виконавчих процедур і значної кількості успішних виконавчих проваджень сприяє позитивному сприйняттю суспільством держави та її правової системи.

Сам перехід до змішаної моделі виконавчого провадження можна оцінити як позитивний та збалансований, оскільки радикальний перехід до приватноправової моделі виконавчих процедур міг потягнути несприятливі наслідки для певних верств суспільства, і цей фактор також необхідно враховувати.

З іншого боку, державна політика стосовно приватних виконавців є непослідовною, оскільки законодавець, запровадивши змішану модель виконавчого провадження, обмежив приватних виконавців в їх юрисдикційних повноваженнях.

Ці обмеження, які продовжують існувати і сьогодні, можна оцінити як штучні та пов'язані із певними суспільними настроями та побоюваннями, які не виправдалися. Намагання провести паралелі у діяльності приватних виконавців та гравців у рейдерські схеми і колекторів виявилися некоректними. Приватний виконавчий сектор – це ефективний сектор у виконавчих процедурах і розширення його юрисдикційних повноважень, зрівняння юрисдикційних повноважень приватних та державних виконавців, розширення їх «мандату» позитивно відобразиться на підсумках виконавчих проваджень.

На сьогодні існують декілька законопроектів, покликаних розширити повноваження приватних виконавців. 25 серпня 2020 р. Верховною Радою України було ратифіковано Меморандум про взаєморозуміння між Україною як Позичальником та Європейським Союзом як Кредитором і Кредитну угоду між Україною як позичальником та Національним банком України як Агентом Позичальника та Європейським Союзом як Кредитором щодо отримання Україною макрофінансової допомоги Європейського Союзу у сумі до 1 млрд 200 млн євро. Умовою «5а» додатку I до Меморандуму передбачено, що для забезпечення можливості ефективного відновлення законних вимог органи державної влади розширять повноваження приватних виконавців на вимоги до ста тисяч гривень проти будь-якого боржника (включаючи державних юридичних осіб та юридичних осіб за участю держави) та на адміністративні штрафи, а також складуть дорожню карту щодо повного зрівняння їх повноважень із повноваженнями державних виконавців, зокрема, що стосується приватних виконавців, які діють від імені будь-якого клієнта та проти будь-якого боржника, а також що стосується полегшення доступу до професії приватних виконавців для збільшення їх загальної кількості, та перегляду режиму дисциплінарного нагляду та контролю.

Для виконання зазначеної умови Меморандуму необхідно внесення змін, зокрема, до Закону України «Про виконавче провадження» та

Кодексу адміністративного судочинства України.

Внесений урядом законопроект (№ 4330) передбачає розширення повноважень приватних виконавців, але поступово. Умовами названі кількість не менше 1000 приватних виконавців в Україні, які розпочали свою діяльність, але не пізніше 01.01.2024 р.

З приводу цього законопроекту в даний час точаться жваві і порою драматичні дискусії.

Водночас існує й інший законопроект (№ 3726), внесений народними депутатами України Т. П. Тарасенком та С. О. Демченком, що передбачає прийняття нового Закону України «Про виконавче провадження».

Аналіз цього законопроекту дозволяє дати йому схвальну оцінку, принаймні в концептуальному вигляді.

Доцільним буде також розглянути питання про прийняття Кодексу виконавчого провадження України, що може об'єднати в собі норми, які стосуються одночасно процедур виконавчого провадження та організаційно-правових засад діяльності державної виконавчої служби і приватних виконавців. Досвід країн Європейського Союзу, зокрема Франції, де такий Кодекс цивільного виконавчого провадження діє з 01.06.2012 р., дає підстави запозичити його і в Україні.

Існує також низка інших системних проблем у виконавчому провадженні, що потребують вирішення. Деякі з них існують десятиліттями.

У вигляді тез можна окреслити такі:

а) проблема мораторіїв на стягнення майна боржників, зокрема Закон України «Про введення мораторію на примусову реалізацію майна» (№ 2864-III) від 29.11.2001 р.;

б) визначені законодавством умови щодо стягнень з держави як боржника за виконавчими документами, що впливає із змісту Закону України «Про гарантії держави щодо виконання судових рішень» (№ 4901-VI) від 05.06.2012 р. Метою цього Закону є встановлення відповідальності держави лише в межах цільових бюджетних призначень, що суперечить ст. 174 Цивільного кодексу України, де зазначено про те, що держава відповідає за своїми зобов'язаннями своїм майном, крім майна, на яке відповідно до закону не може бути звернено стягнення;

в) відсутність нормативного регулювання обігу криптовалют в Україні в цілому та звернення стягнення на криптовалютні активи зокрема;

г) проблема визначення правосуб'єктності деяких учасників виконавчого провадження, зокрема осіб, зазначених у ст. 53 Закону України «Про виконавче провадження», яких можна визначити як субборжників, надавши їм комплекс прав та обов'язків, що належать боржникам;

д) перенесення Переліку майна, на яке не може бути звернено

стягнення за виконавчими документами, до Цивільного кодексу України, оскільки він встановлює загальний цивільно-правовий режим майна боржника – фізичної особи тощо.

Окремо можна виділити низку проблем, пов'язаних із застосуванням інформаційних технологій та діджиталізацією у виконавчому провадженні, з врахуванням сучасних апаратно-програмних комплексів та технологій, та гармонійним поєднанням різних інформаційних мереж.

Будемо сподіватися, що означені питання та проблеми будуть вирішені ефективним шляхом, а приватні виконавці будуть й надалі демонструвати високий рівень виконавчого провадження та займати своє вагоме становище в межах сучасної правової системи, надаючи приклад ефективності, виваженості, відповідальності!

*Світлична Г. О.,
канд. юрид. наук, доц.,
доцент кафедри цивільного процесу,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого*

ПРЕДСТАВНИЦТВО У ВИКОНАВЧОМУ ПРОВАДЖЕННІ: НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ

Визначальним в процесі триваючого реформування національної правової системи України є гарантування та правове забезпечення доступності та ефективності захисту від будь-яких посягань прав, свобод та інтересів осіб, що також не втрачає актуальності на етапі примусового виконання судових рішень. Варто зазначити, що практика Європейського суду з прав людини щодо тлумачення і застосування п. 1 ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод і протоколів до неї вказує на те, що виконання судових рішень є самостійною і невід'ємною частиною судового розгляду, невід'ємною складовою процесу правосуддя, а в розумний строк розгляду справи включається період із надходження до суду заяви до закінчення виконання рішення суду, про що неодноразово зазначалося в рішеннях ЄСПЛ (Ромашов проти України від 27.07.2004 р., Шмалько проти України від 20.07.2004 р., Дубенко проти України від 11.01.2005 р., Крутько проти України від 27.11.2008 р., Іванов проти України від 15.10.2009 р. та ін.). На позиції, що невиконання судового рішення, яке набуло законної сили, суперечить принципу верховенства права, стоїть і Верховний Суд (постанова ВС від 29.11.2019 р., справа № 805/5043/15-а).

У зв'язку з цим на сучасному етапі реформування правової системи України виникає необхідність створення у відповідності з європейськими стандартами ефективного механізму примусового виконання судових рішень, яке ґрунтувалося би на засадах верховенства права. У контексті

рекомендацій Ради Європи щодо доступності правосуддя у цивільних справах та прийнятого з метою їх реалізації Указу Президента України «Про Стратегію реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 роки» від 20.05.2015 р. № 276/2015 були визначені пріоритети реформування системи судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів задля практичної реалізації принципу верховенства права та забезпечення функціонування судової влади, що відповідає суспільним очікуванням щодо незалежного та справедливого суду, а також європейським цінностям та стандартам захисту прав людини. У відповідності із Стратегію такими пріоритетними напрямками реформування системи судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів було, зокрема, визначено підвищення ефективності правосуддя, посилення гарантій здійснення адвокатської діяльності та забезпечення доступності правової допомоги. Зазначеними завданнями зумовлювалася необхідність у невідкладному оновленні законодавства, шляхом запровадження системних змін та комплексного реформування відповідних правових інститутів галузевого законодавства.

Дослідниками проблеми виконавчого провадження зверталася увага на особливості суб'єктного складу, підстав та характеру правовідносин, що виникають між представником та особою, представництво інтересів якої здійснюється у виконавчому провадженні [1, с. 44–49], а також на те, що коло учасників, виконавчого провадження та осіб, що залучаються до проведення виконавчих дій, які можуть скористатися правом на представництво загалом і правовою допомогою адвоката у виконавчому провадженні, зокрема, є значно обмеженим, що нівелює сам інститут правової допомоги у виконавчому провадженні тому, доцільно значно розширити це коло аналогічно положенням ЦПК, ГПК та КАС [2, с. 93–96].

Системний аналіз статей 16, 17 Закону України «Про виконавче провадження», які регулюють представництво сторін у виконавчому провадженні, дає підстави частково погодитись з зазначеними пропозиціями. В контексті цього слід зазначити, що відповідно до статей 3, 5, 7, 17, 21 Закону України «Про судоустрій та статус суддів» судову владу реалізують виключно суди, які створюють систему судоустрою відповідно до закону. Здійснення правосуддя має відбуватися у рамках визначених законом процедур судочинства із забезпеченням доступності правосуддя для кожної особи відповідно до Конституції України та в порядку, встановленому законами України. Гарантією доступу до правосуддя та ефективності судового захисту є конституційне право кожного на правову допомогу (ст. 59 Конституції). Цей конституційний припис має загальний характер і діє у всіх видах судочинства. Його реалізація забезпечується у тому числі і за допомогою процесуального представництва, якій є одним з видів надання правової допомоги. Таким чином, інститут представництва як міжгалузевий правовий інститут має доволі широку сферу правової дії та потребує уніфікованого підходу

щодо його подальшого розвитку та вдосконалення. Враховуючи єдність судової системи та правосуддя, основних конституційних принципів судочинства та судової процедури, правове регулювання та вдосконалення представництва та надання правової допомоги у виконавчому провадженні потребує комплексного реформування і має здійснюватися на засадах існуючій моделі представництва у суді. Водночас не виключаються певні особливості правового регулювання представництва у виконавчому провадженні в межах уніфікованої юридичної конструкції. Такий підхід уявляється цілком виправданим та доцільним, оскільки дозволить забезпечити ефективний захист прав під час примусового виконання судових рішень та практичну реалізацію принципу верховенства права.

Список використаних джерел

1. Щербак С. В. Представництво у виконавчому процесі / С. В. Щербак // Правовий вісник Української академії банківської справи. – 2013. – № 1(8). – С. 44–49.
2. Снідевич О. Проблемні питання представництва у виконавчому провадженні України /О. Снідевич // Jurnalul Juridic National: Teorie si practica. – Национальный юридический журнал: теория и практика. – National Law Journal: Theorie and practica. – 2019. – С. 93–96.

Сивокозов О. М.,
заступник голови
Ради приватних виконавців України

ЕЛЕКТРОННА ВЗАЄМОДІЯ У СФЕРІ СУДОВОГО КОНТРОЛЮ ТА ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ПИТАНЬ ВИКОНАВЧОГО ПРОВАДЖЕННЯ

На сьогодні виконавці змушені працювати з величезним обсягом документів виконавчого провадження у паперовому вигляді, що суттєво обтяжує діловодство, негативно впливає на оперативність виконання судових рішень та призводить до витрачання багато зайвого часу виконавця та його помічників. Дана ситуація виглядає архаїчною та значною мірою заважає цифровізації сфери виконання судових рішень.

Закон України «Про виконавче провадження» не містить прямих вимог оформлення документів виконавчого провадження у паперовому вигляді, навпаки – норми Закону вказують на необхідність виготовлення документів саме в Автоматизованій системі виконавчого провадження (АСВП). Зокрема, ст. 8 визначено, що реєстрація виконавчих документів, документів виконавчого провадження, фіксування виконавчих дій здійснюється в АСВП, порядок функціонування якої визначається Міністерством юстиції України. Рішення виконавців та посадових осіб органів державної виконавчої служби виготовляються за допомогою

АСВП. У разі тимчасової відсутності доступу до автоматизованої системи допускається виготовлення документів на паперових носіях з подальшим обов'язковим внесенням їх до автоматизованої системи не пізніше наступного робочого дня після відновлення її роботи. Статтею 28 визначено, що копії постанов виконавця та інші документи виконавчого провадження доводяться виконавцем до відома сторін та інших учасників виконавчого провадження, надсилаються адресатам поштовим відправленням або доставляються кур'єром.

АПВУ напрацьовано та вже презентовано Міністерству юстиції концепцію «електронного виконавчого провадження» (е-ВП), яка пропонує якісно новий підхід до виготовлення, використання та зберігання документів виконавчого провадження. Е-ВП покликане відцифрувати послуги виконавців, прискорити та спростити виконавчі процеси, уникнути формалізації процедур.

Концепція е-ВП передбачає, що виконавче провадження здійснюється виключно в електронній формі – документи виготовляються в АСВП/за допомогою АСВП (підписуються та скріплюються електронним цифровим підписом (ЕЦП) виконавця) та є оригіналами документів виконавчого провадження.

У разі тимчасової відсутності доступу до АСВП або у разі складання документів поза межами офісу приватного виконавця/органу ДВС і відсутності технічної можливості доступу до АСВП (як виключення) допускається виготовлення документів на паперових носіях з подальшим обов'язковим внесенням їх до автоматизованої системи не пізніше наступного робочого дня або після відновлення її роботи.

Документи, які скеровані приватному виконавцю/органу ДВС у паперовому вигляді, долучаються до матеріалів виконавчого провадження у вигляді електронних копій оригіналу паперового документа (фотокопії) – візуального подання паперового документа в електронній формі, отриманого шляхом сканування (фотографування) паперового документа, відповідність оригіналу та правовий статус якого засвідчено ЕЦП приватного виконавця/органу ДВС та має силу оригіналу (засвідченої копії). Документи, що надійшли приватному виконавцю/органу ДВС у паперовому вигляді, зберігаються окремо, а порядок і строки їх зберігання (знищення) визначаються Міністерством юстиції.

Важливою складовою е-ВП виступає інтеграція окремих елементів Єдиної інформаційно-телекомунікаційної системи (ЄСІТС) та АСВП:

- можливість доступу судових органів до матеріалів виконавчого провадження через ЄСІТС за допомогою електронного цифрового підпису (ЕЦП) з метою прискорення розгляду скарг та посилення ефективності судового контролю на стадії виконання рішень з контролем за строками тривалості доступу;

- можливість автоматичного надсилання електронного повідомлення приватному виконавцю (з ЄСІТС до АСВП) щодо відкриття

судової справи на підставі скарги на його дії.

Адресатам, які не підключені до загального електронного обміну (електронні адреси в Є СІТС), виготовляються та направляються паперові копії оригіналу електронного документа, засвідчені у вказаному вище порядку.

Запровадження е-ВП доцільно поєднати з початком повноцінного функціонування Єдиного державного реєстру виконавчих документів.

В цілому, е-ВП вирішить багато питань та значно спростить і пришвидшить процедури. Зокрема, відпаде проблема вилучення матеріалів виконавчого провадження, витребування матеріалів виконавчого провадження до суду (виготовлення його копій), зберігання матеріалів (відновлення втраченого ВП) та інше. Надсилання документів ВП в електронному вигляді зменшує строки отримання документів, мінімізує витрати на поштову кореспонденцію та виготовлення документів ВП. Така концепція повністю відповідає прагненню Міністерства юстиції оптимізувати роботу органів ДВС шляхом їх об'єднання, в такому разі не має значення де територіально знаходиться керівник відділу та виконавець, оскільки контроль за діяльністю можна здійснювати дистанційно, а також приймати процесуальні рішення у ВП. Нарешті, можливо буде реалізувати функціонал АСВП для роботи на планшетних комп'ютерах віддалено від робочого місця, отримувати підписи учасників ВП за допомогою електронних засобів тощо.

Скобелев В. П.,
канд. юрид. наук, доц.,
заместитель декана по заочному обучению
юридического факультета,
Белорусский государственный университет

МЕДИАТИВНОЕ СОГЛАШЕНИЕ И НЕКОТОРЫЕ ИНЫЕ НОВЫЕ ОСНОВАНИЯ ИСПОЛНЕНИЯ В ПРАВОВОЙ СИСТЕМЕ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ

Изначально Закон Республики Беларусь «О медиации» от 12.07.2013 г. № 58-3 (ст. 15) и нормы, которыми на его основании были дополнены Гражданский процессуальный кодекс Республики Беларусь (далее – ГПК) (ст. 285-1) и Хозяйственный процессуальный кодекс Республики Беларусь (далее – ХПК) (ст. 40-1, 262-1 – 262-3), закрепляли совершенно разные подходы к принудительному исполнению медиативных соглашений, заключенных по спорам предпринимательского и по спорам непредпринимательского характера, что, как нами отмечалось, было вряд ли оправдано [1, с. 61]. Так, в отношении медиативных соглашений по спорам предпринимательского характера был предусмотрен упрощенный порядок обращения их к

принудительному исполнению: если такие соглашения соответствовали требованиям, предъявляемым ХПК к мировым соглашениям по судебным спорам, то на их основании судом в порядке ст. 262-1 – 262-3 ХПК подлежал выдаче исполнительный документ, который затем мог быть предъявлен к принудительному исполнению (такая процедура существует и в настоящее время).

Между тем медиативное соглашение по спору непредпринимательского характера могло быть принудительно исполнено только в том случае, если оно было утверждено в качестве мирового соглашения по спору, находившемуся на рассмотрении суда (в соответствии с п.4-1 ч.1 ст. 160 ГПК суд приостанавливал производство по делу для проведения медиации, и на основании заключенного по ее результатам медиативного соглашения в суд согласно ст. 285-1 ГПК должно было быть подано заявление об утверждении мирового соглашения сторон). Любое иное (т.е. не утвержденное как мировое соглашение) медиативное соглашение сторон могло быть принудительно претворено в жизнь только через предъявление на его основании иска и последующего исполнения вынесенного судом по иску решения.

Закон Республики Беларусь «Об изменении законов» от 18.12.2019 г. № 277-3 (далее – Закон №277-3) унифицировал подходы к принудительному исполнению медиативных соглашений по спорам непредпринимательского характера с правовым режимом, действующим в отношении реализации медиативных соглашений по предпринимательским спорам. А именно медиативные соглашения названы среди оснований исполнения в наименовании раздела IX, ч.1, 3 ст. 460 ГПК. Помимо этого, раздел IX ГПК дополнен новой главой 35-1 «Выдача исполнительного листа на принудительное исполнение медиативного соглашения» (ст. 464-1 – 464-5). Во всех этих нормах имеются в виду медиативные соглашения по спорам, которые не находились на рассмотрении суда в момент заключения данных соглашений, поскольку в противном случае медиативное соглашение в силу ст. 285-1 ГПК подлежит утверждению судом в качестве мирового соглашения по рассматриваемому им спору и, соответственно, исполнительный документ будет выдаваться на основании не медиативного, а мирового соглашения.

Сразу же стоит обратить внимание на новое название раздела IX ГПК: «Производство, связанное с исполнением судебных постановлений, иных решений и актов. Выдача исполнительного листа на принудительное исполнение медиативного соглашения». Новыми здесь являются только слова «. Выдача исполнительного листа на принудительное исполнение медиативного соглашения», между тем название раздела IX ГПК было полностью изложено в новой редакции. Это явное злоупотребление данным приемом нормотворческой техники. В лучшем случае, название раздела IX ГПК следовало дополнить

приведенными выше словами (а не излагать название в новой редакции). Однако и в этом никакой потребности не было. Дело в том, что медиативное соглашение подпадает под понятие «иные акты», используемое в первом предложении нынешней редакции названия раздела IX ГПК. Примечательно, что Закон № 277-З дополнил ст. 460 ГПК и некоторыми другими новыми основаниями исполнения (о них будет сказано ниже), однако указание о том, что на их основании выдаются исполнительные документы, в название раздела IX ГПК не вынес, и причина тому только одна – они охватываются понятием «иные акты».

Наряду с медиативными соглашениями Закон № 277-З включил в ст. 460 ГПК еще несколько новых видов оснований исполнения. Прежде всего это соглашения о детях (см.: ч. 1, 3 ст. 460 ГПК). Поскольку ч. 1 ст. 460 ГПК и ранее упоминала очень сходные основания исполнения – соглашения о детях, утвержденные судом, возникает вопрос, чем обусловлена данная новелла. Последняя связана с новациями, внесенными Законом № 277-З в Кодекс Республики Беларусь о браке и семье (далее – КоБС). Изначально вопросы соглашений о детях были урегулированы в ст. 38 КоБС, которая позволяла заключать данные соглашения только во время расторжения брака и в порядке, установленном ГПК для заключения мировых соглашений (т.е. соглашения о детях подлежали утверждению судом). При этом ч. 3 ст. 38 КоБС предусматривала, что в случае нарушения соглашения о детях оно подлежит исполнению в порядке, определенном ГПК (имелась в виду возможность выдачи на основании соглашения о детях исполнительного документа). Названные в ч. 1 ст. 460 ГПК соглашения о детях, утвержденные судом, были рассчитаны именно на эту ситуацию.

Закон № 277-З, исключив ст. 38 из КоБС, ввел место нее одноименную ст. 76-1. Новая статья сохранила возможность заключения при расторжении брака соглашения о детях в порядке, установленном ГПК для заключения мировых соглашений (ч. 4 ст. 76-1 КоБС), и выдачи на основании такого соглашения исполнительного документа (ч. 5 ст. 76-1 КоБС). Наряду с этим родителям предоставлена возможность заключения соглашения о детях за рамками судебного процесса (ч. 1 ст. 76-1 КоБС). В этом случае соглашение о детях заключается в письменной форме и требует нотариального удостоверения (ч. 3 ст. 76 КоБС), а при его нарушении подлежит выдаче исполнительный документ (ч. 5 ст. 76 КоБС). По этой причине ч. 1, 3 ст. 460 ГПК и были дополнены указанием на соглашения о детях без фразы «утвержденные судом».

Другой новый вид оснований исполнения, появившийся в ч. 1, 3 ст. 460 ГПК, – соглашения о разделе имущества, являющегося общей совместной собственностью супругов, тоже связан с изменениями, внесенными Законом № 277-З в КоБС. В ч. 3 ст. 24 КоБС получила закрепление новая норма о том, что «раздел имущества, являющегося

общей совместной собственностью супругов, если иное не предусмотрено Брачным договором в отношении этого имущества, может быть произведен по обоюдному согласию супругов как в период брака, так и после его расторжения путем заключения супругами (бывшими супругами) в письменной форме Соглашения о разделе имущества, являющегося общей совместной собственностью супругов, которое подлежит нотариальному удостоверению». Недостаток в корреляции между нормами ГПК и КоБС мы видим только в том, что нигде в КоБС не сказано (подобно тому, как это сделано в отношении соглашений о детях), что на основании соглашения о разделе общего совместного имущества супругов может быть выдан исполнительный документ.

Список использованных источников

1. Скобелев В. Медиация по гражданским и экономическим спорам: оправданы ли различия? / В. Скобелев // Юрист. – 2014. – № 2. – С. 57–61.

*Снідевич О. С.,
канд. юрид.наук, доц.,
доцент кафедри нотаріального, виконавчого процесу
та адвокатури, прокуратури, судоустрою,
Інститут права Київського національного університету
імені Тараса Шевченка*

ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЙНИХ ФОРМ ПРИВАТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З ПРИМУСОВОГО ВИКОНАННЯ РІШЕНЬ

На сьогодні діюче законодавство фактично визначає єдину організаційну форму приватної діяльності з примусового виконання рішень, яку через нечітке окреслення у законодавстві її найменування ми назвемо як індивідуальна діяльність приватного виконавця.

На наш погляд, таке становище не влаштовує самих приватних виконавців, оскільки проєкт Закону про виконавче провадження, розроблений за участі Асоціації приватних виконавців України та внесений на розгляд Верховної Ради України народними депутатами Т. П. Тарасенком та С. О. Демченком (№ 3726 від 23.06.2020 р.) [1], вже містить декілька статей про організаційні форми діяльності приватних виконавців та передбачають фактично вже три організаційних форми – безпосередня діяльність, бюро приватного виконавця та об'єднання приватних виконавців.

Щоб правильно зрозуміти, про що взагалі йде мова, коли кажуть про організаційні форми, слід дослідити це поняття. Вбачається, що у науці висловлюються різні підходи до розуміння поняття «організаційна

форма». Однак, важливо, що виходячи вже з самої назви відповідного поняття зрозуміло, що мова йде про організаційні аспекти діяльності, аспекти, які характеризують суб'єкта, який її здійснює з точки зору організації відповідної діяльності. При цьому, коли досліджуються положення про організаційні форми, досліджуються відносини, що виникають з приводу створення, функціонування й ліквідації юридичних осіб, включаючи, наприклад, правовий режим майна, закріпленого за організацією, характер майнової відповідальності засновників тощо [2, с. 243]. Також, наприклад, коли досліджуються організаційні форми адвокатської діяльності, вказується, що її характеристики окреслюються, зокрема, в таких ознаках як: 1) організаційна форма адвокатської діяльності є стороною правовідносин із забезпечення адвокатської діяльності; 2) організаційна форма є стороною договору про надання правової допомоги; 3) організаційна форма є стороною податкових правовідносин тощо [3, с. 193]. Таким чином, слід зрозуміти, що коли ми визначаємо організаційні форми діяльності приватного виконавця, ми повинні визначати у законодавстві організаційні питання участі виконавця у відповідній юридичній особі, яка створюється як організаційна форма, особу, яка буде стороною відповідних зовнішніх договорів з клієнтом, питання відповідальності перед ним, питання оподаткування відповідної діяльності, що пов'язується, зокрема, з суб'єктом отримання відповідних доходів тощо.

Виходячи з цього, вважаємо, що у тій редакції, в якій положення про організаційні форми діяльності приватного виконавця були викладені у проекті Закону «Про виконавче провадження», вони прийняті бути не можуть.

Так, недосконалою виглядає вже сама назва ст.23 проекту Закону «Про виконавче провадження», яка сформульована як «Організаційні форми здійснення діяльності». З такою назвою відповідне поняття є незакінченим, оскільки логічно було б вказати, про яку діяльність йдеться. Пропонуємо, принаймні, у наукових та практичних цілях застосовувати такі терміни як «організаційні форми діяльності приватного виконавця» або ж «організаційні форми приватної діяльності з примусового виконання судових рішень і рішень інших органів».

Крім того, проект Закону містить ст. 24, яка має назву «Бюро приватного виконавця», та ст. 25 з назвою «Об'єднання приватних виконавців». Однак відповідної статті, яка була б присвячена такій організаційній формі, як безпосередня діяльність, як її називає проект Закону, немає. Через це щодо особливостей такої форми можна лише здогадуватися.

Загальне положення ч. 2 ст. 23 проекту Закону передбачає, що приватний виконавець здійснює свою діяльність виключно від свого імені, а також несе персональну відповідальність за порушення своїх обов'язків або за завдання шкоди. Однак, незрозуміло, як воно буде співвідноситися з тим, що організаційною формою, а відтак відповідним

суб'єктом правовідносин буде і бюро приватного виконавця чи об'єднання приватних виконавців як юридичні особи, як будуть співвідносити права та обов'язки усіх цих суб'єктів.

Ще одне питання, що виникає: яким буде правовий статус виконавця в юридичної особи (бюро чи об'єднанні) – діє він у цих особах на підставі членства чи на підставі трудових відносин? Якщо це трудові відносини, то за свою діяльність він повинен буде отримувати заробітну плату; однак як це узгоджуватиметься з поняттям виконавчої санкції як, начебто, доходу приватного виконавця і хто взагалі є суб'єктом, який її отримуватиме, з законопроекту незрозуміло. Тому погоджуємося з критичними зауваженнями, виловленими на адресу відповідних положень [4]. Ці та багато інших питань стосовно організаційних форм діяльності приватного виконавця залишилися у законопроекті без відповіді. Вважаємо, що недостатньо просто вказати у Законі на можливі організаційні форми діяльності приватного виконавця. Необхідно реалізувати ці положення у всіх інших інститутах виконавчого провадження, в яких знаходять свій прояв організаційні форми.

Список використаних джерел

1. Проект Закону про виконавче провадження № 3726 від 23.06.2020 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=69256.

2. Господарське право : підручник / за заг. ред. Д. В. Задихайла, В. М. Пашкова. – Харків : Право, 2012. – 696 с.

3. Джабурія О. О. Організаційні форми адвокатської діяльності: поняття й ознаки / О. О. Джабурія // Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. – Серія: юридичні науки. – 2020. – № 1. – С. 188–194.

4. Для чого потрібні бюро та об'єднання: приватні виконавці губляться в думках. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://sud.ua/ru/news/publication/177066-dlya-chogo-potribni-byuro-ta-obyednannya-privatni-vikonavtsi-gublyatsya-v-dumkakh>.

Соломко О. В.,
*адвокат, член Дисциплінарної комісії
приватних виконавців*

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОТИ ДИСЦИПЛІНАРНОЇ КОМІСІЇ ПРИВАТНИХ ВИКОНАВЦІВ

Органом, який здійснює застосування дисциплінарних стягнень до приватних виконавців, є Дисциплінарна комісія приватних виконавців, яка функціонує при Міністерстві юстиції (далі – Дисциплінарна комісія). Діяльність цієї комісії ґрунтується на приписах Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів», Положення про Дисциплінарну комісію приватних виконавців,

затверджену наказом Міністерства юстиції України від 27.11.2017 р. № 3791/5.

Дисциплінарна комісія відповідно до покладених на неї завдань:

а) розглядає подання Мін'юсту, Ради приватних виконавців України про притягнення приватного виконавця до дисциплінарної відповідальності;

б) у разі надходження скарг на діяльність приватних виконавців направляє їх на перевірку Мін'юсту чи Раді приватних виконавців України;

в) приймає рішення на підставі подання Мін'юсту чи Ради приватних виконавців України про застосування до приватного виконавця дисциплінарного стягнення.

До складу Дисциплінарної комісії входять дев'ять членів, чотири з яких призначаються Мін'юстом, у тому числі Міністр або заступник Міністра, чотири з'їздом приватних виконавців України та один Радою суддів України. Зазначені органи мають право призначати до складу Дисциплінарної комісії осіб із числа своїх представників, суддів, суддів у відставці, науковців, фахівців у галузі права та приватних виконавців. Приватний виконавець може бути делегований до Дисциплінарної комісії за умови, що: а) він не був членом попередніх складів Дисциплінарної комісії; б) щодо нього не застосовувалися дисциплінарні стягнення.

Діяльність Дисциплінарної комісії характеризується декількома істотними моментами.

По-перше, діяльність цієї комісії носить непостійний характер; засідання комісії проводяться один-два рази на місяць, тобто за потребою. Окрім представників Міністерства юстиції, інші члени Дисциплінарної комісії суміщають цю діяльність із основною роботою (приватного виконавця, судді тощо). Незважаючи на непостійну діяльність, всі члени Комісії зобов'язані ретельно вивчати матеріали щодо кожного приватного виконавця, справа якого розглядається на засіданні. Нажаль, це не завжди має місце.

По-друге, строк повноважень члена Дисциплінарної комісії становить два роки, що видається замало. Дисциплінарне провадження – це доволі специфічна процедура, яку необхідно ретельно вивчати. Власне, сама процедура провадження не є занадто складною, однак найбільшу складність представляє тлумачення підстави дисциплінарної відповідальності приватного виконавця, аналіз доказовою бази щодо вчинку виконавця, а також його правова кваліфікація. Оскільки така робота потребує специфічних знань і навичок, уявляється доцільним збільшення строку перебування члена Дисциплінарної комісії у її складі принаймні до трьох років. Це сприятиме забезпеченню сталості дисциплінарної практики.

По-третє, враховуючи практику Європейського суду з прав людини, Дисциплінарна комісія повинна відповідати критерію «незалежності», що на сьогодні доволі складно забезпечити, враховуючи, що ця комісія утворена при Міністерстві юстиції України – органі виконавчої влади, який наділений повноваженнями із контролю за діяльністю приватних

виконавців. До прикладу, кваліфікаційно-дисциплінарні палати адвокатури обираються конференцією адвокатів регіону з числа адвокатів, стаж адвокатської діяльності яких становить не менше п'яти років та адреса робочого місця яких знаходиться відповідно в області, місті Києві, місті Севастополі і відомості про яких включено до Єдиного реєстру адвокатів України, строком на п'ять років (ч. 2 ст. 50 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»).

Щодо нинішнього складу Дисциплінарної комісії, то 4 з її членів були обрані на з'їзді приватних виконавців України 8 листопада 2019 р. Серед цих осіб – 3 приватних виконавці й один адвокат. Наказом Міністра юстиції від 12.09.2019 р. до складу Комісії по квоті Міністерства юстиції було введено приватного виконавця А. Авторгова. Утім наказом від 13.02.2019 р. А. Авторгова було виключено зі складу Комісії.

Стаття 39 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» визначає, що строк повноважень членів комісії становить два роки. Оскільки А.Авторгов був включений до складу Дисциплінарної комісії у вересні 2019-го, відповідно, моментом звільнення його від виконання повноважень члена комісії та виключення з її складу має бути вересень 2021 р.

При цьому закон не містить підстав для виключення зі складу комісії, крім як закінчення дворічного терміну повноважень. Натомість положення (п. 22) такі підстави визначає. Це, зокрема:

- неявка на засідання ДК без поважних причин;
- звільнення із займаної посади, зупинення або припинення діяльності приватного виконавця.

Рішення про виключення члена зі складу Дисциплінарної комісії приймається шляхом голосування на засіданні комісії.

26.02.2020 р. Кабмін видав розпорядження «Про скасування окремих положень деяких наказів Міністерства юстиції» № 164-р. Ним було скасовано п. 22 положення (в якому йдеться саме про підстави та процедуру голосування при виключенні особи зі складу ДК).

Однак, після вилучення п. 22 інших норм, які дозволяли б Мін'юсту вносити зміни до складу дисциплінарної комісії, положення не містить. Так само не містить таких норм будь-який інший нормативний акт, у тому числі і закон.

05.03.2020 р. Міністерство юстиції України видало наказ № 822/5, яким визнано таким, що втратив чинність, наказ Мінюсту від 04.12.2017 р. № 4535/7 «Про формування складу Дисциплінарної комісії приватних виконавців» і затвердив новий склад цієї Комісії. До цього моменту склад Комісії змінювався шляхом внесення змін до первинного наказу від 04.12.2017 р. № 4535/7, яким було сформовано перший склад Комісії. І вже 01.06.2020 р. Мінюст знов змінив склад Комісії, замінивши одну особу за своєю квотою.

Такі маніпуляції зі складом Дисциплінарної комісії приватних

виконавців створюють передумови для визнання складу цієї комісії неправомочним, й подальшим скасування її рішень в судовому порядку.

Ще одне питання, яке до сьогоднішнього дня залишається невирішеним, це забезпечення гласності в роботі комісії. У даному контексті під гласністю ми розуміємо забезпечення відкритості та доступності результатів роботи комісії.

На відміну від роботи споріднених комісій у сфері державної реєстрації, нотаріату та діяльності арбітражних керуючих, відносно приватних виконавців Мінюст чомусь вирішив зробити виключення – жодного офіційного повідомлення про роботу комісії ви не знайдете. Інформація про прийняті комісією рішення можна знайти лише на сайті Асоціації приватних виконавців та у матеріалах судової практики про оскарження рішень комісії.

Можливість зробити рішення Дисциплінарної комісії відкритим також дозволить проводити узагальнення практики та підходів в оцінюванні Мінюстом дій приватних виконавців. Приклади таких узагальнень ми спостерігаємо в оглядах судової практики, які проводяться не тільки судами, а й всіма іншими зацікавленими аналітиками та експертами. Практична цінність таких узагальнень полягає у виробленні єдиних підходів при застосуванні норми права всіма заінтересованими суб'єктами. У нашому випадку у таких узагальненнях зацікавлені будуть не тільки приватні виконавці, а й чимала армія державних виконавців, а більше того самі сторони виконавчого провадження і суди, які також використовують подібну практику у своїй діяльності.

Також під гласністю роботи Дисциплінарної комісії ми розуміємо і відкритість позиції кожного члена по прийняттю конкретного рішення. На сьогоднішній день позиція членів комісії ховається за абстрактну кількість голосів - стільки-то за, і стільки-то проти. Про індивідуальну позицію можна дізнатися тільки зі змісту окремої думки члена комісії, якщо така буде надана. Саме забезпечення принципу відкритості роботи комісії, як владного органу, вимагає прозорого оприлюднення результатів голосування по кожному питанню – хто з членів комісії був за, а хто – проти.

Але повна реалізація принципу гласності в роботі Дисциплінарної комісії не буде завершеною, якщо не забезпечити відкриту зрозумілість прийнятих комісією рішень. Йдеться про існуючу на сьогоднішній день проблему вмотивованості прийнятих комісією рішень.

Так, законодавство передбачає, що рішення дисциплінарної комісії оформлюються протоколом. Однак Міністерство юстиції, чомусь дуже буквально сприймає поняття протоколу, а тому забезпечує його оформлення у традиційному вигляді, схожому на протокол оперативної наради: слухали, виступили, вирішили. В даному зв'язку треба зауважити, що специфікою розгляду питань на засіданні Дисциплінарної комісії, є аналіз та кваліфікація діяння приватного виконавця. По-суті формат роботи комісії за своєю схожістю наближається до судового

засідання, на якому також проводиться аналіз та вирішується питання кваліфікації діяння.

Тому обов'язковим елементом протоколу має бути обґрунтування мотиву прийнятого рішення. До речі, про це неодноразово наголошують суди у своїх рішеннях про скасування рішень Дисциплінарної комісії – саме з підстав відсутності у рішенні комісії мотивів його прийняття. На думку судів, викладені в протоколі тези виступів окремих членів комісії, за своєю суттю не є і не можуть бути мотивом прийняття рішення.

Ще одне питання, яке заслуговує на вирішення - усунення конфлікту інтересів в роботі Дисциплінарної комісії.

Як уже зазначалось, до складу Дисциплінарної комісії входить чотири представники Мініюсту, які всі працюють в системі державної виконавчої служби (А. Гайченко, як Голова комісії, є куратором даної системи). А зміст конфлікту інтересів полягає в тому, що ці члени мають розглядати подання про притягнення приватних виконавців до відповідальності, підготовлені директором Департаменту державної виконавчої служби. Тобто зазначеними працівниками системи державної виконавчої служби постійно здійснюється оцінка дій керівника системи - директора Департаменту, чим по-суті ставиться під сумнів його авторитет і професійний рівень.

Вирішити даний конфлікт інтересів можна шляхом призначення дійсно незалежних членів, наприклад, шляхом проведення відкритого конкурсу. І з обов'язковою гарантією їх незмінності протягом двох років, як це передбачено законом.

На етапах дисциплінарного провадження, які передують засіданню Дисциплінарної комісії, – фактично цей етап обмежується призначенням засідання Комісії, яке здійснює її Голова, і підготовкою члена Комісії до засідання.

В Положенні процедура дослідження матеріалів подання стосовно приватного виконавця детально не визначається. Однак, відповідно до пунктів 19-20 Положення члени Дисциплінарної комісії мають право:

- вивчати матеріали, подані на розгляд Дисциплінарної комісії;
- заявляти клопотання, висловлювати власну думку з питань, що розглядаються;
- брати участь у прийнятті рішення шляхом голосування;
- висловлювати окрему думку, оформлену в письмовому вигляді.

На практиці відразу після призначення засідання Комісії Секретар розсилає її членам порядок денний, а також скан-копії подань щодо приватних виконавців. До подань, як правило долучаються деякі матеріали з виконавчого провадження, а також пояснення приватного виконавця. Однак, це має місце не завжди, оскільки не всі приватні виконавці реалізують своє право на подання пояснень до Міністерства юстиції України. Окрім того, ретельне ознайомлення членів Комісії з матеріалами провадження також є сферою їх особистої відповідальності. Член Комісії може звернутися до приватного виконавця за наданням додаткових

матеріалів, скан-копій з виконавчого провадження, а також пояснень від приватного виконавця. Однак, це відбувається на завжди з різних причин, від відсутності зв'язку із приватним виконавцем, до небажання члена Комісії здійснювати додаткову перевірку дій приватного виконавця. Як правило, більш ретельно член Комісії вивчає ті справи, по яким він призначений Головою Комісії доповідачем. Іншим справам приділяється менше уваги, оскільки діяльність членів Комісії не є постійною; кожен із них суміщає свою діяльність з основною роботою. Безумовно, такий підхід не є обґрунтованим; член Дисциплінарної комісії повинен здійснювати своє додаткове розслідування по справам, де він призначений доповідачем, із залученням приватного виконавця. Також повному і всебічному дослідженню матеріалів справи не сприяє і короткий строк призначення засідання Комісії, який раніше складав 10 днів, а з лютого 2002 р. – 5 днів. Ця ситуація потребує уваги і нового законодавчого вирішення; строк підготовки до проведення засідання Дисциплінарної комісії повинен бути продовжений до 10-ти робочих днів.

Як приклад можна взяти модель, яка існує в законодавстві про адвокатуру та адвокатську діяльність. Відповідно до ч. 2 ст. 38 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» член дисциплінарної палати кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури за дорученням голови палати проводить перевірку відомостей, викладених у заяві (скарзі), та звертається до адвоката для отримання письмового пояснення по суті порушених питань. Під час проведення перевірки член дисциплінарної палати кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури має право опитувати осіб, яким відомі обставини вчинення діяння, що має ознаки дисциплінарного проступку, отримувати за письмовим запитом від органів державної влади та органів місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб, керівників підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності та підпорядкування, громадських об'єднань, фізичних осіб необхідну для проведення перевірки інформацію, крім інформації з обмеженим доступом.

За результатами перевірки відомостей членом дисциплінарної палати кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури складається довідка, яка має містити викладення обставин, виявлених під час перевірки, висновки та пропозиції щодо наявності підстав для порушення дисциплінарної справи.

Більш неупередженому розгляду подань щодо притягнення приватних виконавців до дисциплінарної відповідальності сприятиме й унормування інституту відводу членів Дисциплінарної комісії.

Цей інститут врегульований п. 21 Положення про Дисциплінарну комісію приватних виконавців:

«12. Член Дисциплінарної комісії не може брати участь у розгляді питання та прийнятті рішення і підлягає відводу (самовідводу), якщо:

– він є членом сім'ї або близьким родичем особи, щодо якої розглядається питання;

– стало відомо про інші обставини, які можуть вплинути на об'єктивність та неупередженість члена Дисциплінарної комісії.

Відвід члену Дисциплінарної комісії може заявити особа, щодо якої розглядається питання.

Відвід з обґрунтуванням його причин надсилається Дисциплінарній комісії у формі письмової заяви. Головуючий на засіданні зобов'язаний ознайомити члена Дисциплінарної комісії із заявою про його відвід.

Рішення про відвід (самовідвід) члена Дисциплінарної комісії приймається більшістю присутніх на засіданні її членів, крім члена Дисциплінарної комісії, стосовно якого вирішується питання щодо відводу (самовідводу).

У разі рівного розподілу голосів рішення про відвід (самовідвід) вважається таким, що не прийняте. Член Дисциплінарної комісії, якому заявлено відвід, має право дати пояснення з приводу відводу».

У діяльності Комісії ми маємо одиничні випадки задоволення клопотань про відводи, хоча випадки заявлення відводів й самовідводів мали місце. По-перше, як правило, питання про відвід або самовідвід члена Комісії виникає на самому її засіданні, що не дає можливість підготувати заздалегідь відповідну письмову заяву, як того вимагає Положення. По-друге, доволі розпливчасті формулювання щодо підстав відводу (самовідводу) членів Комісії забезпечує можливість відхилити заяви відповідні її членів або заяви учасників дисциплінарного провадження. Вважаємо, що існує необхідність визначення більш чітких підстав для відводу (самовідводу) членів Комісії. По-третє, інші члени Комісії також повинні мати право заявляти відводи своїм колегам в разі наявності конфлікту інтересів або підстав для існування упередженості. Такий випадок мав місце під час засідання Комісії у листопаді 2019 р., відвід члена Комісії тоді був відхилений.

Одним із найважливіших конвенційних прав особи у дисциплінарному провадженні є можливість особисто постати перед Дисциплінарною комісією для надання своїх пояснень. Відповідно до п. 12 Положення про Дисциплінарну комісію приватних виконавців секретар Дисциплінарної комісії не пізніше ніж за 5 днів до проведення засідання повідомляє членів комісії та осіб, що беруть участь у засіданні, про дату і час його проведення. На засідання Дисциплінарної комісії можуть бути запрошені та заслухані (у тому числі у режимі відеоконференцзв'язку) представники органів державної влади, органів місцевого самоврядування, Асоціації приватних виконавців України та органів, утворених Асоціацією, а також інші особи, у тому числі міжнародні експерти, за їхньою згодою. Під час заслуховування зазначених осіб Дисциплінарна комісія за клопотанням таких осіб долучає до матеріалів дисциплінарної справи подані ними матеріали (документи). Відповідно до п. 25 зазначеного Положення Дисциплінарна комісія зобов'язана запросити на засідання приватного виконавця, стосовно якого Мін'юстом внесено подання про притягнення до дисциплінарної відповідальності, та заслухати його пояснення з питань, що

стали підставою для внесення подання.

Отже, право постати перед Дисциплінарною комісією для приватного виконавця формально забезпечено. Водночас, наразі існує потреба більш чітко визначити правомочність Дисциплінарної комісії вирішувати питання про застосування дисциплінарного стягнення щодо приватного виконавця за його відсутності. Відповідно до п. 25 про Дисциплінарну комісію приватних виконавців у разі неявки приватного виконавця на засідання Дисциплінарної комісії головуючий виносить на обговорення Дисциплінарної комісії пропозицію щодо можливості розгляду питання за відсутності приватного виконавця. Розгляд подання про притягнення приватного виконавця до дисциплінарної відповідальності може бути відкладено у разі неявки приватного виконавця з поважних причин.

З одного боку, існують випадки зловживання приватними виконавцями правом відсутності на засіданні Дисциплінарної комісії шляхом надсилання на адресу комісії лікарняних листів або документів, які підтверджують інші поважні причини неприбуття виконавця на засідання Комісії. З іншого боку, були прецеденти застосування дисциплінарного стягнення до приватних виконавців, які вперше не з'являлися на засідання Дисциплінарної комісії. Також були прецеденти розгляду питання за відсутності приватного виконавця за наявності його письмового клопотання про перенесення засідання. На нашу думку, варто на нормативному рівні закріпити правило, яке існує в законодавстві про судоустрій і про адвокатуру. Так, відповідно до абз. 4 п. 2 ст. 40 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» неявка адвоката чи особи, яка ініціювала питання дисциплінарної відповідальності адвоката, на засідання дисциплінарної палати кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури без поважних причин за умови наявності доказів завчасного повідомлення зазначених осіб про місце, день і час засідання не перешкоджає розгляду дисциплінарної справи. У разі повторної неявки зазначених осіб на засідання палати розгляд справи здійснюється за їх відсутності незалежно від причин неявки. Аналогічне правило варто закріпити і для діяльності Дисциплінарної комісії приватних виконавців.

Нинішня регламентація повідомлення приватного виконавця про час і дату засідання Дисциплінарної комісії приватних виконавців є безпрецедентною:

«Приватний виконавець, щодо якого внесено подання про притягнення до дисциплінарної відповідальності, повідомляється про дату, час і місце проведення засідання не пізніше ніж за 5 днів до проведення засідання Дисциплінарної комісії рекомендованим поштовим відправленням або на електронну адресу, зазначену в Єдиному реєстрі приватних виконавців України».

Справа в тому, що за п'ять днів приватний виконавець навряд чи отримує рекомендоване поштове відправлення. Тим більше, такі короткі строки підготовки засідання Дисциплінарної комісії приватних виконавців, не дають можливість приватному виконавцю належним чином

підготуватися до засідання після ймовірного отримання рекомендованого поштового відправлення.

Окрім того, немає механізму контролю отримання приватним виконавцем електронної пошти. Законодавство дозволяє приватному виконавцю до 10-ти днів знаходитися поза межами офісу, тому в ці дні він вправі не отримувати ділову кореспонденцію. І такі ситуації вже мали місце у квітні 2020 р., коли приватний виконавець дізнався про засідання Дисциплінарної комісії приватних виконавців, в порядку денного якої було його питання, знаходячись у відпустці.

Такий спосіб сповіщення приватних виконавців про засідання Дисциплінарної комісії приватних виконавців грубо порушує право виконавця постати перед Комісією, яка прирівнюється до суду в сенсі Конвенції про захист прав та основоположних свобод людини. Ці положення мають бути змінені шляхом збільшення строків підготовки до засідання Комісії й забезпечення належного сповіщення приватного виконавця про дату й місце її проведення як засобами електронного зв'язку, так і засобами традиційного поштового листування.

Важливо також відзначити ще один момент. У Положенні про Дисциплінарну комісію приватних виконавців зазначений строк сповіщення про її засідання – п'ять днів. Утім, немає пояснення, які це дні: календарні чи робочі. Однак, це вкрай важливо, оскільки відлік робочих днів дозволяє приватному виконавцю готуватися до засідання Комісії і у вихідні, тобто фактично у такий спосіб строк подовжується.

На нашу думку, зазначений строк має вираховуватися у робочих днях. Так, відповідно до ч. 3 ст. 11 Закону України «Про виконавче провадження» строки, встановлені цим Законом, обчислюються в робочих днях, місяцях і роках, а також можуть визначатися посиланням на подію, яка повинна неминуче настати. Відповідно до ст. 29 цього ж Закону виконавчі дії проводяться виконавцем у робочі дні, не раніше шостої і не пізніше двадцять другої години, якщо інше не передбачено цією статтею. Конкретний час проведення виконавчих дій визначається виконавцем. Отже, зважаючи на вказані норми закону, облік часу в календарних днях у дисциплінарному провадженні з боку представників Мінюсту є неприпустимим.

Можливим способом гарантії забезпечення належної процедури поінформованості приватного виконавця про розгляд Дисциплінарною комісією відповідного провадження відносно нього є оприлюднення повідомлення про час і місце засідання Дисциплінарної комісії та повідомлення переліку виконавців, які запрошуються на засідання, на офіційному веб-сайті Міністерства юстиції України. Наразі такі «запрошення» направляються приватним виконавцям індивідуально. Навіть органи самоврядування приватних виконавців залишаються необізнаними про проведення засідання Дисциплінарної комісії. Хоча практика публікації оголошення про засідання дисциплінарних органів є доволі типовою. Наприклад Дисциплінарна комісія арбітражних керуючих

при тому самому Мінюсті, постійно публікує повідомлення про запрошення до участі арбітражних керуючих.

Окремо необхідно виділити проблему належного мотивування рішень Дисциплінарної комісії приватних виконавців. Нинішні рішення комісії оформлюються у вигляді запротокольованого діалогу між його учасниками, в кінці якого зазначається про прийняте рішення.

Відповідно до ч. 5 ст. 40 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» у разі якщо Дисциплінарною комісією прийнято рішення про задоволення подання та застосування до приватного виконавця дисциплінарного стягнення, під час визначення виду дисциплінарного стягнення враховуються обставини вчинення проступку, ступінь вини приватного виконавця, тяжкість вчиненого ним дисциплінарного проступку, наявність наслідків, розмір заподіяної шкоди, а також факти застосування до приватного виконавця дисциплінарних стягнень протягом останнього року.

Відповідно до п. 25 Положення про Дисциплінарну комісію приватних виконавців розгляд подання Мін'юсту чи Ради приватних виконавців України про притягнення приватного виконавця до дисциплінарної відповідальності на засіданні Дисциплінарної комісії починається із заслуховування доповіді члена Дисциплінарної комісії, який попередньо за дорученням голови Дисциплінарної комісії вивчав таке подання, після чого заслуховуються присутні на засіданні члени Дисциплінарної комісії, приватний виконавець та інші запрошені на засідання особи, а також вивчаються та аналізуються необхідні документи.

Отже, Дисциплінарна комісія під час дисциплінарного провадження повинні встановити всі ці обставини, підтвердивши їх належними доказами і мотивувавши вибір дисциплінарного стягнення, яке застосовується до приватного виконавця.

Підвищенню рівня мотивування рішень Дисциплінарної комісії покликані сприяти наступні обставини.

По-перше, відповідно до ч. 3 ст. 40 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» Дисциплінарна комісія, розглядаючи подання про притягнення приватного виконавця до дисциплінарної відповідальності, зобов'язана запросити на засідання приватного виконавця та заслухати його пояснення з питань, що стали підставою для внесення подання про притягнення приватного виконавця до дисциплінарної відповідальності, а також вправі запросити на засідання учасника виконавчого провадження, скарга якого стала підставою для перевірки діяльності приватного виконавця та внесення подання про його притягнення до дисциплінарної відповідальності, для надання додаткових пояснень по суті скарги.

Отже, Дисциплінарна комісія зобов'язана здійснити всебічний розгляд всіх обставин, які стали приводом для дисциплінарного провадження. Незважаючи на те, що приватний виконавець не зобов'язаний надавати

пояснення по суті порушених скарзі питань, виконання таких дій сприятиме його захисту від необґрунтованих обвинувачень.

По-друге, залучення до роботи Дисциплінарної комісії Дисциплінарного уповноваженого приватних виконавців, який готує за матеріалами справи висновок. Висновок Дисциплінарного уповноваженого не лише спрямований на посилення захисних позицій приватного виконавця, а й має сприяти встановленню істини у справі. Відповідно до Положення про Дисциплінарного уповноваженого, затвердженого рішенням Ради приватних виконавців України № 10 від 26.03.2019 р., висновок Дисциплінарного уповноваженого повинен бути обґрунтованим і мотивованим.

Відповідно до п. 2.5 Положення Висновок Дисциплінарного уповноваженого викладається у письмовій формі та містить вступну, описову, мотивувальну і резолютивну частини.

Висновок Дисциплінарного уповноваженого містить посилання на законодавство України, відповідну судову практику, наукові дослідження з питань виконавчого провадження та/або дисциплінарної відповідальності, а також може містити посилання на міжнародний досвід щодо притягнення приватних виконавців до дисциплінарної відповідальності.

По-третє, Закон України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» визначає лише підстави для застосування дисциплінарного стягнення до приватного виконавця, перелік яких, наведений у ч. 2 ст. 38 Закону. Однак при цьому сам зміст дисциплінарного проступку законом не розкривається.

Тому розглядаючи питання притягнення приватного виконавця до дисциплінарної відповідальності Дисциплінарна комісія має виходити із загальновідомих положень теорії права щодо основних ознак дисциплінарного проступку. До них, зокрема, відносять:

- протиправність дії (бездіяльності), що порушує визначений законодавством та іншими нормативно-правовими актами порядок здійснення діяльності;
- винність особи, яка є суб'єктом незалежної професійної діяльності, що здійснює примусове виконання судових рішень і рішень інших органів;
- наявність негативних наслідків у широкому розумінні (соціальних, економічних та ін.) для держави (у сфері правосуддя), сторін та інших учасників виконавчого провадження, колег, суспільства;
- причинний зв'язок між протиправною дією (бездіяльністю) і негативним наслідками.

Отже, ч. 2 ст. 38 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» визначає лише підставу для ймовірного застосування дисциплінарного стягнення до приватного виконавця. У самій процедурі притягнення до дисциплінарної відповідальності Дисциплінарна комісія зобов'язана встановити всі вищезначені елементи в сукупності:

- порушення приватним виконавцем закону,

- його вину,
- наявність негативних наслідків, які наступили в результаті дій приватного виконавця та
- причинний зв'язок між цими діями, вчиненими в процесі виконання рішення суду і негативними наслідками.

Інакше рішення органу, уповноваженого на застосування дисциплінарного стягнення, буде вважатися таким, що порушує процесуальні гарантії належного судового розгляду, встановлені ч. 1 ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

Важливим напрямком забезпечення належної правової процедури дисциплінарного провадження є оприлюднення вмотивованих і обґрунтованих рішень Дисциплінарної комісії. Наразі жодне рішення Дисциплінарної комісії приватних виконавців не було опубліковано. Практика публікації рішень органів дисциплінарної влади є типовою для органів суддівського й адвокатського самоврядування. І Вища рада правосуддя, і Вища кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури публікують свої рішення на офіційних веб-сайтах, здійснюють узагальнення дисциплінарної практики. Такий підхід слід впроваджувати і Дисциплінарній комісії приватних виконавців. Це забезпечить поінформованість спільноти приватних виконавців у сфері дисциплінарної практики, матиме попереджувальний ефект і сприятиме забезпеченню легітимності рішень цієї комісії. Більше того, існує певне нерозуміння з боку представників Міністерства юстиції України щодо необхідності мотивування рішень Дисциплінарної комісії приватних виконавців, яке обґрунтовується відсутністю людських і фінансових ресурсів для здійснення мотивування кожного з рішень Комісії. Такий підхід не можна визнати конструктивним і правильним.

Чепурний В. М.,
Голова Асоціації приватних виконавців України

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗВЕРНЕННЯ СТЯГНЕННЯ НА МАЙНО БОРЖНИКА, ЩО ЗНАХОДИТЬСЯ У ДЕПОЗИТНИХ СКРИНЬКАХ (СЕЙФАХ) У БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВАХ

Приватним виконавцем 27.05.2019 р. відкрито виконавче провадження № 59212207 з примусового виконання наказу Господарського суду міста Києва у справі № 910/16323/18 про стягнення з боржника на користь ТОВ суму боргу.

В ході примусового виконання вищевказаного рішення 04.06.2019 р. приватним виконавцем було отримано відповідь від АТ «РАЙФФАЙЗЕН БАНК АВАЛЬ», в якій вказано, що між банком та боржником укладено договір оренди депозитної скриньки (сейфу).

Виконавцем винесено постанову, якою було накладено арешт в

межах суми звернення стягнення за виконавчим провадженням на все майно боржника, що міститься в орендованій депозитній скриньці (сейфі).

Вказаною постановою обмежено право користуватися майном шляхом заборони здійснення відкриття депозитної скриньки (сейфу) без присутності приватного виконавця та постановлено боржнику надати (забезпечити) доступ приватного виконавця до вмісту орендованої депозитної скриньки (сейфу) у строк протягом 3 (трьох) робочих днів з моменту отримання постанови.

На вимогу виконавця від 22.07.2019 р. надати (забезпечити) приватному виконавцю виконавчого округу міста Києва доступ до речей, що перебувають у володінні АТ «Райффайзен Банк Аваль» в індивідуальних банківських сейфах (індивідуальних скриньках, індивідуальних сейфах в депозитному сховищі) орендованих боржником, з можливістю їх відкриття, в тому числі примусового (із застосування технічних засобів та пошкодження замкових пристроїв) та вилучення їх вмісту, банк відмовив.

Таким чином, приватний виконавець у зв'язку з тим, що він не в змозі виконати рішення суду, через відсутність можливості доступу до депозитної скриньки (сейфу) боржника, був змушений звернутись до суду, оскільки не вбачає можливості застосування інших заходів примусово виконання рішення суду, так як боржник їх не виконує.

1. Судовий розгляд подання про примусове відкриття банківської скриньки (справа № 757/41727/19-ц).

Приватний виконавець 05.08.2019 р. звернувся до суду з поданням, в якому просив суд надати (забезпечити) приватному виконавцю дозвіл на тимчасовий доступ до речей і документів, які містять охоронювану законом таємницю та перебувають у володінні банку, а саме: зобов'язати банк надати (забезпечити) тимчасовий доступ до індивідуальних банківських сейфів (індивідуальних скриньок, індивідуальних сейфів в депозитному сховищі) орендованих боржником, з можливістю їх відкриття, в тому числі примусового (із застосування технічних засобів та пошкодження замкових пристроїв), вилучення вмісту та вилучення самих скриньок (металевих пеналів); зобов'язати банк надати (забезпечити) тимчасовий доступ до оригіналів договорів майнового найму індивідуальних сейфів, орендованих боржником, а також документів, на підставі яких вони були укладені, та на підставі яких відбувалося відвідування та відкриття індивідуальних банківських сейфів (заяв про надання у користування сейфів, карток реєстрації договорів про зберігання цінностей в індивідуальних банківських сейфах, документів, у яких зафіксовані відомості про дату та час відкриття клієнтом таких сейфів, додаткових договорів, копій паспортів та ідентифікаційних номерів клієнтів, копій довіреностей на право користування сейфами іншими особами, тощо), платіжних документів, на підставі яких здійснювалось оплата за користування сейфами, з

можливістю їх вилучення.

12 серпня 2019 р. у задоволенні подання приватного виконавця про примусове відкриття банківської скриньки, що перебуває в користуванні боржника, відмовлено.

Так, з матеріалів та обґрунтувань наданих приватним виконавцем, суд дійшов до висновку про необґрунтованість подання, оскільки приватним виконавцем не було надано жодних підтверджень, про направлення постанов про відкриття провадження, арешту майна та коштів боржника, з зазначеного суд приходить до висновку, що боржник не повідомлений про наявність виконавчого провадження та стягнення з останнього коштів, так як на підтвердження протилежного приватним виконавцем не надано. Тому зазначене, може привезти до того, що не отримання вказаних документів, боржника позбавить останнього користуватись правами, як учасника виконавчого провадження, передбаченими [Законом України «Про виконавче провадження»](#) (зокрема, знайомитись з матеріалами виконавчого провадження, заявляти клопотання, брати участь у провадженні виконавчих дій, давати пояснення, висловлювати свої міркування щодо питань, які виникають у виконавчому провадженні).

Ухилення боржника від отримання кореспонденції направленої приватним виконавцем не повинно перешкоджати виконанню рішення.

Під ухиленням слід розуміти будь-які свідомі діяння (дії або бездіяльність) боржника, спрямовані на невиконання відповідного обов'язку у виконавчому провадженні, коли виконати цей обов'язок у нього є всі реальні можливості і цьому не заважають будь-які незалежні від нього об'єктивні обставини.

На вищевказане рішення приватним виконавцем було подано апеляційну скаргу.

16 жовтня 2019 р. апеляційну скаргу приватного виконавця виконавчого округу було залишено без задоволення. Ухвалу Печерського районного суду міста Києва від 12 серпня 2019 р. залишено без змін.

Так, апеляційний суд зазначає, що з матеріалів та обґрунтувань наданих приватним виконавцем, суд першої інстанції вірно встановив недоведеність факту направлення та отримання боржником постанов про відкриття провадження, арешту майна та коштів боржника, та дійшов вірного висновку, що боржник не повідомлений про наявність виконавчого провадження та примусове виконання рішення, так як на підтвердження протилежного приватним виконавцем достатніх доказів суду не надано.

Проте, як зазначалось вище, виконавець направив боржнику постанову про відкриття виконавчого провадження у відповідності до приписів ст. 28 Закону України «Про виконавче провадження», в якій встановлено, що боржник вважається повідомленим про початок примусового виконання рішень, якщо йому надіслано постанову про

відкриття виконавчого провадження за адресою, зазначеною у виконавчому документі.

Виконавцем 04.11.2019 р. до Касаційного цивільного суду було скеровано касаційну скаргу на постанову про залишення апеляційної скарги на ухвалу про відмову у задоволенні подання приватного виконавця про примусове відкриття банківської скриньки, що перебуває в користуванні боржника без задоволення.

Верховним Судом у складі судді Касаційного цивільного суду 23 грудня 2019 р. відкрито касаційне провадження.

12 березня 2020 р. касаційну скаргу приватного виконавця залишено без задоволення. Ухвалу Печерського районного суду міста Києва від 12 серпня 2019 р. та постанову Київського апеляційного суду від 16 жовтня 2019 р. залишено без змін.

Як зазначає Верховний Суд, за змістом норм національного та міжнародного законодавства, проникнення у житло чи іншого володіння боржника, як обмеження конституційного права особи на недоторканність житла, має виступати виключним засобом забезпечення примусового виконання судового рішення та бути виправданим.

Судом зазначено, що матеріали справи не містять доказів про те, що боржник був обізнаний про намір приватного виконавця вчинити виконавчі дії з опису та арешту його майна, яке перебуває у банківській скриньки, оскільки відповідні процесуальні документи виконавчого провадження не були вручені останньому.

Установивши, що приватним виконавцем не надано суду належних доказів ухилення боржника від виконання рішення суду та перешкоджання ним у здійсненні виконавчих дій, суд першої інстанції, з яким погодився суд апеляційної інстанції, дійшов обґрунтованого висновку про відмову у задоволенні подання приватного виконавця виконавчого про примусове відкриття банківської скриньки, що перебуває у користуванні боржника.

Таким чином вчинивши всі заходи передбачені Законом України «Про виконавче провадження» приватному виконавцю вказують на недодержання вищевказаних норм – не приймаючи до уваги докази приватного виконавця, зокрема суди не беруть до уваги ст. 28 Закону України «Про виконавче провадження».

2. Судовий розгляд заяви про розкриття банком інформації, яка містить банківську таємницю (справа № 757/52354/19-ц).

Приватний виконавець 01.10.2019 р. звернувся до суду із заявою про розкриття банком інформації, яка містить банківську таємницю.

3 серпня 2020 р. Печерським районним судом м. Києва у задоволенні заяви приватного виконавця про розкриття банком інформації, що містить банківську таємницю відмовлено.

З аналізу вищевказаного рішення, вбачається, що приватний виконавець має право звертатись до суду з поданням про примусове

проникнення до житла чи іншого володіння боржника – фізичної або іншої особи, в якій перебуває майно боржника чи майно та кошти, що належать боржникові від інших осіб.

Як зазначає суд, приватним виконавцем обрано неналежний спосіб захисту, відтак, дана заява про розкриття банком інформації, яка містить банківську таємницю, задоволенню не підлягає.

16 грудня 2020 р. Київським апеляційним судом відкрито апеляційне провадження за апеляційною скаргою приватного виконавця.

8 лютого 2020 р. Київський апеляційний суд в складі колегії суддів апеляційну скаргу приватного виконавця залишив без задоволення, рішення Печерського районного суду міста Києва від 3 серпня 2020 р. – без змін.

Судом зазначено, що приватний виконавець, подавши заяву про розкриття банківської таємниці, фактично просить суд надати йому дозвіл на проникнення до індивідуального (банківського) сейфу, орендованого боржником у АТ «Райффайзен Банк Аваль», а відповідно до норм ЦПК України вказане питання повинно вирішуватись в порядку ст. 439 розділу VI «Процесуальні питання, пов'язані з виконанням судових рішень у цивільних справах та рішень інших органів (посадових осіб)», а не в порядку окремого провадження шляхом розкриття банком банківської таємниці.

Також суд апеляційної інстанції посилався на постанову Верховного Суду від 12.03.2020 р. у справі №757/41727/19, в якій Верховний Суд роз'яснив, що відповідно до ст. 30 Конституції України, ст. 311 ЦК України не допускається проникнення до житла чи до іншого володіння особи, проведення в них огляду чи обшуку інакше як за вмотивованим рішенням суду. При здійсненні своїх прав і свобод кожна людина може зазнавати тільки таких обмежень, які встановлені законом виключно з метою забезпечення належного визнання і поваги до прав і свобод інших та забезпечення справедливих вимог моралі, громадського порядку і загального добробуту в демократичному суспільстві (п. 2 ст. 29 Загальної декларації прав людини 1948 р., ст. 18 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р.

Таким чином, приватним виконавцем вичерпано всі процесуальні можливості для доступу до депозитної скриньки (сейфу) боржника. Із зазначеного вище вбачається що Закону України «Про виконавче провадження» не унормовує спірні правовідносини, що виникають при виявленні у боржника орендованої депозитної скриньки (сейфу). При обранні боржником позиції ігнорування відкритого виконавчого провадження, не отримування кореспонденції та не виконання покладених на нього зобов'язань у виконавця фактично відсутня можливість доступу до депозитної скриньки (сейфу) боржника.

Також варто зазначити, що приватний виконавець звертався до Печерського районного суду міста Києва з поданням 10 разів. Судами

систематично допускалось порушення строків розгляду подання приватного виконавця встановлених ч. 2 ст. 439 ЦПК України.

Шпак М. В.,
канд. юрид. наук,
асистент кафедри цивільного процесу,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого,
член Асоціації правників України,
Союзу юристів України

ПРАВОВА ДОПОМОГА У ВИКОНАВЧОМУ ПРОВАДЖЕННІ ПО ЦИВІЛЬНИМ СПРАВАМ

Виконавче провадження виступає важливою складовою вітчизняного цивільного процесу. На сьогодні вказане питання пов'язується із наявністю чималої кількості практичних складнощів. Однією з них виступає низький рівень виконання судових рішень по цивільним справам.

Необхідно підкреслити те, що вклад в дослідження різних проблем виконавчого провадження здійснений такими вченими, як: В. В. Комаров, К. В. Гусаров, Д. М. Сібільов, С. О. Кравцов, Т. А. Цувіна, Н. Ю. Сакара, В. Ю. Мамницький, О. В. Рожнов, О. І. Попов, К. А. Гузе, О. В. Шутенко, С. Я. Фурса, Ю. В. Білоусов, С. С. Бичкова, І. О. Ізарова, Н. Ю. Голубєва, Ю. Д. Притика, І. П. Тимошевська, М. В. Жушман, Г. В. Чурпіта, І. В. Удацьова, Г. О. Світлична, П. І. Радченко, О. М. Смецька, В. В. Баранкова, С. Якимчук, В. В. Масюк та ін.

У зв'язку з вищенаведеним варто згадати низку праць деяких авторів [1, с. 1064; 2, с. 7; 3, с. 3].

Вивчаючи проблему виконання судових рішень у цивільних справах, необхідно наголосити, що процедура вказаної системи дій тісно пов'язана із доцільністю запрошення відповідних кваліфікованих осіб для надання конкретних видів правової допомоги суб'єктам, які цього потребують. Враховуючи те, що норми національного законодавства, які регулюють процедуру виконавчого провадження в Україні, не забороняють можливість користування послугами представників на цій стадії цивільного процесу, варто вказати, що одним із суб'єктів який може надати правову допомогу у виконавчому провадженні виступає особа, яка має правовий статус адвоката. Водночас така особа повинна крім наявності самого фактичного права на заняття адвокатською діяльністю повинна також володіти: 1) належними юридичними знаннями з питань виконання судових рішень; 2) навичками комунікації з представниками інших юридичних професій; 3) практичними навичками зі складання відповідних документів юридичного характеру.

Міркуючи про ймовірні реальні проблеми з якими може стикнутися адвокат як представник який надає правову допомогу на стадії виконання судового рішення по цивільній справі, то однією із основних, на наш погляд, виступає в цілому дійсно низький рівень виконання судових рішень в Україні.

За інформаційними даними станом на травень 2021 р. рівень виконання судових рішень становить лише 10-20 % [4]. Через це особливу складність для суб'єкта надання правової допомоги, який представляє клієнта на стадії виконавчого провадження становлять труднощі пояснення останньому про потенційні фактичні реалії щодо можливості реального виконання судового рішення. Тому уявляється, що доцільно розробити на законодавчому рівні реально ефективно працюючу систему виконавчого провадження в Україні, що повинна поширюватися і на цивільні справи.

Отже, на сьогоднішній день потребує удосконалення вітчизняна система виконавчого провадження з метою підвищення рівня виконання судових рішень. Що стосується питань надання правової допомоги при виконанні судових рішень у цивільних справах, то воно повинно далі досліджуватися з орієнтиром на європейські стандарти надання правової допомоги.

Список використаних джерел

1. Сібільов Д. Інститут форс-мажорних обставин (неперебоної сили) та виконавче провадження / Д. Сібільов // Liber Amicorum Вячеслав Комаров / упоряд. Т. Комарова ; за ред. Т. Комарової. – Харків : Право, 2020. – С. 1064–1069.
2. Виконавче провадження : навч.-практ. посіб. / В. В. Комаров, В. В. Баранкова, В. А. Бігун та ін. ; за заг. ред. В. В. Комарова. – Харків: Право, 2014. – 704 с.
3. Гусаров К. В. Виконавче провадження: навч. посіб. для підгот. до іспитів / К. В. Гусаров, Д. М. Сібільов. – Харків : Право, 2019. – 124 с.
4. Некачественные нормы создают споры, а единой позиции нет даже в ВС [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://zib.com.ua/ru/147698-nekachestvennie_normi_ispolnitelnogo_proizvodstva_sozdayut_s.html.

Шутенко О. В.,
канд. юрид. наук,
доцент кафедри цивільного процесу,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ПРОБЛЕМИ ДИСПОЗИТИВНОСТІ У ВИКОНАВЧОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Згідно практики Європейського суду з прав людини, яка знайшла своє відображення в доктрині національного права і законодавстві України, виконавче провадження розглядається як завершальна стадія судового провадження.

Судове провадження базується на принципах диспозитивності, змагальності й рівноправності сторін, які характеризують діяльність судової влади по здійсненню правосуддя шляхом розгляду і вирішення цивільних справ. Система органів виконання не відноситься до судової системи, оскільки виконавче провадження є проявом виконавчої влади і полягає у примусовому виконанні судових рішень та рішень інших органів (посадових осіб). Однак процес захисту права можна вважати ефективно завершеним лише у разі повного відновлення порушеного права. Такій підхід і дозволяє зробити висновок про невід'ємність виконавчого провадження від судової діяльності.

У даному аспекті відбувається логічне поєднання виконавчого провадження і судочинства – правосуддя досягає своєї мети. Вказане зумовлює вплив принципів цивільного судочинства: наявність сторін з протилежними інтересами, елементи рівноправності та диспозитивності.

У класичному розумінні принцип диспозитивності є суто цивілістичним і полягає у свободі особи розпоряджатися своїми правами на власний розсуд, а також невтручання з боку держави у здійснення особою своїх прав без ініціативи заінтересованої особи.

Для виконавчої влади більш властивим є принцип публічності, імперативності. Однак диспозитивність виходить із пріоритету прав людини – конституційної гарантії, тому в тій чи іншій мірі властива всім галузям права.

У виконавчому провадженні сторони мають право ознайомлюватися з матеріалами виконавчого провадження, робити з них виписки, знімати копії, заявляти відводи, мають право доступу до автоматизованої системи виконавчого провадження, право оскаржувати рішення, дії або бездіяльність виконавця, надавати додаткові матеріали, заявляти клопотання, брати участь у вчиненні виконавчих дій, надавати усні та письмові пояснення, заперечувати проти клопотань інших учасників виконавчого провадження та користуватися іншими правами, наданими законом.

Проявом принципу диспозитивності також є право стягувача вибрати пред'явлення виконавчого документа для примусового виконання до органу державної виконавчої служби або до приватного виконавця, право сторін укласти мирову угоду. Інші учасники виконавчого провадження мають право надавати додаткові матеріали, заявляти клопотання, брати участь у вчиненні виконавчих дій, надавати усні та письмові пояснення, заперечувати проти клопотань інших учасників виконавчого провадження та користуватися іншими правами, наданими законом.

Примусове виконання представляє собою втручання в приватно-правову сферу боржника. З юридичного боку спір між сторонами вже вирішений судом. Однак конфлікт може продовжувати існувати на психологічному рівні, що може проявлятися у небажанні боржника виконувати рішення, ухилення від виконання чи створення штучних

перешкод у процесі виконання. Добровільність виконання рішення – це прояв завершення конфлікту, прояв добросовісності боржника і його внутрішнього погодження із справедливістю рішення, усвідомлення необхідності відновлення порушеного права. Вказане є дуже цінним ресурсом у сучасному світі, адже сприяє зниженню конфліктності в суспільстві.

Стаття 7 Закону України «Про виконавче провадження» вказує на можливість добровільного виконання рішення, а ч. 4 ст. 19 Закону передбачає можливість дострокового добровільного виконання рішення.

Відповідно до ч. 6 ст. 26 Закону за рішенням немайнового характеру виконавець у постанові про відкриття виконавчого провадження зазначає про необхідність виконання боржником рішення протягом 10 робочих днів (крім рішень, що підлягають негайному виконанню, рішень про встановлення побачення з дитиною).

Між тим, вважаємо, що введення обов'язкової стадії добровільного виконання сприяло б посиленню позицій диспозитивності у виконавчому провадженні в дусі дотримання прав людини. Дана стадія повинна бути наступною після стадії відкриття виконавчого провадження і включати в себе повідомлення боржника про відкриття провадження щодо нього та надання йому строку для добровільного виконання. Важливим також є психологічний момент, адже таким чином ми звертаємося до кращих якостей людини, даємо кредит довіри добропорядності (що взагалі є основою права), а також даємо можливість належним чином підготуватися до виконання – зібрати необхідні кошти, звільнити приміщення тощо.

Щербак С. В.,
канд. юрид. наук, доц.,
доцент кафедри права
та методики викладання правознавства,
Сумський державний педагогічний університет
імені А. С. Макаренка

ІНСТИТУТ ПРИВАТНИХ ВИКОНАВЦІВ: ГЕНЕЗА ТА СУЧАСНИЙ СТАН

Запровадження в Україні у 2016 р. недержавної форми виконання рішень, заснованої на «вільному статусі» приватних виконавців, посиленні ініціативності, вмотивованості в їх діяльності, дозволяло на той час сподіватися на її результативність, адже реформування системи примусового виконання рішень позначалося необхідністю наближення до європейських стандартів виконання та підвищенням ефективності виконавчого процесу, стан якого був незадовільним з огляду на низькі статистичні показники виконання [1].

Спробуємо проаналізувати, чи справдилися такі прогнози, які підсумки діяльності приватних виконавців можливо окреслити за останні 5 років та чи вплинула трансформація моделі виконання на сучасний розвиток виконавчого процесу.

Після початку діяльності перших приватних виконавців суб'єкти виконавчого процесу (і суспільство в цілому) відчували не лише ефективність їх діяльності, але й оцінили застосування протилежних підходів щодо боржників незалежно від статусу чи інших критеріїв, що не стали перешкодою для здійснення виконавчого провадження приватними виконавцями.

Розглядаючи ідею створення приватних виконавців комплексно, зокрема у контексті інтересів сторін виконавчого процесу, так і виходячи з державницьких підходів, слід зазначити, що інститут приватних виконавців відбувся та презентував себе з позитивного боку, адже стан виконання судових рішень і рішень інших органів значно покращився, відбулася процентна зміна відсотка виконання судових рішень і рішень інших органів, сторони виконавчого процесу отримали додаткові процесуальні можливості, що дозволяє наразі здійснити виконання тих судових рішень, які не виконувалися роками, чим інститут приватних виконавців підтвердив право на життя та подальше існування.

Саме приватні виконавці відзначаються креативністю у виконанні окремих виконавчих дій, мають власні методики виконання певних виконавчих документів (при зверненні стягнення на незібраний врожай, зверненні стягнення на корпоративні права, вчиненні виконавчих дій, пов'язаних з транспортними засобами), застосовують сучасні технології при здійсненні виконавчого процесу, пов'язані з виявленням майна боржника, що показує високий професійний рівень представників нової професії.

Судова реформа 2015–2016 рр., у рамках якої відбувалося й реформування системи органів примусового виконання, була спрямована на значне зниження фінансування державою органів державної виконавчої служби за рахунок введення змішаної форми виконання з частковим перекладанням юрисдикційної функції з виконання на приватний сектор, що забезпечує себе за власний рахунок, має сплачувати податки та не потребує жодних бюджетних витрат на його утримання. Ця реформа на перспективу була зорієнтована на оптимізацію (скорочення чисельності) державних виконавців [2].

При розробці української реформи дорожня карта розраховувалася таким чином, щоб до кінця 2016 р. в країні з'явилося не менше 1 тис. приватних виконавців, які б склали мінімум 50 % в співвідношенні з державними виконавцями. На 2017 р. в Україні було 8 тис. державних виконавців, тобто 4 тис. приватних виконавців – це мінімальна кількість, яка визначалася для того, щоб стан виконання рішень в нашій країні докорінно змінився. Надалі за кількістю приватних виконавців стали порівнювати з кількістю приватних нотаріусів, яких в країні нараховується

близько 5500 тис.

Як бачимо, через 5 років з часу прийняття Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» від 02.06.2016 р. кількість приватних виконавців в Україні складає трохи більше 200 осіб, більшість з яких здійснює свою діяльність у м. Київ. Таке становище свідчить про недостатні спроби побудови інституційних спроможностей процесу виконання рішень, про існування перешкод у доступі до професії приватного виконавця, непрозору систему складання іспиту для осіб, які мають намір стати приватним виконавцем (який з 3 етапів містить один неавтоматизований етап, що залежить від суб'єктивних факторів).

Як зазначають самі приватні виконавці, за характером своєї роботи приватний виконавець працює на виїзді, безпосередньо контактує з суб'єктами виконавчого процесу та перебуває в епіцентрі конфлікту між стягувачем та боржником та сам стає його учасником, що зумовлює стресостійкість приватного виконавця.

Діяльність приватних виконавців порівняно з іншими представниками юридичних професій є найбільш ризикованою, говорячи новою термінологією токсичною, пов'язаною, як показує практика, не лише з ризиками для психічного та фізичного здоров'я, так і з пошкодженням майна приватних виконавців, в тому числі й приміщень офісів, майна та наявних у ньому виконавчих проваджень.

У цьому аспекті слід звернути увагу, що держава не забезпечила належного захисту, ні державних виконавців, ні приватних, засоби кримінально-правової охорони є недієвими, та наразі це питання залишається відкритим.

Ще одним проблемним питанням є недотримання стандартів незалежності діяльності приватних виконавців, адже слід погодитись з тим, що практика притягнення приватних виконавців до дисциплінарної відповідальності є негативною, саме ж притягнення до дисциплінарної відповідальності приватного виконавця стало засобом ухилення боржника від виконання ним вимог виконавчого документа, Якщо реалізація таких стягнень, як попередження й догана не тягне за собою юридично-значимих наслідків для приватного виконавця, окрім наявності запису в Єдиному реєстрі приватних виконавців України, то реалізація таких стягнень, як зупинення і припинення діяльності приватного виконавця тягне юридичні наслідки як для приватного виконавця, так і для учасників виконавчого провадження. З моменту введення в дію рішення Дисциплінарної комісії приватних виконавців щодо застосування цих видів стягнень приватний виконавець втрачає право вчиняти виконавчі дії.

За таких обставин слід підтримати позицію про те, що такий вид стягнення, як зупинення діяльності приватного виконавця має бути замінений на альтернативні стягнення та виключений, оскільки порушує права учасників виконавчого процесу.

Підсумовуючи викладене, слід сподіватися на розширення можливостей та подальший розвиток інституту приватних виконавців, підняття престижу нової професії, що забезпечить підвищення ефективності виконавчого процесу в цілому.

Список використаних джерел

1. Щербак С. В. Приватний виконавець в Україні: погляд у майбутнє / С. В. Щербак // Правовий вісник УАБС. – 2015. – № 2 (13). – С. 77–81.
2. Shcherbak S. V. Wybrane aspekty finansowania egzekucji sądowej na Ukrainie / S. V. Shcherbak // Aktualne problemy egzekucji sądowej w Polsce i na Ukrainie : Zbior studiow. CURRENDA. Polska. – 2020. – P. 189–213.

Електронне наукове видання

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО
КАФЕДРА ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУ**

АСОЦІАЦІЯ ПРИВАТНИХ ВИКОНАВЦІВ УКРАЇНИ

**ІНСТИТУТ ПРИВАТНИХ ВИКОНАВЦІВ: АКТУАЛЬНІ
ПРОБЛЕМИ ПРАКТИКИ**

**Матеріали круглого столу,
присвяченого сучасним питанням діяльності приватних виконавців в Україні
м. Харків, 15 червня 2021 р.**

За загальною редакцією проф. К. В. Гусарова

В авторській редакції

Формат 60x84¹/₁₆. Обл.-вид. арк. 5,9.

Видавництво ТОВ «Оберіг»
61140, м. Харків, просп. Гагаріна, 62, к. 97
Свідоцтво про реєстрацію видавничої діяльності
ДК № 3045 від 07.12.2007 р.